

R.R. 6425

P.S. 219

Rse - 6624

908.624.671 : 284,1 : 919.

Kosice

kirche evangelicka'

Lutlen, H.

in volopig.
4950 ft.

Ž i w o t
Dra. Martina Luthera

s církevněhistorickým úvodem

k prospěchu Křesťanů ewangelických

se p s a l

Karel Kuzmány,

při církvi ewang. V. Bystřice Čl. V. Kaz.

**V Brně Bystřici,
Pisem Filippa Macholda.**

1 8 4 0.

~~788~~
7937 19th June
1881
C. W.

N. S. Lachner.

Dr: Martin Luther.

nar. 10 Nov. 1483. gest. 18 Febr. 1546.

Předmluwa.

Bawin se gestě 1828 a 1829 ročku na univerzitě v Jéně, návštěvili sem odtud místa, příhodami obnovitele církve Dra M. Luthera pamatná, totiž Islebiu, Isenach, Wartburk, Erfurt, Wittenberk atd. Z toho znikla ve mně žádost s dějinami původu reformacie, na količ možné z původních listin, spisů, památek atd. váženými důvodněgi se obznámiti, než sem to až potud učiniti mohl, vtehdys pak mi výbor na tomu pomoc a přijelitost bohatá univerzitštá knihovna poskytla. V ní tedy se probíratagicimu zrušila mi pod rukami sbírka rozličných výtahů a poznámek, díla reformacie se týkajících. Po navrácení mému se do vlasti, chtěl sem se krátkým vypsaným životu Lutherova milým křaganům zavděciti, k slavnostem augspurského vyznání 1830 svěceným; dlečko avšak, pro důležité přejciny, tiskem vyjít nebylo. Po dny tyto příslilo mi opět před oči, i odhadlal sem se, nyní již po 10 letech, opět ho prohlédnouti, opraviti, a k prospěchu bratří, učitelů a lidu násseho wůbec wydati. Sotwy se ho však dotkna viděl sem, že ho celé předělati musím. I stalo se tak.

Nemám pak v umyslu nic giného, než věrný obraz velikého tohoto církve obnovitele tak před oči postaviti, aby negen zeveniterni, nýbrž i vniterni jeho život patrný byl, a tak historická známost původu obnovení církve k duchownjmu a mravnjmu vzdělání lidu násseho poslaužila.

Knihy, které sem z ohledu na tuto mnu práci dílem galo studnice užil, z částky ale gen srovnal, jsou:

1. Löschers vollständige Reformationis acta und Documenta 1720.
2. Walchs Luthers Schriften. Zwölft od díla 21.
3. Hekers D. M. Luther. Gotha 1817.
4. Schrocks Kirchengeschichte seit der Reform. Leipzig 1804.
5. Schrocks Lebensbeschreibung berühmter Schriftsteller 2. Nusg. Leipzig 1790. 1. díl.
6. Gieselers Kirchengeschichte 2. Nusg. Bonn 1827 1. a 2. díl.

7. Ludens allgem. Weltgeschichte. Jena 1824. 2. a 3. díl.
8. Holst, Denkwürdigkeiten aus der Gesch. der Augsp. Conf. 1829.
9. Bergers kurze Beschreibung der Merkwürdigkeiten, die sich in Eisleben und in Luthers Hause befinden. Wierseburg 1827.
10. Augspurská Konfessia od Bohusl. Tablice 1808.
11. Gröbing's kleiner Luther 1817.
12. Luthers Mönchsstand. Kniha bezegmenná.
13. Rottéck's C. v. allgem. Gesch. 7 díl 2 wydání, Freiburg 1826.
14. Velký Katechismus s otázkami a odpovědmi k obecnému a zvláštnímu vyučování mládeže w cjs. král. zemích. W Pressp. 1778. (Katholický.)
15. Martin Luthers Leben von Gustav Pfizer. Stuttgard 1836.
16. Adami Rechenbergi Summarium hist. Eccles. Wittemb. 1748.
17. Compendium Antiquitatum ecclesiasticarum etc. J. G. Walchii, Lipsiae 1732.
18. Historische Nachricht von des seligen D. M. Luthers Mönchsstand und Klosterleben ic. durch M. J. Bürger. Leipzig 1717.
19. Canones et decreta Sacro sancti et oecumenici Concilii Tridentini etc. Tyrnaviae 1723.
20. Ecclesiae Evangelicae libri symbolici, etc. Chr. Matth. Pfaffius. Tübinger 1730.
21. Summa augspurského vyznání učením z písma svatého wzatum vyšvětlená. Na hodnau památku geho třetí slavnosti stoleté atd. Sepsaná a wydaná od Danhele Langsfelda atd. W Rossicích 1831.
22. Životopis D. Martina Luthera s kratkou zprávou o reformaci a tudy založené ewangelické církvi. K vzdělávacímu pozůčení ewang. čtenářů z německého skrze Jakuba Glace — wydaného spisu do slovenské řeči přeložený w Brnawě. Martin Duršala. Nákladem Felixa Bachtera.

Mnohé listiny původní, a vlastní pojmenování w lekcích Danzových a Lüdenových; tež recenze jeho patřících knih, ve všeobecných církevních obsažene, zvlášt r. 1836 Nro 146 a 147. knihy: Martin Luther, sein Leben und Wirken geschildert von Dr. Chr. Fr. G. Stang, Leipzig und Stuttgard 1835.

Psal sem w B. Vyškriet dne 20. Máje 1840.

Wydawatel.

Debrotových čtenář prve, než knihu tuto čitatí bude, ať si aspoň nevhrubší tyto omylhy opraví: na straně 10. w rádku 35. ať po slově římských dodá pozděgi; na str. 21. w rád. 31. slovo Junia ať promění na Julia; na str. 102. w rádku posledním, slovo Torgawě ať změní na Zwikawě.

A w o d.

Poněwadž tomu, kdo w historii církve křesťanské zbehly není, přejcím obnovenj církve a náboženstwa řeze Dra Martina Luther a pochopiti nesnádne gest; gá ale k důvodnému a zřetedlnému poučenj prázvě takového čtenáře o životě téhože muže, gakoz obnovitele církve, spis tento můg složil gsem: zagišté mi předewším vyšvětliti náležj, kterak se do církve a náboženství Krista, během časů, mnohé učenj a ustanovenj přimysily a vlaudily, které s učenjím a ustanovenjím Kristovým odporné gsa, aby z toho patrné bylo, gakoz newyhnuedlně potřebné to církve obnovenj; a to gako w skutku wynucené wyniklo, že poněwadž ti, kterým zvláštne pečovati bylo, aby se církve z nerádů těch očistila, o to se nepostarali, za to samé se ginj, duchem prawdy wedeni mužové zau-gati museli, aby se učenj Krista Gežisse čisté, a pr-wotnj, apostolské usporádání církve přinavrátilo.

Kristus Gežjs zemřel sice gako mučedník prawdy; ale prawda z Boha gest, a co se narodilo z Boha přemáhá svět. Tať gest zagišté výtezná moc prawdy, že kdo koli čistého srdce gi pozná w důstogu kráje gegj, nemůže se gj vjce spustit; ona sama nepřemožnau láskau k sobě zapálj ho, pohodlj těla, sláva života za nic negsau gemu proti nj, gest mu nad vyselikau cenu, nebe gest mu, život věčný gest mu; a kdo gi tak pozná, na tom děge se křest ducha swáteho, a ten wj, že gegj panování gest království boží

Učedlnici Kristovi zůstali w řeči geho, a poznali prawdu, že on gest ten syn božj prawý, a wyswo- bozeni gsouce tjm od powěry mnohé a bludu mnohého, rozessli se kázati lidu prawdu tu, a bylo gím žiwu býti Kristus, a umřiti zíš. Moc pak božj prawdy byla s nimi. Tisícové Židů a pohanů křestili se we gménu páne poznawagice, že Bůh nenj přijmač osob, ale w každém národu, kdož se ho bogj a činj spra-wedlnost, přjgemný gest gemu; ano, že gediná Bohu milá služba gest život w duchu a w prawdě, a že za-kládání jí w obětech a ceremoniách marné gest. Gesstě za živobytj apostolů rozněšlo se gméno Kristovo po wszech, znamého w tehdy swěta končinách.

Zle na to hleděli w předpogatých domněných twrdosignj, a závistivj Židé; zle i půvěrčivj a po-dezřivj pohane: kázání Krista bylo tém pohoršenj, těmto bláznowstwji. Židé za to měli, že Křestané gsau gen zpronewěřilci a odpadlci od vjry gegich, a čim se tito wjce množili, tjm wjce zrůstala slepá zuři-wost Židů naproti nim. Udalalit ge Rjmanům, gako totjž téměř celého, w tehdy znamého swěta pánum, za buřice a odbognjsky; Rjmané ale poważowali ge tolíko za něgakau rotu Židů zbláznilých, a tedy nená-wist, kterauž naproti Židům chowali, přenesli na Kře-stany w dwognásobné mjře; ba poněvadž Křestané přichod Krista k saudu a králowstwji wěcnemu za wi-ditedlný a velice blízký měli, ano se domněvali, že když tak přigde Kristus gesstě za wěku gegich, konec učinj wsselelké vládě zemské, pronásledowali ge Rjmané gakoby nepřátely swé vlády Židům zaroven, ano hrozněgi. Nescjislá tisíce Křestanů, nechtěgjich modlám obětowati, nehyfrutněgjimi způsobu muk a trápenj od Židů a pohanů ze swěta zkřízena gsau. Toto wssak, ne žeby odstrassilo bylo lidj od křestu; ono gen tjm wjce powzbudilo Křestany k horlivosti a wytrwalosti, nekřestany pak k obdiwowání gegich stálosti, zkau-mánj vjry Krista Gejjse, a skrže to k přigetj gegi. Brány pekelné nepremohly církew Kristovu.

Zidé čím déle tím vjce potlačování naposledy zbařili se a pozdwihi naproti Rímanům: přemožení klesli konečně. Geruzalém léta po narož. Páně 70 podvrácen; národ židovský rozptýlen; Izrael za přesloví a za powrzel učiněn mezi národy. Věhem 300 roků se pohané s křesťanstvím lépe seznámili, od pronásledování geho upaustili, s ním se zpriznili; toto se náramně rozšířilo, až naposledy císař Konstantin Veliký, w bogi naproti sokům svým, r. p. 311. Křesťanem se býti prohlásil, a takž zwítězil i hned křesťanstvu ku konečnému výtezství nad pohanstvem dopomohl. Kristus oslawen gest na zemi.

Zřízení první církve bylo toto. Apostolové kdekoliv církvi shromázdili, byloli možné, sami se tam za některý čas podřeli, potom odsedí se gínam zřídili zprávce duchovní, a církvi ty i listovně učili, k sláosti napomínali, vystríjhalí. Křesťané se scházeli za časů pokoge w školách aneb w domech, za časů pronásledování na tagných místech, w geskyněch ano i w kryptách. Spolu shromázděni zpívali žalmy, zprávou čitali a vykládali psíma zvláště prorocká, spisy o životu pána (Ewangelia), a potom lístky apostolů, kteréž sobě wespolek sdělowali. Dítky a ty, kteríž chtěli připrati býti za Křesťany (catechumeni), wedeni jsou prvně k poznání celého obsahu náboženstva křesťanského, nepochybne podle sněšení apostolského: Věřim w Boha atd., anž jsou hned připuštěni ku křestu a wečeři pánu, proto také ze služeb božích před svěcením wečeře páne slouhy: Ite, missa est Ecclesia, ite Catechumeni (Gdete, gíz gest rozpustěna církvi tg. shromáždení, gdete wž, kteríž se gesitě gen vymačujete) propuštěni bývali; a gen potom shromáždění dospělých Křesťanů gedením chleba a pitím kalicha, na smrt Krista Pána a sliby geho se upomínaly. An taková shromáždění i celé dny, aneb celé noci spolu trvaly, shromáždění gídalí posléze gídla sebou donesena společně, se všemí ge sdělujice, a obědy takové obědmi lásky nazývali; gen potom gesitě almužny

mezi chudé rozdělujce, anebo sbírku pro chudé giných církví učinice domů se odebrali.

Kterí k vykládání všem a k napomnání ustavěni byli, ve zvláštní vážnosti nad giné držání gau. Byli gin přidáni gáhůvě (kapláni, pomocníci) též služebníci obecní a služebnice, genž almužny sbírali a roznášeli, nemocné opatřovali, atd. Čím starší a větší ale byla některá církve, tím také byla i ve větší vážnosti, a tedy přirozeným během stalo se, že zprávcové gegich duchovní, stali se radcemi, ochránčemi a nahledači církvi mensíjch w sausedství svém. Nahlédati dí se po řecky: episkopein; odkud nahledač, dozorce nazván episkopos, t.g. biskup, po latinský Superintendens. Tito biskupové ale nebyli větší od giných knězů ve vykonávání některého duchovního díla, než gen ve větší vážnosti čili hodnosti; a tak též hlavních měst biskupové ve vysíji takovéto vážnosti a hodnosti pro tu samou příčinu byli, nežli biskupové bydlící w městech giných. Hlavní město slouje po řecky metropolis, a z toho nazvání gau biskupové gegich metropoliti; z těchto pak zase nejzvláštnější byli čtyři, totiž římský, antiochenšký, geruzalémšký a alexandrinský, ginž titule patriarchů nadáni gau, gesetě za času pohanských císařů; potom pak přidáni gesetě i ten, genž byl w Konstantinopoli, kteréž poslední město předtím Bizantium sláulo, a gen, jakž se Konstantin Wel. onen první křesťanský císař z Ríma tam přestěhoval a w něm sídlem ubytoval, tak podle jeho jména nazváno gest.

Pokud gesetě vrchnosti pohanské byly, Křesťané utíkali se w rozepřech svých, genž mezi nimi povstaly, k duchovním zprávcům svým, či tedy k knězům svým, a podle vážnosti věci, o kterou se jednalo, i k biskupům svým, kteříž rozepře rozsuzovali a pokuty ukládali; a sice nejen za provinění církvená pokuty církvení, gafoz: přispívání k obecným potřebám, osmědčení pokání skrze klečení neb stání u dvíří chrámových, odpýtování neregná, posty, ne-

připouštěn j k službám božím, ne připouštěn j k večeři páne atd.; ale i pokuty světské, když Křesťané raději ge od svých snášeli než od pohanských saudců. To z důvěry poslo, potvrzeno potom zákonem; když totiž císařové Křesťanmi gíz byli, obyčeg ten zákonem wzali w ochranu. Také i hned w tehdy se chrámové pohansší na křesťanské proměnili; shromážděný dala se slavně, služby boží nádherně; knězové nadání gsau slušným gměnjm, biskupové a metropolitové bohatstvím vždy hogněgssjm; pomalu pořádek až potud w lásce žigejc wjce a wjce přjsnotvárnému rozkazowaný ustupoval.

Stalo se ale, že římské císařství vždy wjce bralo porušenj. Náčelníci wogáků zaugali místo zákonů, klamy a pletichy obtociły trůn, a daleko, ssiroko rozloženému císařstvu, čím déle tím wjce ubývalo na bezpečnosti naproti cizým wpádům, na pořádku a spravedlnosti proti vlastním lakovicům. Nezmujili císařové fraginai we wsselikém zmatku vládli, zmujili ale křesťanstwu tím náramné škodni byli, že ho i násilně rozšírowati a gednotvárnost w něm wynauti se usilovali.

Násilným zagisté množstva pohanů do luna církve křesťanské přivedenjm způsobilo se, že veliká, ano neywětší těch částečka pogala na místo ducha gen literu učenj Kristowa, a tedy učenj Kristovo právě zle rozuměla. Národové totiž východní, k nimž i Židé za času Krista P. přináleželi, od přirozenj velikau cítedlnostj nadáni, negen myslénky swé rádi ku pochopenj sdělowali, ale zwlášt i cítenj swá, kteráz, ne prostými ale vyščenými řečmi wobrazovali. Lidí zwláštnjch, výborných, mocných, nad giné wynikajcích nazývali synmi božimi, bohmi; aneb když význot té přypadnosti, že se nějaký slavný muž narodil, ukázati chteli, tedy narozenj geho wobrazili jako následek zwláštnjho působení božího, a wymalovali to slovy, které neměly za cíl, gasné pochopenj způsobu té přypadnosti, ale živé cítenj význoti gegi wzbuditi;

těž často rozličnými způsoby mluwenj to gisté wysłownali, neberauce každičké slowo na přísnau wáhu literního geho wýznamu. Odšud porozumijs, že kdo toho sī newissimage, aneb o tom nic neznage na literě a literním wýznamě slowa hlaubal, aniž pogal smysl celého wysłowenj, ten právě to zle rozuměl a zamotal se, až k wymotání swému potom wymyślił sobě wěci, a takový smysl slow těch, o kterém se tomu, kdož ge byl wyrekl, ani nesijnvalo.

Tak tedy mnozí křest swatý naspech přigawisse z přinaucenj, na literě učenj Krista Gezisse začali hlaubati, nepřidržegjce se prostého smyslu slow geho, kterýž owosem gím ani znám nebyl; odkud brzo ta neysměšněgss učenj, tak nazvaných Gnostiků, powstala.

Zase gesstě stalo se, že Křestané w dlawhotrwánlivých pronásledowaných gakyši smutný, těžkomyslný a zádumčivý pozor w smýslenj swém sī nawykli, zwlásstě ale ti, kteří se byli do hor a gestyň a na pusté ostrovny rozutiskali, a i potom po navráceném pokogi o samotě bydlesli, a proto řecky monachi, tg. mnisi, aneb dle wýznamu slowa samotničci nazwani gsau, a gesstě za času cjsare Decia powstali. Když totiž Decius, pořansky gesstě cjsar roku P. 249 Křestany pronásledoval, mnoho Křestanů se do hor a gestyň a na pusté ostrovny rozutiskalo. Gistý Pawel w Egypťe tento samotný život tak sī oblysnil, že na wěky tak žit sobě umjnil, Eliásse proroka sobě za příklad wezma. —

Wiz 1 knihu královskau, od 17. kap. — Na následowniku w tak pálčivém podnebj (kdež krom toho lidé k nepracowitzemu životu nafloněni gsau, an přiroda bugná gest, a potřebý života w hognosti, bez mnohé práce poskytuge), w tom častém pronásledovanj, a w očekáwanj blžšíeho přechodu Krista, nemohlo chyběti: tak že za času pronásledowanj cjsare Marimina gistý Antonius, mnohý lid w Alexandrii, mestře klarownym Egypťa, swým příkladem k tomu powzbudil, a roku 340 gistý Pachomius giz na tisice mnichů na ostrově řeky Nila, Tabenna řeceném,

shromáždil. Mnozí z mnichů daleko zablaudili, a domněvali se, život sobě co nejtrpělejším učiniti, žeby bylo zásluhau před Bohem; nebo některý k. p. z nich stáli celé dny, ba týdne na vysokých sloupích, odkrytai hlawau vyšťáveni neypálčivěgšímu slunci, až změřaweni spadli a zemřeli, a tak rozličné těla třízněj giz w tehdy počátek svůj vzalo. Mnisi pak vůbec veliké měli hned z počátku působení na to, kteří se článkové výry na všeobecných sněmách ustavili, a na negednom takovém sněmě baučlivě sobě počinali, ale zvláště na jednom w Efezu roku 449 držaném. Potom když se i w jiných fragnách rozmnozili, ustavilo se gich výce rádů, a nezvláště něgí byli: karmelitský, genž na vrchu Karmel, w zemi svaté r. 1206 powstal; františkánský, genž od Františka z Assisi 1208 původ svůj vzal; dominikánský, který Dominicus Gusman w Toulouse 1215 založil; augustinský, genž se 1256 spogil, vybrav sobě za vzor Augustina, který w IV. a w V. století w Africe w městě Hippo biskupem byl, r. 431 zemřel a mnohé spisy za pravau výru, proti spisům anglického mnicha Pelagia bogugej zanechal.

Zádumčivost a těžkomyslnost tato, při níž veždy obraznost místo rozumování zaujmá, a k tomu ono mnohonásobně převrácené rozumení výry Krista Gejzíse, z přenáhleného obrácení pohanů pod křesťanskými císaři posslé, byli ti hogní pramenowé, z nichž rozličné hádky powstaly mezi Křestanmi, w smýšlených svých se nesrownávajcimi. I byloť k obávání, aby se snad Křestanství w samé, sobě odporné články a zboru nerozspalo; císařové pak, chtějice s krize gednotu smýšlení we všech duchowných, také i trůn svůj upěvniti, aby hádky ty, které cím dal tím prudcegi se rozpalovaly, zameziti mohli; swolali giz w IV. století tak nazvaná koncilia, tg. sněmy církvení všeobecné, na nichž přítomni knězové, mnichové, biskupové, metropolitové a patriarchové uřidili to, což se za pravidlo výry všeobecné držeti má; gíne pak závěhlí, gatož

facjsské, t.g. bludné, falessné, a zabránili ho pod poslukau anathéma, t.g. wywrženj z církve a poważowáni gako pohana. To wssak byla od počátku chyba snémú těchto, že se zpustili pjsem od ewangelistů a apostolů sepsaných, odkud wssak neylepe se viděti mohlo, coby bylo učenj Kristovo a které; ale za nevyšší pravidlo ustanowilo se wyrčenj wětšího počtu přítomních, na čemkoli se totíž tak usněssi.

Ne nepatrnau přejinai takovýchto různjc a gegich takovéhoto rozsauzenj bylo to, že giz w tehdy w společných shromážděných pjsma swata se zanedbávaly, a sluzby boží wjce ceremoniami ozdobené byly. Tak se stalo, že, potom když nádherné pohanské chrámy na křestanské se změnily, pohanské obrazy wymetane, a stěny obrazmi z historie Krista P. ozdobené gsau, kterež spolu k živěgssmu poučenj sprostého lidu měly slaužiti. Obrazy ale tyto we zwlásstní byly wážnosti u lidu ze dne na den hlaupěgssho; některé z nich za divotvorné držány byly, a za takové prohlášené i ctěné, čemu se zas množ protiwili, až odtud mnohé různice, ba i wogny powstaly, a gen naposledy po mnohých církevních snémých, které w uzavřených svých sobě odporné byly, s koncem 8-ho stoletj wseobecně přigaté gsau, a gegich pocta, kademj gim, klaněnj se gim atd. uwedena. To pak se týkalo negen obrazů ze života Krista P., ale i ze života mučedníjků a svatých, owszemže neydřjw gen k u poučenj lidu o mužech těch pobožných, a pro powzbuzenj k následování gegich příkladu, ale pozděgi i k poctě nábožné.

Mučedníci totíž, kteři raděgi pronásledování ztrpeli a život položili, nežby se wjry w Krista byli zpustili, potomkaz pronásledování bylo přestalo wždy wjce a wjce byli ctěni. Nejdřjwe gen přibuznj a pokrevní zwlásstně swětili den smrti mučedníjků z krve gegich, rozpomjnagjce se na gegich wjry pevnost, modlitbagjce se u hrobjch gegich a k podobné stálosti se napomjnagjce. Potom celé osady a obce den svých mučedníjků swětily, wystawivsse nad hroby gegich

domy aneb chrámy, a mrtvé své k nim pochowávajíce; odkud i ten obyčej powstał, mrtvé w chrámy pochowawati, a hrbitowy u chrámu mjeti, procež se pochowawat i chrámit a hrbitowy chrámowiska někde u nás Slováků gmenugj. W takowé dny držané gsau k lidu horlivé řeči gesjtě za času pohanských cjsarů, gakoz o tom Drigenes, cäsarianský kněz, zemř. r. 254, důkazem gest. W tehdy se před posluchači dusse mučedníjků, owszem w řečnickém smyslu, gakoby přetomné ošlowowaly, až brzo za to meli Křestané, že dusse těch mučedníjků u Boha we zwláštní wážnosti gsau: procež se i hned prosby k nim w modlitbách činily, aby za tak modlícjich se u Boha orodowaly. Tedy tito gakoz swatj ctěni nábožným způsobem, co sice bez odporu nezůstalo; ale po různicech a hádkách nestorianských na wseobecném sněmě cirkewním w Efuzu r. 431 Maria, matka Kristova na celo wsech swatých, gakoz matka boží, powyssena, a gi tak wzýwati poručeno. Takowéto wzýwání za orodování owszemže není gesjtě modlenj, ale předce genu blžzká čest náboženská, kterouž i nynj lid za rozdílnau od oné držeti neumí, a tím méně w tehdy, když malá dosti oswícenost lidu, z časů wzdělaných římských a řeckých, pro wjce přejcín že dne na den mizela; zagisté i z té přejciny, že pozůstalé umění a známosti z časů těch pohanských též za pohanské, a tedy za proti-křestanské, za bezbožné držány gsau. Tak se Křestané sice usilovali wsemu židovstwa a pohanstwa wpływu wyhnauti; ale, gakoz pisma apostolská pilnowati přestawali, oddolati tomu nemohli, takže mnohé ceremonie a mnoha w náboženských i cirkewních wěcech smýsleni ze židovstwa i pohanstwa do křestanského náboženství a cirkwe, Křestanům newděl se wetřely a vlaudily.

Wszickni biskupowé, metropolité a patriarchowé ustanoweni bývali ſkrze cjsarů; během času ale wždy wjce se ta zwiklost rozmáhala, gako metropolity za hlavy biskupů, tak patriarchy za hlavy metropolitů a biskupů, kteriž w okresu gegich byli poważowati a

držeti. Mezi těmi pěti patriarchy byli nejvzácnější
 ti dva: římský a konstantinopolský proto, že sa-
 mé císařství na dvě hlavní částky rozděleno bylo,
 totiž na západní, kdež hlavní, sídelní město bylo Řím,
 a na východní, kdež hlavní a sídelní město bylo Kon-
 stantinopol. Mezi těmito patriarchy často postávala
 potom řečnost o primatu, cili přednosti, ne sice
 na moci a vládě, ale na hodnosti; ačkoli pak císařové
 křesťanství v Konstantinopole bydlili, předce Řím,
 gakoz ode dawna, tak i potom vždy nejzvláštnějšími
 bylo městem, a tak i římský patriarcha nejzvlášts-
 nějšími byl knězem v celém křesťanském světě. Na
 všeobecných církevních sněmích, kteréž až do sedená-
 ctého století císařové svolávali, římskij patriarchové,
 byli přítomni, zaújmali nejprvnejší místo, ač také
 sněmy i bez nich držání gsau, a uplnau svau
 platnost měly; avšak sobě tito tím smělegi počnali,
 cím více císařové v Konstantinopoli bydlíci město
 panování svého zvlášt v těchto fraginách západních
 cítili, a v ní pořád dále klesali tak, že i poslušnost
 gegich zde velmi malá byla, i moc gegich k ochránění
 vlasti těchto od návalů divokých národů, který ge-
 často plenili, a od nichž někdy, gako od Hunů, gen pauze
 skrže římského patriarchu ochráněné gsau. Pravda,
 že sobě římskij patriarchové v přeznivých těchto okol-
 nostech opatrne počnali z ohledu giných patriarchů,
 aniž se kdy ve svých nejnázech u někoho za radu
 anebo saud ucházeli, když naproti tomu oni sami za-
 často od giných za saudců pozádáni gsau. Mnisi také,
 kteři na východě ustavičné různice mezi těmi třemi
 patriarchy tropili, wssudy tam gsouce biskupům okresu
 svého poddání, v západě byli pokognější, náboženstva
 pilnější, kázajíce ho a rozšířujíce mezi pohanmi;
 gsouce pak téměř sami gedini něco učenj, a od moci
 biskupů skrže patriarchů římských cele oswobozeni, pod
 své náčelníky, cili nejvyšší své zpráwce, generaly,
 postaveni, gen od patriarchů římských závisli učiněni,
 byli těmito velice na pomoci, vládu gegich nad všemi

biskupy celého západu upewnit a wsseligať zvelebiti, takže se biskupové římskij ne giz patriarchy ale pápežmi nazývali.

Stalo se na to, že r. P. 476 západnímu císařstvu římskému slze diwoký národ Góthů konec učiněn gest, což římským biskupům z moci císařů wyšwobozenj do-neslo sice, ale i téměř celý upad gegich vlastní vlády, až diwoci ti odtáhli a tito se pozdwihi. Proto giz oni sami počali novým biskupům plásstě, a s tím tedy znamenj mocí a autoritu biskupského uděleti a poslati, a zwláště tém, kteríž mezi arianštými Křestanmi biskupy se stali, a tím se od facrsta toho odwozovali. Arius byl živ w III. a IV. stoletj, a geho učenj na nicénském círk. snemu za facrské vyhlášeno.

Ale neywetíjší stěstj potkalo římské biskupy, čili giz pápežé, když Pipin, kníže frankské, starau čeleď královskou z trůnu svorhnauti a sebe naň wyšinauti se usiloval, u Zachariáše pápeže r. P. 752 pomoc hledal i nassel; zač, když brzo na to diwoký národ Longobardů hrůzu po zemi wlašské (talianské) roznássel, vděčný Pipin ho odehnal, Rím pod svau ochranu wzal, a pápeže za místodržitele města toho (Patricium) ustanowil; až pápež Leo III., dne 25. Prosince r. P. 800 krále frankského Karla Velikého tam w Rímě za císaře římského korunoval, čím se vlády císařů Konstantinopolských konečný konec oswědčil.

Když pak časem římské toto západní císařství na německá knížata přisslo: pápežové císaře od sedmi knížat volenců (kurfirštů), wywoleného korunovali, a tím takřecené právo potvrzenj císaře provozovali; až mezi rokem 829 a 845 gisť spis na světlo wyssel (Isidori collectiones canonum), w němžto, falešně sepsaném tak, gakoby ho byl Isidor gisť, biskup toledský, w tehdy giz dávno zesnulý, složil, nesmírná se práva římským pápežům přivlastňovala (Growth: Laurent. Valla de falsa et ement. donatione Const. M., a: Centuriae Magdeburgicae II. 7; III. 7.), kteřížto pisma k důvodu práv svých neydříw pápež

Mikuláš I. uwáděti počal, na ně se odwołáwage; ale také od r. 858 do hrozných růžnic s Konstantinopolským patriarchem Fociusem a Ignácem zamotán byl: kterázto rozeprše zrůstem času, neustavným osočováním jednoho řeckého druhého a potom zwláště přitážením bulharstého knížete, Bogorisa, pod zprávu duchovníj římskau, neboť ho Reci byli na výru obrátili, a pak nesrownáwagjím se učenjm o původu ducha svatého, o němž Reci tvrdili že gen od Otce pochází, vždy se slyšela, až léta p. 1054 dne 15. Julia wyslanci římskij w chrámu konstantinopolském sw. Žofie, list patriarchu konstantinopolského z církve whobcugjí na oltář Páně položili; řecké co, anč biskupowé východnij wjścieni i lid gegich svým patriarchum věrní zůstali, církew celá, kteráz se od počátku onech všeobecných snému církewních obecnau, čili katholickau nazývala, nynj na dvě veliké poly roztrhla, východnij totiž a západnij, čili řeckau a římskau, kteráz se i latinskau nazýwá, a tamta, řecká, i starověrskau sluge, z níž gedná částka w Polsku, w Uhřích a w Chorivatech opět r. 1595 uznáwissi římského Pápeže za hlavu církve, se západnij církvi se spogila, ale zaš ta částka těchto, kteráz se pod russkau berlau nacházela, r. 1839 s onau starověrskau, čili russkau, aneb gak se ona sama nazýwá pravoslawnau se svednotila.

Když na tento způsob církew římsko katholická powstala, pápežové římskij nad celým západním křesťanstvem neobmezené w duchowných věcech vlády, a řecké tuto i náramné moci do věci světských dosáhli, vystavivsse se za hlavu widitedlnau celé widitedlné církve křesťanské, tak přednost swau w hodnosti či význosti na právo nevyšší moci proměniwse, odwozujce moc swau od Petra Aposstola, gakoby tento byl církew římskau založil, gi gako biskup řídil, a moc swau následowníkum svým byl zanechal. Praviliž že Petr. Ap. byl hlava apostolů, což se nigakz proufázati nemůže; ba srovneg gen Skutky Aposstolské a uvidjs že tomu nebylo tak, ano wiz gen 1. list geho

5 kap. w. 3. Též o tom, žeby w Rjmě tedy byl býval negsau historická swědectví, a slusně se dá o tom pochybowati podlé geho 1. listu 5. kap. w. 13. O této plnosti nevyšší moci nad celým křesťanstvem, kterauž sobě rjmskij pápežové w tomto čase, totiž w gedenáctém století osobili, sami oni za dávnějších časů gináce smysleli. Gesstě pápež Řeřich I., či Veliký od r. 590 — do 604., proti Janovi Fejunitorovi, konstantinopolskému patriarchovi, genž sobě tu takowau moc byl osoboval, takto psal: „A co ty povíš na saudu poslednjm Kristovi, gakoz wesskeré církve hlawě, genž sobě sám tu přednost osobugeš, wšeobecným biskupem se nazýwage; nebo kohože tímto bezbožným slowem následugeš, než toho, genž tisice svých spoluangelů potupiv, na vrch a celo gegich postaviti se uſiloval, aby ani sám žádnemu poddaným býti se nezdal, ale aby se zdalo, gakoby on wšechném byl představen.“

Nehvětší moci a sláwy dosla stolice pápežská skrze pápeže Řeřicha VII., který 1073 gi nastaupil, a když to vykonal, aby potomně pápežové ne od císařů, nýbrž od nevyšších biskupů, kardinálů, skrze pápeže ustánonených, a sice vždy z těchž samých kardinálů mojeni bývali, skrze své dictata, t.g. zákony jinm uložené, takové moci si nadobyl, gakové žádný z předchůdců a nástupců geho. Gakového ducha tyto zákony byly můžeš poznati z těchto několika, kteréž zde umístjme. 1) Rjmská církve od samého Pána Boha gest založena. 2) Gen sám rjmský biskup w prawdě wšeobecným sluge. 9) Gen samého pápeže nohy císařové lžbati magi. 11) Samé gediné pápeže jméno gest we světě. (t.g. Wesseliká moc nad lidmi, wesseliká vláda vrchností nad poddanými, moci královské, císařské, původ svůg od pápeže magi!) 12) Gen samému pápeži gest swobodné císaře složiti. 16) Žádné wšeobecné shromáždění církve bez rozkazu pápeže stati se nemůže. 22) Rjmská církve nikdy nepochybila,

aniž se pomysliti může. 23) Římský biskup gest muž swatý. 27) Římský biskup muže oswoboditi poddané od powinnosti gegich naproti pánům svým, kterýz by za neslechetné od něho prohlášení byli. adt. —

Kdo takovýmto pořádkum poslušen nebyl, ten i hned z církve vyhodován gest, a takového swobodno bylo pronásledovati, ano ho zabiti, pakliže nebylo možné gati ho a soudu duchovnímu odvázdati, od něhož přjsně trestán byl. Takové vyhodování stawalo se pápežským listem vyhodovacím, kterýž všecky vrchnosti světské i duchovní lidu oznámiti povinné byly. Všecky listy pápežské wětší měly přivěsennau pečeť na olově vybitau, na kteréž z gedné strany Petra a Pavla viděti gest, z druhé strany jméno pápeže; poněvadž pak tyto pečeti do plechových paussek se schowávaly, aby se nepokazily, a taková okrahlá plechová pauska či škatulka, kapsle, latinský bulla se nazýwá: i ty samé listy jméno bullu dostaly.

Gestliže se některá kragina rozkazům pápežským zprotivila, poslal pápež tam takovou bullu, a w té kragině služby boží, svátosti, zvonění, pohrbowání a všeliké vykonávání duchovních věcí přestati muselo, což se Interdiktem jmenovalo.

We vyhodovací bulle nacházela se hrozná profanání, t.g. odvzdávání Satanu we jménu božím! Gestliže pak takovou bullu pápež na některého krále neb císaře vydal, tuž geho poddaný tím samým od poddanosti své oswobozeni gsau; čím tedy králové přinuceni za milost prositi, a giné pokuty církvení snéstí, gakož Heinrich IV., císař, genž od 25. do 28. ledna w Kanosse bosýma nohama nezakrytou hlavou, vřecem hrubým odjn na zimě státi, a gesstě nad to mnohé pokuty snéstí musel, že některé biskupy, mimò wůle pápeže ustanowil, a vyhodovaných radců svých propustiti se zpečoval; nebo na vydanau proti němu takovou vyhodovací bullu poddaný geho proti němu se zbauřili, a knížata geg z císařství složili.

Taková byla moc pápeže Gregora VII., w časich těch neysmutnějších, w nichž témeř nikdo mimo kněží čitati a psáti neuměl, a i z těchto neywjece gen mnisi, takže se nacházeli králové, kterí své gméno podepsali neuměli. Pápež tento uplně a konečně podmanil sobě všech biskupů na západě a učinil ge od sebe gen zápislé, gakoz i všechy giné kněží gediné od svých biskupů, a toto sice tím, že w jednom církevním shromáždění (synodus lateranensis) r. 1074., zákonem 71. kap. 15 kněžské bezzenství ustanovil, tjmto důvodem: „Kdo užitečnému tomuto rozfazu nepozvoluje, hřich pohanství páchá, gako Samuel (1. Sam. 15, 23) a svatý Gregor I., (pápež) potvrzuge. Hřicha tedy pohanství se dopustit, kdo koli Křesťanem se býti chce, a stolici římské není poslussen.“ — Kněžů manželství za cizoložství prohlášeno, a gím bezzenství přjsně naloženo; ačkoli owszem giz ode dávna mnozí kněží, zwláště pak biskupové se neženili, w bezzenství gafauši svatost zakládagice a minichům se připodobňujice, které sobě lid nesmírně, gako svaté vážil.

Chlum, ale i konec zruštu moci a slávy pápežské působilých následků bogů křížáckých. Ze totíž východní, římské císařství ode dávna tak velice kleslo, přičinou mezi ginými mnohými byly též neustavné geho wogny s Muhamedany, kterak se nazývali všickni následovníci Muhamedovi, genž mezi 561 a 581 w městě Melka řeceném w Asii se narodil, a od roku 609 nové náboženství mezi pohanmi učil. Toto náboženství se ne slovem ale mečem kázalo od následovníků Muhamedových, kteříž slepě zaň horlili a kruté wogny k geho rozšíření wedli. Muhamedanští Turci giz dávno byli východnímu císařstvu zemi židovskou, a tedy i Geruzalem odnali, a tam putujících Křesťanů, k hrobu Krista Pána, ukrutně potlačovali. Gistý Petr přigmjm Eremita, čili Paustewnjk, to samé tam zkaušiv, u hrobu Kristova přišel na tu myslénku, aby se všeobecným Křesťanům taženjm do zeme židovské, Geruzalem a země svatá zbrannau rukau newěřejcim

wyrwala. Do vlasti křesťanských se navrátili mnohé pochvaly násled u všeho lidu, a Urban II., geden z těch výce toho času pápežům, v Clermontě, na držaném církevním shromáždění, lid k tomu vybogowání země svaté tak povzbudil, že i hned mnoha tisíce lidu hlasem: „To boží svatá vůle gest!“ zbroje se chopily, křížem červeným se znacily, a do země svaté se ubíraly. Roku p. 1099 Geruzalém vyrobily, ale opět 1247 ztracen mnoha sta tisíce lidu stal. Tento křížácké vogny lid konečně znemravnily a mnohé křesťanské vlasti, přes které tažení slolo, zpustošily. Všem totiž, který tak tálí odpustky, cíli odpusťtení časných pokut hříchů dáný gsau, a lidé ti domnívali se, že gíz cokoli před Bohem i před lidmi páchat mohou. Ba poněvadž se kdy vývedený těchto křížáckých tažení i mnoho peněz potřebovalo, a tyto gen od toho lidu se vybírat mohly, který sám netáhl, i tomuto se tažkové odpustky za peníze dávaly, a tak sňatný ten obvyčej se vlaudil, odpustky za peníze k církevním potřebám prodávat.

Takovéto křížácké vogny vyhlašovaly se potom s krize pápeže i naproti gíňm narodům, k. p. naproti pohanským Litvanům, zase naproti křesťanům od pápežů za každru prohlášeným, ba i naproti králům, kteříž pápežům poslušní být nechtěli, an lid za odpustky snadno se shromáždil.

Tak ale odpustky staly se novou studnicí moci a bohatství pápežů. Pápež Bonifacius r. p. 1300; vyhlásil jubilegní slavnosti, kteréž v Ríjme držány být mely, a kdo na ně přišel, tomu ty odpustky uděleny gsau, což se potom o 50, a zase každých 25. let opětovalo. Tyto odpustky za pravé proukázati usilovali se Alexander Hales, Albertus Magnus, Thomas Aquinas takto: Množi svatí lidé výce dobrého učinili, než co k dosažení dussního svého spasení dostatečné gím bylo, a zvláště Kristus Pán že mnohem výce u Boha zaslaužil než gen nasse spasení; tyto tedy svrchované, zbhvagcij dobré skutky a zásluh

jsou gáto počlad nevyvážitelný w rukau pápeže, a on komukoli bud z dárma bud za penze z počludu toho k geho spásenj uděliti muže. Udjely se tedy odpusťky tyto negen živým ale i mrtvým, t.g. mohlo být komukoli odpusťky kaupiti za zemřelého, totíž k vysvobozenj dusse geho z očistce a přivedení do nebe k spásenj věčnému.

Na očistec gíz od třetjho století počnac se věřilo, ač pauze gen na západě, kterýžto článek z gisťe platonické, filosofie do křesťanského učenj se byl větrel, a čím dále tím vjce k špatnému zisku zneužíván byl, což i sám wšeobecný sněm tridentský, r. 1553 4. Decembra, w 25 posezenj, že totíž zle užíván byl, na vědomj dává, když wše takové odstraniti káze. Črkev řecká ovšem nikdy naň neměřila.

Wogny ty křížácké též přejinai byly, že se lidu obecnému a světskému kalich u večeře páně utáhl; nebo gátož článek ten do učenj náboženstwa uweden gest, že chléb a vjno skrze posvěcenj kněžské podstatně se na tělo a na krew Krista G. promění, s welikau bázlivostj s kalichem obcházjmo, aby ani neymensší částka na zem spadna nezahynula. Vři wognách ale křížáckých skří lidu k večeři P. přicházegjcích byl náramný, proto se nejprw gen namočená oblátka podávala, a ant se prawilo, že kde tělo gest, tam i krew gest, i samá suchá oblátka za dostatečnau se počkladala, a podáwanj kalicha se gen pro kněž a krále zadrželo, ačkoli Kristus výslowně řekl: Vjte z toho všicíni! A tak sice kněž při mísji i kalich pozjival, ale lidu se vjce nepodával.

Misse svatá, aneb gáto my Slováci říkáme, omisa původně nic nebyla giného, než svěcenj celebné svátosti večeře P. skrze kněze; a tak se nazývala odtud že, gátož sem gíz řekl, w samopravných časech křesťanství, před svěcenjem této večeře katechunem se propausštěli slovy: Ite missa est Ecclesie, odkud se potom večeře p. missa nazývala, z kterého slova násse misse aneb omisa povstalo. Gesjté pápež Gregor

weliký koncem VI. stoletj předepsal byl obřady (cerimonie) k ní náležející, kteréž však z částky giz i předtím se konaly: a magi význam vztahující se na utrpení Krista Ježíše. Takž ale učenj o obětní smrti Krista P., gakož Bohu neymilegss, za kterou světu všechy hřichy odpustil, twrdě a přísně se ustanovilo, a spolu ono učenj o podstatném proměnění chleba a vjna na tělo a krev Krista Pána: tuk se to proměnění chléba a vjna skrze kněze za opětování první oné oběti, a tak za oběť Bohu neymilss, totiž těla a krve syna geho uřídilo. Tak mije sw. nezůstala gen pauze večeřj páně, ale i oběti se stala.

Aby pak jednota církve západní i zevnitřně tím tužegi se zadržela, nařzeno w XI stoletj, aby služby boží všudy w latinské řeči vykonávány byly. Ze pak toto lidu oswijení nenapomáhalo, to zagisté patrné gest; to ale gesste vjce mravnosti škodilo, že se vjce na počet, než na vrauenost modliteb ohled bral, a proto se odpočítovali na patřikách, které w IX stoletj do zemí anglické, nepochybne od španielských Muhamedanů se dostaly, pozděgi ale skrze wogny křížácké z Asie do západu donejšené gsa, a nimi všechy kragny brzo zaplaveny. Moc kněžskau i to velice napomohlo, že se prwotnij, původně raděnij se kněžji od lidu, na zpovídání se kněžjm proměnilo, a toto se gako svátost ustanovilo, aneb raděgi gako částka svátosti pokánj; tak se zagisté učilo, že kněz netoliko zwěstuje odpusťení hřichů kagicim hříšníkům, ano že on sám gím odpusstj ge: tedy zpovídání se veřejné před celou církvi samému Bohu, čili obecné vynecháno, a gen to zpovídání se kněžjm zadrženo.

T bylo tím způsobem sedem svátostí ustanoveno, totiž: křest, břmowání, svátost oltární (večeře p.), pokánj (gehož hlawní částka zpověď a rozhřešení čili absolvie), poslední pomazání, svátost kněžského rádu a svátost manželství. Břmowání gest to samé co u nás konfirmacie před prvním přigjmáním večeře p. a znamená též to, totiž potvrzenj ve vjre. Powstalo

pač hned w prwotnj církvi, gesstě za časā pronásledování křesťanstwј od pohanů; nebo katechumeni ti, prwe než připustěni byli po křestu k večeři páně, k stálosti napomenuti gsau, a dáváno jim požehnání wzkládánjm rukau na hlavnj gegich, což také znamenjim bylo, že se pod ochranu církve wzali; pak gsau též mazání olejem, na znamenj, že slujbě božj, tг. svatosti žiwota posvěcení gsau, a udeřeno ge w lice, že totiž gako křesťané budau mjtí rozličná pronásledování, trpkosti a odpornosti snášeti a ge přemáhati. — Poslednj pomazání původně k lékařskému a tudíž k léčivému užitku se poraučelo; potom, an se to od knězj dalo s modlitbami a prosbami k Bohu za odpusťení hřichů nemocnému, a pak za geho uzdrawení, ustanowilo se to za svátost, zwláštnej milost božj, odpusťení hřichů wšech odpustitedlných nemocnému wyzyskagjci.

Takovéto články učenj a mnoha nstanovenj církevnj zakládala se tedy na tradicij, tг. ustnijm podání; nebo se prawilo, že Kristus a geho Aposjtolové mnohem vjce učili, než co nám w písmach svatých pozůstaveno, a to že se poznává ze zvyků a obyčejů od prwnjch časů wšeobecně se zadrželých, z písem učitelů té neystarší církve a z pověstí mnohých, pak též z onech tagemistwј, kteráz prey wždy gen u nevhýšších biskupů a pápežů zůstávala. My Evangelici dwsem twrdjme, že ze wšeho toho to, co se s písmem svatým nesrownává, a zwláště co gemu odporné gest, za apostolské a Kristovo učenj držeti se nemůže.

Tak ale, gako my nynj směle to wyznáváme, smýsleli ode dávna mnozj učenj a pobožnj, w písmach sw. zbehli mužowé, a proto se takovým učenjím a nstanovenjím protiwili, z nichž nezwláštnejsj byli asi následugjci. Petr z Bruis a Heinrich, oba knězj w poledním Francuzku, r. p. 1104 a 1116; až w tomto dwanáctém stoletj celé obce Albigenských a Waldenských powstaly, totiž od Petra Walda 1182, Lyonského kupce, kterj ale křižákymi wognami, proti

nim vyhlášenými, a sw. Inquisicij ustanovenau od Innocencia III., který se roku 1198 pápežem stal, téměř docela vykorenění gsau.

Sw. Inquisicie byl saud duchownj, od pápežů jřízený, a gen od nich závislý, nehwyc z františkanských a dominikanských mnichů záležegjci, a tím cílem ustanovený, aby podezřelé a winne w náboženství neodwolatelně saudil. Tjinto ustawem negen že wzata gest moc biskupům, we wèech náboženstwa sauditi; ale i ty neuhutněgssj wèci páchány gsau, zwlássj kde zemské tyranstwo se takovýchto saudů zmocnilo, a ge k cílum swým, i proti wýslovné wûle pápežů, boha-prázdně uživalo, gako w Španieljch. Alle i ginde, kde wedle zákonů pápežských staly saudý tyto, we Francuzjch a w talianské zemi, wolné bylo gím kohokoli před sebe povolati, či obžalovaného či gen podezřelého. Předvolaný hned do žaláře uvržen gest a gen po dlauhém času wyssetrowali winu geho: genu žádný obžalovatel představen nebyl — a tak kdo koliv kohokoli mohl obžalovati, aniž za to, že falešně žaloval, byl pokutován —, aniž mu Advokat dán aneb zástupce nějaký; sám udati musel, zač myslí, že před tjinto saudem stogj; nechcelli, aneb pro newinnost newědelli, dán gest na nevhrozněgssj muhy. Odsauzenj nehwyc za kacírů prohlášení a spáleni gsau: tak mnohá tisice zahynuly.

Poněvadž ale za to gsau měli, že odporowaný taková a odstupování od učenj a ustanovenj církve z čítanjí pjsma svatého a geho nedorozumenj pocházel: čítanjí pjsma sw. na rozkaz bitteranského církveního snemu r. P. 1246 lidu obecnému docela, knězjm pak w giné než w latinské řeči, zabráněno.

Awissak giz zase okolo 1365 powstal Ján Wíkles na Oxfordské akademii w Angličanech, genž nehprv krále naproti pápeži pro gisťau daň zastávage potom wýslovně učil, že zdravý rozum a pjsmo svaté gsau gedinj prawj prostředkové poznati wjru a učenj Krista Gejjise, na wyrčenj snemu církveníj nic nedbal, a

učenj o proměnění chleba a vjna na tělo a krew Kristovu podstatné, za nepravé vyznával. Za to mnohé hádky povstaly, ale on chráněn gsa od králů anglických pokogně 1384 zemřel; ač předce potom 1425 z rozkazu pápeže Martina a kostnického sněmu, (na kterém Hus odsauzen gest) vykopán a zpálen byl.

Geho spisy množí velice s pochvalou čitali, a mezi těmi množí učenj po vlastech jiných: tak též Jan Hus, výborných darů ducha muž, narozený r. p. 1369 w Husinci w Čechách dne 6. Julia, který se potom na akademii pražské, w tehdy nedné z nevpředněgssich w celé Evropě, stal professorem a kazatelem, muž nábožný a Slovan horlivý. Geho přičiněním vymohlo se, že Slované přewahu při této univerzitě dostali, na čej Němci rozmrzeni preč ze země české odtáhli a w Němcích, gakó kp. w Lipsku, podobné akademie založili, velice na Husa rozlobeni. Muž tento nábožný nejprv gen proti pokážením mravům světského lidu horlil, potom ale i proti výstupkům duchovenstva a zvláště odpustkářům pápeže Jana XXIII., který byl křížákau wognu naproti neapolitanskému králi Ladislawovi vyhlásil, a k nj penze potřeboval. Čjtar pak spisy Wilefowý zgeweně počal učiti, že se kažich neslušně a nepravě lidu utahuge. Na to u pápežů, nebo w tehdy byli tři na nednau, obžalowán, na církevnj sném kostnický povolán, když mu list svobodného průchodu slowem i gménem císařským potvrzený dán byl, tam ssel; ale od pápeže a sněmu odsauzen, gakoz facir, gemužby se slowo dané nemelo držeti (!), poněvadž učenj swé odvolati nechtěl, r. p. 1415 dne 6. Junia, žalm: „W tebe semi pane Bože daufal“ zpívajíc zpálen gest. Nevyčenegsij geho přestel Jeronim Pražský podobně r. 1416 zpálen gest; awšak oheň smrti těchto dwou slowanských Reformatorů, takového hluku, rozhorcenj se a světla nadělal, že giz od toho času písma svatá za nevyšší studnici poznáwanj učenj Kristova lidé učenegsij poważowali; také národ český i hned za dva

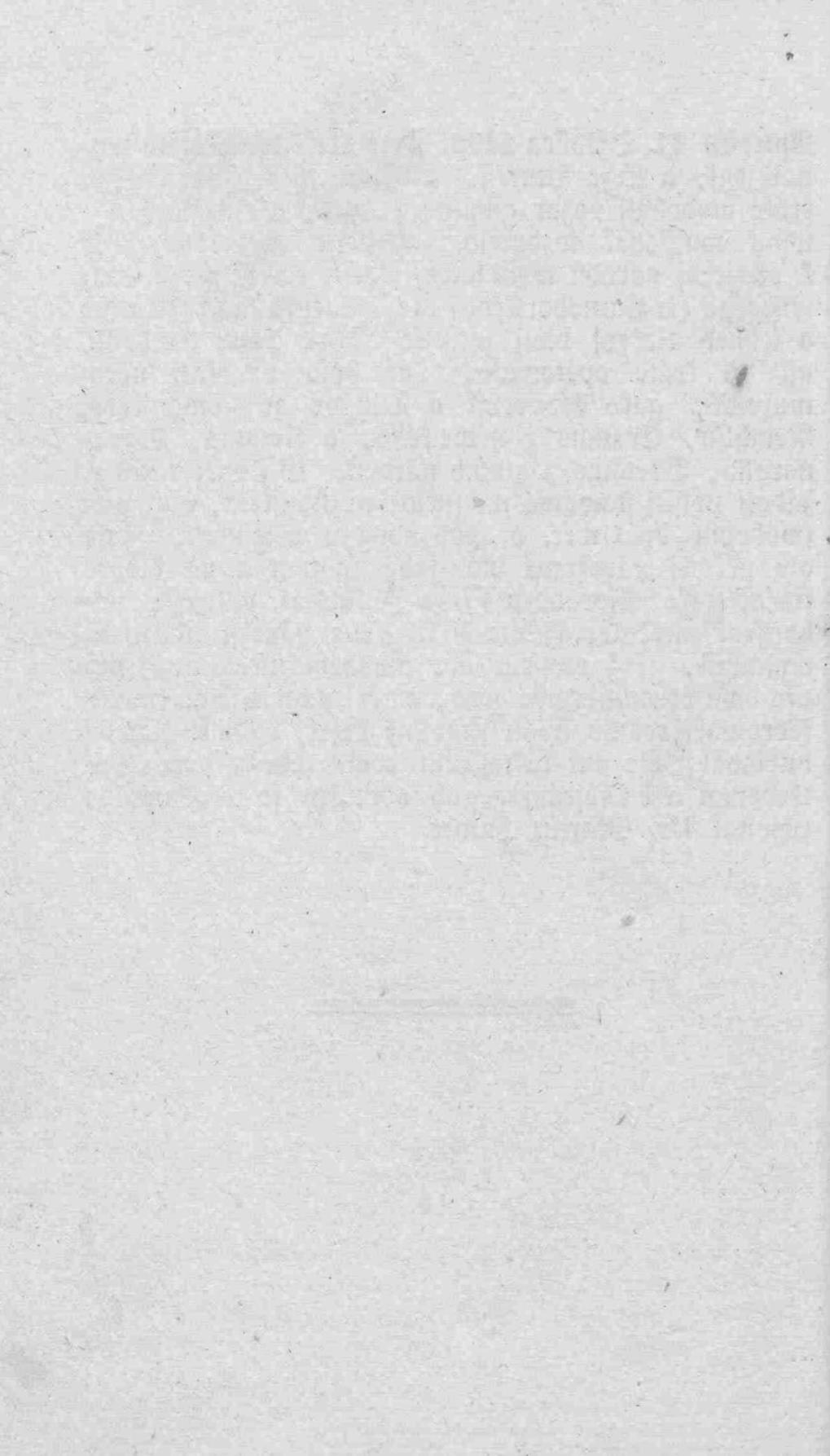
tyto své mučedníjsky prawdy se zasadil zmužile, a wedl tak nazvané husitské wogny k obraně své, aniž, než když se sám mezi sebau rozpadl, přemožen býti mohl.

Po konečném pokogi s Husitou uzavřeném, kteřímž předce užívání kalicha necháno, zdalo se pápežům, že sobě gíz tím bezpečněji opět mohau počinati; nebo ačkoli na témže kostnickém sněmě vyřceno; že: „ponewadž se mnohé zlé obyčeje do církve wetřely, církev na hlawě a na audech ponaprawena býti má;” když po složení těch tří gednoho toho času pápežů, Martin za pápeže vyvolen gest, tento a náhledowníci geho tomu vyhnauti uměli.

Stolice zagisté pápežstvá, od času pápeže Štefana VII., zvláště statky kněžny Mathildy bohatě nadána spolu trůnem království zemského, kraginy znácně velké, krásné a bohaté učiněna gest, a tím k duchovní své moci, i zemské panství připogila; avšak právě srze to stala se cílem žádostí a pýchy některých zámožných talianských rodin, kteréž moc a vládu, slávu a čest rodu svého tím rozmnožiti aneb udržeti se snážily, že se všemožně usilovaly aby vždy někdo d příbuzenstva gegich za pápeže vyvolen byl.

Mezi tím císařství východní návalem Turků vždy více kleslo: mnozí řečtí učení utekli se do kragin západních, a zde jméně rozšířowali. Sami pápežové kunisty a známosti ssetřiti navýkali. Gálož gíz připomenuto, po odchodu Němců z univerzity pražské, více akademij w Němcích se založilo. Týká hádky s Waldenskými a s Wiflesem mnohého bádání a bystření rozumu způsobilý. Wálkami křížáckými učinilo se, že se národné wespolek lépe obeznali, a skodlivost neobmezené oné moci pápežské poznali, proti které čím dále tím více počinali králové se na pozoreni, a gegj vplýv w svých kraginách obmezovati. Skrze ono mýchání a tření národů we wognách zmínených povstala kusecky, a toto též dopomáhalo k oswěcení; nebo tak města zkwětny a zbohatly, a společnosti kusecké se zarazily. Čtvrté částky země,

Ameriky 11. října 1492, řeče Kristofa Kólovym vy-
nalezený, a řeče Amerika Vespuce pro ſpanielského
krále vydobytyj pozor ginám obrátilo, a množství no-
vých myſléněk wzbudilo. Nejhvěc ale dopomohlo
k oswijenj národů wynalezený tlačiti knihy, řeče Gut-
tenberga (či Kutnohorſkého) v Mohuci (Mainzu) 1440;
a i hned tlačení bibl̄ latinské ſe od 1462 do 1500,
aſi 80 kráte opětovalo. Tak brzo powstali učení
mužowé, gako Kopernik a Dlužoš ze ſlowanského,
Reuchlin, Erasmus z německého, a Kempis, Sava-
narolla, Boethius z giných národů. Gíz opět 1500 r.
žádali polští ſtanovowé na ſnémě poznaňském, aby gini
ſwobodné bylo weč. p. pod obogjm přigimati. Zase
ale některj pápežowé na ſobě ſamých a na dvoře
ſwém gako Alexander VI. a Julius II. mnohého po-
horſenj zavdali; až léta 1513 ſtolici pápežskou Leo X.
nastaupil, genž owszem byl mnohem mravněgjí než
titó dva předchúdcowé geho, umění napomáhal, kuniſty
fedrowal, rodinu ſwanu ſtvostně držel, budjnky ſlawné
budowal; ale ani ke wſjemu tomu mnoho peněz po-
třeboval a k ſesbjrání gegich odpuſtik ſe prodawaly:
powstał Dr. Martin Luther.

Z i w o t

D^{ra} Martina Luther.

— Pominut předněgssjich gegich, powołal sem tě, řka tobě:
Služebník můg gſi, wywolil sem tě, aniž sem zawiähl tebe.

I. 41, 9.

II.

Mladost Lutherowa, od 1483 do 1505.

Martin Luther narodil se w Islebii (Eiselen), městečku baňském, hrabatům z Mansfeldu náležejícím, w zemi Saské, nynj pod pruskau berlau stogicí, roku V. 1483, dne 10 Listopadu o hodině 11 nočníj. Otec geho Ján a matka Margareta Lindemann bývali předtím w Mōre u Schmalkaldu, do Islebii pak, gakož gedni wyprawugj, přišli byli na garmarek, druzj ale pozůstavili nám, že přišli na baňskau robotu; gisté gest, že po narozenj se gím tohoto syna, kterýž na den druhý, poněvadž to byl den sw. Martina biskupa, w křestu sw. jméno Martina obdržel, nezadlauho se tam bavili, ale po krátkém čase přestehowali se do města Mansfeldu. I zde wšak, gakož předtím, dlauho gesetě živa byla rodina tato prácne a při chudobě. Otec Ján pracoval gako baník, o swé matce pak nás Luther w tomto ohledě to poznámenal, že ona častěgi dějoví na svém hrbitu domů nosila, a dítky swé býdne a s mnichau starostí živila. Měli záisté rodičové tito vjce dítěk. Od dvou synech, nepochybni starších wědomo nám, že na mor zemřeli, o jednom pak mladším, že se Jakubem nazýval, také též o čtyrech dcerách gegich nám pamět pozůstavena. Wšecky tyto dítky přjsně držány jsou od rodičů svých, a dosti tvrdo nakládáno s nimi, někdy, wedle swědectví naszeho Luthera, až nad míru,

což wssak on tím vymlauwá, že neznali s nimi podle rozličnosti ducha gegich zacházeti. Matka byla velice nábožná. Nepochybně pak mělo toto, z jedné strany přísné a z druhé strany nábožné výchovávání Lutherovo skrze rodičů geho, veliké působení na geho ducha; nebo gakož zkaušenost učj, že ti, kteríž za mládj přísně držání gsau, pozděgi sami také pewne myslí gsau a přísnj: tak za to mám, že negen dráždění to a popužování, w kterémž potom Luther nepřestegně živ byl, ale giz i toto takové geho výchovávání přísné, a často tvrdé příčinou bylo, že i on naproti sobě rovně tak byl pozděgi přísným a tvrdým, gako též naproti giným; že oné ducha stálosti, neohroženosti, ba i někdy zgewené tvrdosťnosti potom nabyl. Předce snad gesitě wětssjho působení mělo na něg ono nábožné výchovávání, a onen truchlivé nábožnosti příklad, kterýž měl na matce swé; nebo nábožnost za mládj geho až do wěku cele dospělého byla smutná, zádumčivá, celau mysl geho težkomyšlnosti opautagcij, témér půvěřčivá, potom ale zdrawá, ta nehwraucegssj a nehypřjmnegssj, byla gedna z hlavnjch vlastnosti ducha geho, která ho potom tau nehcistegssj, nepodvratitedlnau důvěrau k Bohu a swatému geho swěta tohoto řízenj naplnila, a tím sllu ducha geho, krom toho welikau, nesmjrne zmocnila, a w gednání nepřemožnau učinila.

Gesitě pak gen pacholátkem byl Martin Luther, už mu do školy choditi bylo; že se ale to až příliš včasné začalo, svědečtwj máme geho vlastnj, w němž dí, že ho gisť Demler w Mansfeldu častěgi na rukách do školy i ze školy nosjwal. W čtrnáctém roce wěku swého poslán gest do německého Děwjna (Magdeburku) do školy, k tamějším Františkánům, kdež wssak na zimnici byl onemocněl. Následujcijho roku 1498 poslán gest do Eisenachu (Eisenach) k literijnmu se cvičenj, kdež sobě vynaučovánjm dítek a zpívánjm přede dwěrmi živnost musel hledati, a weliký trpěl nedostatek, až se gednauc geho zpěv gisťe wdowě Jana Schweißardt Kotta, Ursuli tak velice zahsbil, že wddiva ta

Lutherá do domu přigala a za tři léta opatřovala. Tu se on počal w hudbě cvičiti, pískal na flautě a zpíval k lautni, a wůbec tak velice si oblibil hudbu, že o ní po mnohých létech toto psal: „Prawjm pak, aniž se za to stydím, že po bohoslovij žádné giné umění se nenalezá, kteréby se hudbě mohlo vyrovnati; ona gediná mimo bohoslovij to působí, co ovšem w skutku gen bohoslovij, totíž pokognau a weselau mysl.“ Wedomo, že Luther později mnohé, utěšené písni složil, z nichž se některé přeložené i w našem zpěvniku nalézají, kp. Hrad přepewník atd., a vždy na tom byl, aby se w chrámcích s příslušnau hudební ljezně zpívalo.

W školách Isenachých ztrávil Luther tři léta pod učiteli Janem Treboniem a D. Wolfgangem Ostermeyerem, učiv se gruntowně řečem latinské a německé písemné, w kterých on potom tolka a tak výborných knih sepsal, zwláště ale w německé, kterau on sám velice vzdělal, a takovka na písemnij řec pozdvívánul, na základě mluvnj saské. Německý lid totíž nikde tak nemluvnj, gakoz se píše, též gest veliký rozdíl mezi nářejním lidu rakaufského, sswabského, brandenburgského, tyrolského, hamburgského, mnohem větší než gest mezi slovenským a českým. Od času Lutherova přigata potom gest za všeobecnij řec písemnau německau mluwa saská, kterauž odtud všichni spisovatelé neustavně vzdělávali; a tak řec gest posavad neypěvnější swazek národ německý po všech geho vlastech w jednotu spogugicj. Toto samo w sobě gest veliká zásluha Lutherova, ale gá i proto zde to dokládám, aby u nás od časů Bratrů Českých na Moravě uwedenau písemnij řec nikdo proto neosvočoval, že se tak nemluvnj ani při Váhu, ani při Hroně ani okolo Trnavy anebo Pressova; ani zagisté na Moravě ani w Čechách se cele tak nemluvnj, gako píšeme: w této řeci sime ale my obywatele všech těchto tří vlastí geden kmén, aneb gako w jednom kmén spogené ratolesti, od kmén pak svého ztrhnuta ratolest vadne a

uschnauti musí; nad to řeč nasse písemnij gest wzdešlaná, což tedy: máme tauto opowrhnauti a přidržeti se newzdešlané?

Potom gakž Martin Luther školky w Iſenachu wychodil, ſel do Erfurtu r. p. 1501 aby na taměgší wysoké ſkole déle w umění pokračoval, kdež od rektora M. Trautvettra ſlowy: „Martinus Luther ex Mansfeld” do matriky zapsán, od téhože pobožného muže, pak Jana Gryfa, Jana Grewensteina, Bart. Uſſinga a G. Heckera w mudrctwj, w přirodozkumu a w nauce mravů wynaučován s Laur. Susse byl hospodau, genž potom w Nordhausen gsa kazatelem písemně o ném pozůstalil, že „pilně ſe modlil, a přes půlnoc ſe učíval.” Čitaval pak Luther w tehdy nezraděgi Cicerona, Liviua, Petra d' Alliaco, kterého téměř do ſlova z paměti wédél, Occama, Gersona a zvláště Augustina, kteréhož poſledního knihy přewelice potom na ducha geho a geho způsob ſmýſlení působil. Od ſvého dětinstwa gsa náboženſtva a věci duchowných weliký milovník i nynj ſe pilně objral s věcmi témuto, k čemuž mu i geho obchod s Grewensteinem welice přispěl. Od tohoto muže zvěděl on ponejprw o učení Jana Huſſa, a že ono z důvodů píſma ſw. nenj podvráceno. Také uhlídal on toho času po prvníkrát celau biblj ſw. w ſkolſké knihowně, a s podivněm zvěděl, že ona gessíe mnohem vjce než gen Evangelia a líſty apostolů obsahuge, i žádal sobě welice, kžby gen w životě ſwém gednu biblj ſw. vlastní mjeti mohl. Uſlownost geho a pilnost, pak geho ſchopnosti wyzjíſtal y mu gíz w dwacátém léte věku geho, r. 1503, čest Baccalaurea a 1505 čest Doktorſtwa w mudrctwj, kteréhož času gíz w tom umění gímé počal wynaučovati.

Býval pak Luther za času toho vjce ſmutné než weselé myſli, aſpon té tichosti oddán, kterau ſpráveme na lidech w ſkutku pobožných, a gegichž myſt nábožnost opanovala. K duchownjmu ſtamu cjtíl nepremožnau naſlennost, a gen welikým ſebe ſamého

zapřenjm wymohl to na sobě, že podle vůle otce práwníkem se stati mage, právum se učil. Otec geho za času toho giz dosti značné magetnosti dossil, nebo za času toho měl giz dwě topjrne na rudy, a byl také radním pánum zůstal w Mansfeldě, což nepochybně bylo přejcinau, že ze syna svého Martina právníka mjeti chtěl. Gednauc nawsijwil Luther swé rodiče z Erfurtu, awssak na té cestě temér o život přissel. Měl totiž při sobě negen kord u boku, podle obyčeje všech studujcých času toho, ale také gakausi pistolku, kterau, když se mu nenadále zpustila, tak se poranil, že i na skutku zamílel, a gen pomocj mimogdaucích při životě zachowán gest. Takovéto ale přjhody Luthera gesstě nábožně truchlivěgssjm učinily, a on tím vjce w umění o bohu, w náboženství a w hudbě hledal pokoge a potěchy; až se opět něco přihodilo, což mysl geho tak zbauřilo, že ho tesklivost srdce přinutila mnichem se stati.

III.

Martin Luther,
mnich augustinský;
od 1505 do 1508.

Wůkol muže nad giné wynikagjicjho weždy se shromáždugj ginj, wážnosti a láskau k němu se winauci, a cnosti geho i přednosti ducha obdivugjci, a to platj zvláště u mládeže, té giz dospělegsj, w nížto giz w přátelství wstupugj muzové mladí, srdecem a smýšlením sobě přjbuznj, w přátelství neywernegsj, nehypřjmnegsj, neystalegsj. T wůkol Luthera shromáždilo se vjce geho spolu učedníků a vrstevníků, kteri si přikladnost mravnjho života geho wážili, geho schopnosti a umění obdivovali, a s ním w lásce obcowali. Ze všech těch ale oblibil sobě Luther nevjce w gisém Alexiowi. T přihodilo se, že když s ním 3. Julia 1505 spolu se procházel po poli, a giz u vesnice Stotterheim byli, nebe se zachmařilo, sehnala se povětrice, a Alexius strelau hromu udeřen mrtev flesnul u noh Lutherowých. Hřjmánj předce nepřestávalo, a Luther zrazu zbhaven gfa milého přítele, w nehvětssj auzkosti a bázni smrti padl na kolena, a w modlitbě zavázel se sw. Anně přisahau, že pakliže mu nebe stasného navrácenj se domů popřege, on tak zadržání život svůj Bohu a službě geho posvěti, a mnichem se stane. Stasné domů dogda gen o tom giz přemyšlowal, do kterého rádu mnichů wstaupiti by mu bylo, až naposledy k Augustinum se odhodlal, genž w těch fragjch neywážnegsj byli: a tak shromáždil gesstě gednaue u sebe dne 17. Julia wecer,

gakoz w den gmeina Alexiowa swé přátely, hdbau se s njmi bawil, a gakz ge, nic o geho předsewzetj netujszej, od sebe propustil, Virgila a Plauta, dwé latinské, básnjké knihy, sebau wzaw do klájstera augu- stinského wstaupil, kdež i hned, nepochybne wedle giz předtym učiněné smlauwý, přigat byl. Gen odtud on unysl swůg přatelům swým oznámil, prsten magister- stwa skole navrátíl, odew swůg, a wse což měl, otcí swému poslal, a geg za odpusťtenj skutku toho prosil.

Totot byl tedy skutek Lutherův geden z neypasmatněgých w životě geho, njmž se způsob života geho rozhodnul a určil, běh geho w gistém naměřenj začal, ant se njm duchownjmu stavu, wedle geho dávné, neytaužebněgých žádosti posvětil, neprestáva- gjej srdce tesklivostj gsa k tomu puzen. Ono přjsné w dětinjtwě geho s njm nakládání a spolu to, nepo- chybne přepiaté, nábožné wychowáwanj, potom nedostatek a býda života, pak geho ducha k neywznesse- negých wěcem náklonnost, Boha si gen gako neupro- štedlného, neypřjsnegých saudce, a života po smrti přjsliš tělesné, podle literu obrazů nebe, očistce a pekla představováwanj, to u něho způsobilý, že neustávně gsa těmi myslénkami opaután, podle slowa s třesenjim konal spasenj swé. Gest sice pravda, že mudrcovj (filosofia) ono toho wěku, taknazwané skolské, w slow chytře a ostro smysleném osnowáwanj záležegej, wtip bystřilo; ale zdrawému rozumu, a srdeci ne po uče- nosti marné chwály, ale po skutečném uměnjj a živé prawdě, po upřijném přeswědčenj a uspokogenj tau- žicimu žádné potrawy nepodávalo: aniz tedy Luther, ač w něm zběhlý, ukogil njm žádost srdce swého; ba čím vjce ho duchem swým proniknul, tjm vjce cítil geho nedostatečnost, aniz se dal njm do motanin geho pasma zaplésti gakoz gini, bleškem geho domnělé dů- ležitosti a důvodnosti oslepenj.

Přiležitostnj onu přjčinu Luthera do klájstera wstaupenj nepodávagj gini spisovatelé tak určité, ga- koz sem gá to právě ted učinil, totiž, co se smrti

Alexiowý týká, neboť se gím zdá, že gakýmisi zlosynu zavražděn gest, což Luther, potomkaž o tom zvěděl, tak předěsilo náramně; ale gá mám za to, že se ona slöva Lutherowa, kteráz on až 16 let po svém do klásstera wstaupenj psal, na tu takowau přypadnost, gakož sem gi udělil wztahuj, nebo zněgi takto: „De ochotně a s radostj stal sem se gá byl mnichem, tjm méně abych ztučněl a břichu howěl; ale gakž sem byl náhlým strachem a hrůzau smrti obkljčen, učinil sem wynucený slib a přjsahu.“

Gakož přátele Lutherovi o skutku tom geho slyšeli, i hned na druhý den přiběhli do klásstera, odvěsti ho chtějice od předsewzetj toho; ale on za celý měsíc nepřipustil ku sobě žádného, zmocnit se prvé chtěge w svém předsewzetj. Čměno Martina proměnil na Augustina, a práce, kteréž mu gako novotujsku náležely, gako: wymetání klásstera, sbírání almužny po domjch atd. milé byly mu, ant se domníval, že w tom něgaká zásluha před Bohem záleží, ty neybýt jen něgaká a nevnizší práce wykonávati; posléj geho a modlenj se bylo bez konce, často se zamkna nikoho k sobě nepřipustil, aniž wzal gakého pokrmu tak, že gednauc dvěre komáurky geho wylomiti museli, a w tehdy ho bez sebe na zemi ležicjho nalezli, z kteréhož stavu nepřitomnosti ducha gen hodbau wytržen gest. Toto gsau o geho způsobě života w klássteru geho vlastní slöva: „Gá sem w skutku byl pobožným mnichem, a prawidla može tak přjsně sem zachowával, že mohu říci, gestlize kdysi některý mnich pro swau pobožnost do nebe přijel, žebych i gá byl přijel, to swědectví wydagj mi wšickni mogi spolumíssi, kteří mne znali, poněvadžbych se byl na smrt dosaužil nočnjm bděnjm, modlitbami, čtenjmi a ginau práci.“ Geho záduščivost gesště se těžkomyslnostj tau wjce množila, až posléze do nebezpečné nemoci upadnul. Darmo fogil ho geho zpovednj otec trestage ho z té přepiatosti citu: „Tys blázen, říkal mu; ne žeby se Bůh na tebe hněval, ale ty se hněwáš na Boha!“

an̄ w ničemnostech welikau hříšnost poklädal; darmo domlauval mu Staupiš, dozorce klášterů augustiniškých, až posléze přistaupil k němu starý geden mnich a k potěšení řekl mu ta slowa pisma, že ne skutky zákonu ale milostí spasení jsme slyše v jru (Rjm 3, 28; Ef. 2, 8. 9.), ovšem w smyslu církewního otce Augustina, a to slovo bylo Lutherovi vztečen. Když vzdrawel, tu s tím větší oddaností čítal pisma Augustinova, a také dána mu na prosbu geho biblí sw., když lepšímu rozuměn se toho času začal Recitací a Hebrejčině učiti, ačkoli mu potom biblí opět vzata, a on gen pauze na církewní otce odkázán gest, tak tedy pisma Augustinova ducha geho cele pronikly, že ho i w způsobě geho smýšlení cele opanovaly.

Posvijka Lutherova dála se w neděli Cantate 1507., na kterou i geho otec byl přijel, kterýž se až do toho času na něg byl hněval, pro to geho do kláštera vstoupil, twrdě mu to listovně vytkage, a an̄ mu předtím pro dosažené hodnosti doktorství w mudrctví vykal, od toho času, co se mnichem stal, tykal mu; ale gakž mu potom dva synové geho na mor zemřeli, dal se od jiných k smýšlení se nakloniti, i přijel tedy na posvijku s dwacetí koňmi do kláštera, a daroval synovi svému dwacet zlatých, gakž to sám tento poznamenal. Stálau wášniost myslí otce Luthera, ale také i neohrozenau smělost w mluvení prawdy, lze poznati z toho, že když po posvijce při stole seděli, a syn geho na konečné udobření otce dusal, tento prudce k přisedcím se obrátil řekl: „Učení páni! či ste nečitali, že psáno stojí: Eti otce svého a matku swau?“ — „a gakž sem to uslyšel, píše Luther, náramně sem se zleknul, a onemel sem, aniž sem mohl slowa promluviti.“ Též řekl vtehdyn otec geho: „Hle, tu musím sedět, gest a pít, a předcebych rád byl daleko od toho!“ Tak myslím, že ona neohrozená smělost a pravdomluvnost bez všeho ohledu, nijž potom Luther tolíké věci vyvédla, byla z částky dědictví po otci geho, gehož příkladu působení na

wywinutj se ducha geho od nehytlegssjho wěku geho, neoddolatedlnau moc na něm provodilo. Ale nespokojnost otce s tím skutkem geho, welikau žalost mu zrodila, a častěgi tento swau ljtost nad tím progewil prawiv: „Dtec můg naproti mně s věrností mnohau a láskau chowal se, a na školách erfurtských byl mi trpkým swým potem a práci swau na pomoci.“

Než za času swé posvijcky Luther gjz vjtezně byl bog swůj wniternj wybogoval; bog, gakový boguge kazdý, téžsi nebo slabší, kdožkoli se v prawdě v mislosti u Boha státi usiluge, a hledá po kope srdece skrze prawdu a přeswědčenj, kteréž wssak se mu gen pojnohé, nesnadné práci za djl dostáwagj. Přigal též byl Luther v klássterě auřad kazatele, a wedl ho s radosťí welikau, a tak wždy vjce wážnosti a lásky nadobýval si u všech, kterížkoli znali ho, až se r. 1508 z Erfurta musel pdebrati.

III.

Dr. Martin Luther,
učitel a kazatel;
od 1508 do 1517.

Koku p. 1502 založil byl saský kurfíršt (kníže wolenec, t.g. geden z těch, kteří císaře volili), gménem Friedrich (Bedřich) tak nazvaný Maudrý, říšský vysoke we Wittenberku, městě saském na břehu řeky Labě ležícím, i naložil byl Staupizovi, aby dohledage sobě poddaným augustinským mnichům, z nich co nevyučeněgssj za učitely do nové této universitý povolal. I pozval tento tedy také i Luthera, kterýž se nikoli z náklonnosti, ale gen z poddanosti poslušně k tomu odhodlal, a tak naspech se tam musel přestehovati, že se ani gen od neydůvěrněgssjch svých přátel w Erfurtě nemohl odebrati, a gen z Wittenberku potom psal gednomu: „Gsem tedy nynj na rozkaz a z vůle boží we Wittenberku, a gestlize mé položenj poznati žádáš wěz, že mi, dřka Bohu, dobré gest, gen že se mi toto umění mudrctví neliší, kteréž bych hned od počátku s bohoslovím byl zaměnil, tím totiž, které gádro ořecha, mízku pšenice a možek kostí zpytuge.“

Odemzdáno mu totiž umění mudrctví předkládati, w kterém on ovšem dokonale zběhlý byl, avšak právě proto i nedostatký geho dobré znal, a patrně viděl, jak velikou říšodu pokroku w umění ona přepiatá

ważność mudrctwj Aristotelowa, — gakż se toto w tehdy přednášelo — působj. Tj nemohl gináče, musel se na ni obořiti, čim ze všech stran mnohý přízniwý, ovšem i nepřízniwý pozor na sebe obrátil; ale neywice zrůstal on w lásce a ważnosti u swých učedlnjstù, ant' geho ostrowtipnost a weliké dary ducha, geho učenost a proniknutj wěci každě až na dno gegi, oheň řeci geho a ta zwláštnj syla w způsobě tom, gakż se uměl wygádřiti, předkládání geho welice zagjmawým učinily, a posluchače geho horliwau chtiwostj učiti se naplnily; co když on widěl k swému potěšení, tím wjce powzbu-dil se k horliwégsjí ochotnosti a přemáhání oné příkrosti, kterauž ctil w sobě naproti tomuto školskému mudrctwj. Neprízniwé úsudky, kteréž ginj, budže powěsti, kteráž se o ném roznássela závisliw, bud ale w mudrctwj tom školském gjz zatvrzelj a gakoby zkamenelj, o ném wynesli, powzbudilj ho k hágenu swého domněnij, což ho opět k hlubšímu wyšetrowání wedlo, a mu welikau učenosti chwálu přineslo, a gméno geho tím wjce rozsířilo a zvelebilo.

D nezadlauho po geho přigiti do Wittenberku požádán gest od vrchnosti wittenberské za kazatele, kterýž auřad on, že štromnosti smýšlenj o sobě samém, neydřiw na se přigati nechtěl, ale gen na Staupitzovo domlauwání předce přigal. „Pane Doktore! — řekl byl Staupitzovi, Vy mne o život připravjte; gá to ani za čtvrt roka newydržim!” — „Budíž tak we gménu božjim; — odpověděl tento — pán Bůh má mnoho na práci, a tam hoře též potrebuge učených lidj.” — Gesilize gjz učitelstwj Lutherowo welikau pozornost na něg wzbudilo, tedy gi tím wětssi geho kazatelstwj na něg obrátilo. Kázel zagisté horliwě a mocně, podle daru ducha, gakowéž mu přewýborné Hospodin byl uděsil, a kázel gen podlé pjsma, čim dále tím wjce sám geho moc na sobě ctiw, aniž možné bylo, žeby sám sebe njm poučiw gíne nebyl poučil, sám sebe njm w pobožnosti utvrdil gíne nebyl k nj probudil, a sám sebe njm po mnohém pokuszenj uspo-

kogiv, gine nym nebyl potesil a uspokogil. Tjmo
auradem kazatelskym on giž prwe, než umyslně začal
cirkew obnowowati, newedomě cestu klestil, roli zorá-
wal, sime k nastawagici žni rozsjwal, kázav učenj
čistegi a ziskaw sobe nejmírnau wážnost, lásku a dů-
věru. Tuk i kurfiršt Friedrich po prvnjkráte slyssel ho
s welikau radostj a potessensem, a chwalitebně zmjnili
se o tom před Spalatinem, swým dworským kazate-
lem, kteremu, když on to byl Lutherowi listowně ozná-
mil, takto Luther odpověděl: „Co ale pisseš, že nez-
gasněgiss kniže častégi a s welikau uctivostj na mne
se rozpomjná, z toho se newesni radugi, ani negsem
hoden, aby se kdo na mne rozpominal, tím méně
kniže, a takový, tak weliký kniže. Ba, co vjce gest,
zkausil sem, že ti gsau mi neyužitečněgiss, který se na
mne nerozpomjnagi: předce wšak prossim tě, aby si
za mne knjzeti děkowal, ačprávě ani od tebe, ani od
zádného nechci chwálen býti; nebo marná gest chwála
člověka, a gen boži chwála gest prawdiwá, gakož
psáno gest.”

Sotvaže Luther za rok byl we Wittenberku, a
giž mu 3. Března 1509 čest Baccalaurea k biblj dána,
a tím také práwo bohoslowj předkládati. Tj chopil se
toho Luther, gakož dáwné žádosti srdece swého, celau
duši, a hned biblické bohoslowj začal učiti, ne pak
ono, podle školstého mudrctwj; čest pisma sw. a wáž-
nost naproti němu, nade wšelikau wážnost otců cjr-
kenných tak wznest a zvelebil; že giž w tehdy o něm
gistý učený muž, Dr. Mellerstadt, Světlo swěta
zwaný, toto swědectwj wydal: „Mnich tento pomautj
wšechy doktry, a wznesi učenj nowé, a obnowj cirk-
kew řimskau; nebo stanj wšecko na prorocjch a na
písmách apostolských a na slově Kristowě; to nemůže
podvrátiti žádný ani mudrctwj ani mudranctwj,
aniže naproti tomu býti.” Což se ovšem pozděgi do
slowa vyplnilo.

Geho neunáwenau plnosti stalo se, že universita
wittenberská o krátký čas pověstného gména dosila,

a kníže Friedrich, genž ſſkolu tuto gafko miláčka ſvého pěſtowal, uznáwage zásluhę Lutherowi, welice mu za to byl powděcen, ano od toho giz času znamenati na ném ſtálau přzeň a lásku, kterau ſe w celém ſwém životě naproti Lutherowi, a potom naproti geho djlu chowal, gſa fám též muž učený, znal ſobě učenost a gegi platinot wáziti, a wěci učené rozaudit, čim on také pozděgi welice proſpel djlu obnowenj cirkwe, an ſe za to zmužile zasadil, wěc z počátku autlau prozřetedlně a opatrne řídil, beráwage Luthera hned zgewně hned gím ſewědomo w ochranu, a gſa w ríji německé toho času neyzaſlaužilegij kurfirſſt, a též i neywázenegij (nebot potom na mijo cíſaře fám zageden čas ríji zprawoval, gegiž korunu mu také ponaukali), on ſwého chowání a úſudku závažjm a příkladem welice mnoho ſſtaſnemu podařenj ſe reformacie dopomohl.

Učinkowaný Lutherovo přetrhnul na čas rok 1510, w kterémžto on do Ríjma poſlán gest, aby tam u pápeže porownání něgakých rozeprj mezi některými auguſtinſkými kláſſtery wymohl. Oméno Ríjma vtehdyn na celém západě ſwaté bylo; i gafzeby Luther tam, kdež neywýšej kněžtwo, ano fám miſtodržitel Aposſtolů a widitedlná hlawá cirkwe bydlely, nebyl rád ſſel! ſſel tedy tam přes Heidelberg, Mediolan (Mailand, Milano) Paduu, Bolognu a Florenciu, a když po prvníkrate Ríjm z daleka ſpatřil, padna na kolena radostním hlaſem zwolal: „Zdraw bud, Ríjme!” Tu ale ſe dlužegi bawiti muſel, pokud wěc geho ſſtaſně dokonána; a gaž tu bydlesl, mnoho takového ſlyſſel, widěl a zkaſil, o čem ſe prwé nedomnjival, a nad čim ſe předěſil. Byl w tehdyn pápežem Julius II., muž podnikavý, ſmělh, ale vjce zemskými než duchownými záležitostmi ſe zaneprázdnugjci, živ gſa ſlavně, nádherně. Sám Luther o ſwém tomto w Ríjmě pobyti pozděgi takto píſſe: „I gá ſem byl w Ríjmě takový ſwatauſſla a blázen, že ſem po wſech chrámjch a geſtyněch poběhal, a wſemu uwěril, co mi tam

neprávě udáno. Držel sem také asi 10, neb i vjce mssj, a velice mi vtehdý lito bylo, že rodičové mogi gejstě byli při životě, neboť bych ge velice rád z očistce byl wywobodil sfrze mé mssje a giné krásné weci. Při stole sem, mezi ginými hrubými slowy, smáti se slyssel, že některi, když mssj přisluhovali, nad chlebem a nad vjнем říkali: „Chléb gsi a chlebem zůstaneš, vjno gsi a vjneš zůstaneš!“ Cože sem si gá z toho mysleti mohl? Co, gestliže pápež a kardináli někdy mssj swatau takto drželi? Neyohawnegssj ale mi bylo to, že kněži řimssj, tak hurdyburdy mssj sv. drželi, gako kdyby něgakau směssnau hru prwozowali, a když jsem gá gesstě sotva u Ewangelií byl, giz neybližssj ke mně kněz byl hotow, a na mne: Passa, passa! (nech tak, nech!) wosal.“ Toto swé w Římě pobytj Luther též hodně znal oceniti; nebo pjsse: „Poněvadž mne pán Bůh do nesswarné této hádky a hry přivedl, nedalých to za stotisíc zlatých, že sem w Římě byl; neboť bych se sic gináče wždy obávati musel, že křivdu činjm pápeži; ale co widjme, to mluwjme.“

Povstává otázka: Proč Luther, gestliže prawdomluvný byl, giz hned vtehdý proti těm neřádům kněžstva nehoršil? My sobě to takto wyšwětlujeme: Luther se domnjval: wšecky ty nedostatky a neřády gsau gen náhodilé, nepochybne mimo známosti pápeže, které se snadno odstraniti dagi, a nepochybne odstraní. Tak gako my, když na tělo některého člověka, na oko zdrawého, patříme, a na ném něgaké bradawice a wýrůstky, liszege a hostce, aneb co giného zpozorujeme domnjváme se, že to gsau pauze zewnitrnj chyb, které se zewnitrnjim léčenjim bez škody těla dagi odstraniti; awšak, gaknáhle na grunt wseho toho pronikneme, uhljdáme že to wše gsau neomyslné následky wniternj nemoci, kteréž bez ostranění této, tělu neskkodmo nedagi se odstraniti. Podobně i Luther neřádů těch sauvislost s wniternj nemocj cirkwe gen pozděgi poznal, a za to měl, že gaknáhle ta odstraněna bude, i tyto neřády přestanau; prwé žeby daremné bylo

plátaré gen léčenj. To prawjm pozděgi gen poznal, nebo w tehdy neobmezenau vážnosti nevyhýšsího kněžstva, gakowéžkoli ono bylo, mámivě opautaný, ani we snách na to nepomyšlel; pápeži se zprotiviti. Píše sám o tom swém tehdejsím stavě ducha: „I gáť sem byl takový Saul, gakových i nynj gesstě mnoho gest. Nebyl sem gá takový led a mráz studený gakož Eck a genu podobný, o nichž za to mám, že vjce gen pro swé břicho pápeže zastáwagj, ano myslím, že se potagi z něho směgj. Gá sem se přjsně choval a upřimně, s hrůzou bál sem se dne saudního, a žádal sem spasenj z gruntu srdce swého.“ Ku potvrzenj pak tohoto geho o sobě swědectví umádjme i tu přypadnost, že na cestě do Rímu w Medioláně mnisi ho téměř o život připravili, ant' gím wythýkati počal přjsněgi, že w pátek maso gedli.

W Rímjě Luther wěc, pro njž tam chodil, sťasné dokonal, a gakž se do Wittenberku navrátil, weliká tam byla radoš ze sťasného geho návratu, i vykousnáno pro něg w Rímjě dowolenj čest doktorství w bohoslovj dáti mu. Sám kníže Friedrich dal na to potřebných peněz, a tak tu čest r. V. 1512, dne 18. Oktobra, z ruk powěstného potom Carolostada přigal; při které přjezitosti přisahau se zavázati musel, že wždy chce učenj Krista Pána čisté, gako písmo swaté učj, přednášeti, čim on k písmu swatému, genu giz wtehdyn nadewisse milému swaté přivázán, a tak w swědomj geho k djlu swému přinucen byl. Sám o tom takto píše: „Gá ale, Dr. Martin Luther, na to sem přinucen byl, že sem čest doktorství přigati musel, ne z vlastnj mé wůle, ale z poslussnosti. Tak sem doktorat přigati powinnen byl, a mému milému swatému písmu přisahati; že ho wěrně a čisté chci kázati.“ Od toho času on za swatau swau powinnost poklädal, učenj písma swatého přesně, čisté, lidskými důmijnkami neposkrvněně učiti, nakolik mu to w tehdy možné bylo; což on i činil u wykládání listu Pavla k Rímanům a Zalmu. W legendách, tg. rozprawkách

o mužích a věcech svatých, wedle kterých se vtehdyn kázávalo, mnoho se mu divného a s písmem se nesrownávacího zdálo, křeze co weden gest k zpytování historie církvej, která práce nesmírných pro něho byla následků, an z historie této onoho světla nabyl, kterak se učenj Aposstolu čisté, během času tak w církvi změnilo, že se spisy apostolskými se nesrownávalo.

Šak mnohostranně Luther w tom čase učinkoval pochopjme, pomyslímeli že byl kazatelem, učitelem mudrciwy a bohoslovj, akademickým senatorem čili radcem, časem též gegj rektorem tg. zpráwcem, byl tutor sroček, dohledač několik obcј, a když Staupitz do ginyh kragin byl odessel, aby pozůstatky svatých pro knížecj wittenberský chrám zaopatřil, Luthera míslo sebe dohledačem vjce než 40 augustinských klášterů ustanowil; což tomuto sice velice obtížné bylo, ale potomnímu dílu geho velice prospěšné. Nebo gakoz toto powolání svědomitě konal, poznával nedostatky a nečady klášterského a mnisijského života, nabyl si tím významnějšího gména, poznáno ho w celém mísenském (Meißen) a thürinském okolj, kdež tyto kláštery byly, osobně; hádky povstávacíj navykaly ho k trpělivosti, k zmužilému prawdy zastávání a hagenj gegj proti zlym. Měl pak nad kláštery moc velikou, kterauž vssak vždy mjrne užíval a laskavě. Měl moc ustanowiti priory tg. představené gednotlivých klášterů, anebo ge propustiti. Tak ustanowil Jana Langa priorem w kláštere erfurtském, a mnichům w Neustadtě toto psal: „Se žalostj slájjm, že w pokogi a w gednomyslnosti nežigete, a akoli bydlíte pod gednau střechau, negste předce gednoho srdeč, — to ge býdn̄ a níčemn̄ život, a pocházj aneb z nepřesnosti Wassj pokry, nebo kde pokora gest, tam i láška gest, aneb z mé nepilnosti, owszem z Wassj a mé winy. Proto přinucen sem učiniti to gakoz nepřtomn̄, cobyh nechtěl přetomn̄ gsa. Hlavonj přejina roztržitosti Wassj gest, že s priorem Wassjim w swornosti netrváte. Proto rozkazugi tobě, bratře Michale Dreszel,

auf ad twůg a pečet twau zložiti. — Awssak neztežug ſi na to, že tě newyſlyſſaného odsuzugi, a twé wýmluvy ſem neslyſſel. Wérjm upřimně, žeſt ty wſecko neylepſí umyſlem činil, cokoli dělal ſi; tolík ſi wykonal, tolík ſe ti milosti za podjl dostalo: za to ti děkugi, a neliſbi ſe mi wſickni twj bratři, pakli ti též za to wděčni negſau. Tjm wſſak ſe muſſs potěſſiti; že nenj doſti abys gen statečný a pobožný byl ſám pro ſebe, ale abys i ſwornost a pokog ſ ginými držeti uměl. Často zavřzena býwagi právem i neylepſí djla, aby ſe gen pokog zadržel." — Wſſjm tjm ſe půda k přigetj nowého ſemena připravowala, a role reformacie, na kterau wtehdý gesſtě nikdo nemylil, zoráwala.

W gakowé wážnosti Luther gijz w tehdý byl w celé německé zemi, patrno odtud, že w gisťe rozeprí a hácce mezi dominikanskými mnichy a některými učenými mužmi, (gakowýz byl Reuchlin) i na geho hlas pozor dánno a geho úſudku ſtetřeno. Dominikani totiž wſſelikým zpúſobem chceli Židů na wjru obrátiti, aby pak ſe gím to tjm ſnadněgi podařilo, chteli zákon wyomoci, kterýmžby uſtanoveno bylo, žeby Židé powinni byli wſſecých ſwé knihy židovské a rabinſké wydati k spálenj. Odporowali tomu učenj mužowé, za ſurowost to poládagice a gisťice, že knihy ty ſu zphytování starožitnosti, učenj ſe gazyku židovskému, zkau-mání historickému atd. potřebny gsau; tak ſe i Luther byl prohlásil, a když i pápež to potvrdil, Dominikáni ſe welice na těchto učených mužů rozmrzeli, a hněw ſwůg, kterýž na Reuchlina i pro geho uſtipačná wyſmívání gegich neumělosti, gijz ode dávna měli, na Luthera přenesli, který po krátkém čase hogné potrawy nafſel, a nikdy nezafſel. Poznamenáwám pak toto i k tomu ejli, aby ſe tjm na ſtudnici toho uſkazalo, že když potom o rok Luther proti Leželovi powſtal, množ ſe domnjwali, že to gen hádka geſt, kterauž on opět dále wede proti mnichům dominikanſkým, poněwadž Ležel z toho rádu mnichů byl; též

gakó hádku mnicha s mnichem, anž Luther gesetě wždy we Wittenberku w augustinském klášteře byl, cele podroben prawidlům mníšským řádu toho. Nepusti aniž i to z pozoru, že takovým způsobem, gakoz při přejležitosti té hádky o ony knihy židovské, Luther se s nevuceněgjsimi mužmi rjisse německé blížegi poznal, a s nimi w spopitost gakausi wessel byl, čím se cesta učenj geho potomněgjsimu hodně připravila, i walné gegj přigetj.

Roku 1516, byl mor we Wittenberku, který zwlášt mezi mládeží náramně zuřil; i radili mu, aby ussel před njm. On takto Langovi wtehdý psal: „Mor ge tu, a twrdě si počná, zwlášt mezi mládežj. Radíte mi a Barthelowi abych s Wáni ussel. Myslím, že se svět nezboří, geslize bratr Martin zemře. Radubneli mor wětší sly rozesslem mnichy mé po wšem světě; gá ale gsem semot postaven. Pro zákon poslušnosti nemohu utíkat, až pokudž mi tenže zákon ginám gjti nerozkáze. Ne gakobych se nebál smrti, neboť gá negsem apostol Pawel, ale gen mykladač geho; než daufám, že mne pán od mé bázni osvobodí.“ T zůstal tedy na místě svém, potěšujíc lid kázánjm upřímným a horlivým. Kázával pak Luther wtehdý giz cele podle pjsma sw., obfrage se zagiště s njm neustavně, byl giz cele duchem geho nabrán, aniz sám zpozoroval, gak daleko slyze to newědomě od učenj rjmského a ustanoněných pápežských odstaupil, ani na neymensj odpór nemyslim. Tak wse bylo w něm dozrálo prwé, než se djlo vlastně skutkem začalo, ktu kterémuz on nezaumyslně ale gen a pauze tjsnj swého swědomij a přeswědčenj z pjsma, bez posmyšlenj na reformaci, nadobudnutého doweden, a newědomě prinucen gest.

Kázen ta, kterauž téhož roku samého Luther w Lipsku u přistomnosti knížete Gířho a dvořenjní geho držel, gest toho gasným důvodem. Chtěl totiž kníže tento dobrého, wýmluvného kazatele mjtí. Stampíz mu Luthera poraučel, a tomuto rozkázal, aby do Lipska

ssel, a tam kázání držel. Učinil to Luther; avšak geho kázeň se nikomu neljbla z posluchačů geho tamégsíjch; totíž ani lípším bohoslovem, kteríž w kázni té původně římského mudrcové nalezali; ani dvořanům knížecjm, poněvadž byla snad tuze káraná, a domněvali se, že to na některé osoby z nich naměřil. Nepržete knížete Giřjho naproti Lutherovi, kteráž potom gestě gen vjce zrůstla, od toho času vystala, anž kdy přestala. Z tohoto nám dvořej patrnou. Předně, gakož sem gijz zpomněl, to: že Luther gijz w tehdy, ač newědomě cele od učenj římského odstaupil, a to sice w té nevhlasněgssj věci a nevhůlžitěgssj zásadě, že nevhýšssj pramen poznávání učenj Krista Gejjse gest pjsmo svaté, opovrhnuw vssim, cokoli se s njm nesrownávalo, anebo právě tomu odporné bylo; ač sám Luther to gestě vtehdy netušil, že tjm gijz na cele giném základu stávěl, než na ktereém učenj římské bylo vystaweno. Potom, že gijz toho času Luther srđnaté a prosté prawdomluvnosti byl. Svědčí o tom pozůstalý z času toho geden list geho Spalatinowi, kazateli knížete Friedricha psaný, w němž stojí: „Wassemu knížeti mnoho se ljbí a pěkně se skví, co se vssak neljbj Bohu, ano gemu odporné gest; netagjm, že muž ten we světských věcech velice maudrý gest a zkauſený, ale za cele slepého uznávání ho w těch věcech, kteréž se Boha a spasenj dussi thákají: právě tak, gakož i Wasseho Pfeffingera. Nechci toto mluvit pokautně gako pomluvac; anž to žádám aby ste toto tagně drželi; gsem zagisté hotow, gaknáhle se mi k tomu přiležitost zavídá, obaum to do včj powědji.“

A tak gijz z toho vsseho patrné gest nám, kterak i sám Luther k obnovení církve dozřal, že gijz oheň světla reformacie w něm dautnal prvé, než geho plamen zřegmý byl, že on k welikému tomu dslu, ač sám sobě toho nepowědom, hotow byl, že byl k welikému tomu bogi cele gijz přichystán a připraven. Mage pokog se sebau samým nepodwratidlný, byl

pobožnosti neywraucegssj, upřímnosti neyčistegssj, kteréž neymenjsjho pokrytství nebylo, takže mu nebylo možné gíne mysliti aneb cítiti a gíne mluviti, k tomuž byl swědomitosti neypřjsněgssj w powolánj swém, i gako kazatel i gako učitel i gako otec a paštr̄ du-
chownj, gemuž péče o spasení dusj sobě swěrených
byla neyswatěgssj. Geho obssrná, wſſestranná, a prá-
wě w neypotřebněgssjch k obnowenj cirkwe naukách,
neygruntowněgssj učenost, geho wſſe merně obsahujcij
a živě zachowáwagcij pamět, geho hluboká důmyslnost
a ostrý, wſſe pronikagcij wtip, byly gako paprskové
a tolka důvodové wzneseného, welikánského ducha
geho. K tomu wſſemu před njm písmo svaté, kteréž
daleko nad swůj život miloval, gako hrad přepewny,
i neprátelům geho svatý a nedotkný, do něhož se gíz
prwé utekl, než se bog začal, w němž měl hotové a
otevřené čisté učenj Kristovo a tu wáhu, na kterau
wſſecto kladl, podle nj wſſe rozeznával. Naposledy
geho bázni a strachu neznagicj, nezhrozená smělost,
neunavená plnost, a ocelivá wytrwalost byly gakovy
pečetj řízenj božjho, geg k dílu tomu, kteréž mu nastá-
valo ustanoviwssjho, že byl muž, gakový býti měl,
gakový býti musel k sítasnému podniknutj a wywedenj
reformacie, mocný w slowě a w skutku, a pokřesten
křesťem prawým ducha božjho, neobmezené wážnosti a
lásky gednorozeneného Syna božjho, Krista Gejjse pána,
a svatého geho Ewangeliu.

IV.

Dr. Martin Luther,
c j r k w e o b n o w i t e l .

Přesvědčenj to Lutherovo, že písmo sv. gest pramen poznávání učení a ustanovení Kristových, na de všech církewní zákonů uvedené od lidí, a nade všech obyčeje, kteréhož přesvědčenj posaváde gíz byl nadobudnul, a gehožto neomylnau gisťotau a pravdau cele byl proniknut, přesvědčenj pravjm toto byl mnen živel, kterýž, gaknáhle se skutečně w zewniterním životě zgewil, s římskym učením a ustanovením w newyhnutný odpor a bog wjiti musel, a nebylli násilně zewniternj sylau přemožen, mjeni musel obnovenj církwe za neomylný následek. K zewniternjmu tomu zgewenj se toho smýšlenj, gakož smýšlenj římskému odporného, potřebj bylo přjezitostní přejciny, kterážby ho byla wen wyzwala; tato pak přjezitostní přejcina to Lutherovo smýšlenj wen wyzhywagicj, bylo mrzké prodávání pápežských odpusťků skrze Jana Tezela.

Totijž, pápež Leo X., kterýž roku 1513 za Žuliem II. na pápežskau stolici byl dosednul, naleznul penězniči wyprázdněnu, ba u Fuggera, augšpurkského kupce zadluženu; sám pak byl ze slavného domu Mediceů, muž skvostnosti a nádherě nawiilký, milovník umění krásných a zwlásst budowanj. Bylo pak to gíz r. P. 1516, když právě swau sestru Margaretu knížeti Cibowi prowdaſ, bohatě gi wystrogiw, a chrámu

sw. Petra stanovení též nesmírné summy peněz vyhledávalo, rok jubilegný byl 1525 gesstě daleko, potřeba přísná, doléhající: i odhodlal se tedy, kdy prospěchu budovný chrámu toho, prodávání odpustků vyhlásiti, anč giné, rádné duchodky stolice pápežské, w gisých dávkách od některých fragin záležejicí, gáko k. p. z anglické a francouzské zemi byly ztenkly.

Byl pak w městě německém Mohuci (Mainzu) arcibiskupem, a spolu biskupem w Magdeburku a Halberstadě Albrecht, muž mladý, 21 roční, vždy mnoho peněz potřebující: i umluvil se tento s vyhlednavači pápežskými obstarati toto prodávání odpustků we svých fraginách za jednu třetinu duchodků těch. Chtěl pak svěřiti prodeg tu mnichům františkanským, gegichž představený ale tomu vyhlašuti uměl tau výhovorkau; žeby geho mnisi neustavným žebránjem dost gíz from toho lidu obtížni byli. W Pirně ale byl mnich řádu dominikanského, jménem Jan Lehel, w Lipsku zrozený, který gíz po dwakrát odpustky byl prodával; totíž r. 1500, gákož léta milostivého (jubilegního), a 1504, gákož k prospěchu německých rytířů, pro dobyvání Rusů (?) a Tatarů. Tento tedy opět zvolen gest k práci té, a dán odtud mu následující pápežské zplnomocnugcí vyšwédčení:

„My Leo X., pápež římský, sluha sluhů, Krista na zemi náměstník, Petra a Pavla nástupce, uvozujeme w známost všem, obogjho vohlawj věřejcím, že smě z Krista, blahoslavených Petra a Pavla i celé církve moci, panu Janovi Lehelu, bratu řádu dominikanského, apostolskému komissářovi, po německé říši řečníkovi, zloby facijské vyšetřovateli, propuštěli a domovili moe, svedré odpustky, po celém světě zemském udělovati tak, aby předgmenovaný pan Jan Lehel mohl osvoboditi ode všech případků, které aneb wůbec aneb gmenovitě aneb na kterýkoli způsob k římské stolici patří, a pro kteréby slusně rada od stolici pápežské potřebna byla. Též od hříchů, za které se zkrajušený žel nčinil, které se vyzpovědaly

aneb zapomněly, gáko též od gesstě neozelených a ne-wyzpovědaných; w smrti pak wšeobecné, wsech hřichů, wseho prouiněný a wsech pokut, kteréžby w očistci snáseti měl, oswobozenj. Také zatewřiti brány pekla, a otewřiti brány ráge. Chudým ale ať se udělji zdárma, pro Boha." Signatim sub anulo piscatoris, inductione romana ultima, aureo numero magno et ciclo solari et lunari anno bis sextili.

Když Ležel do některého města k prodávání odpusťků přigjti chtěl, oznámil to nejprvě vrchnosti města toho, a tak mu tato při zwonění wsech zwonů se školami a množstvím lidu vstříc wysla, a ho do města doprovodila w procesii. Vředcházel čerwený, na vysoké žrdi upewněný kríž, z něhož erb pápežům dolů wissel, potom následoval pomocník Leželův, githy Bartoloměg, který na čerwené samettové hlawicce ono splnoinocnugicj pápežské vyšwědčenj něsl; pak ssel Ležel i wseckem lid. W městě zastavili se u některého chrámu, kdež Ležel řeč k lidu držel ke kupování odpusťků ho napomjnaje; potom se on odebral do nějakého pro něg připraveného přibytku, a Bartoloměg zůstal u wrat chrámu pod stánkem, mage na pjsme zřetelně poznamenanau taru, cili ustano-wené summy, gákovými se které pokuty hřichů odkaupiti mohly: tak se k. p. pokuta časná za mnohoženství 6; za wraždu 8; za křivou přissahu aneb swatofrádez za 9 dukátů odkaupiti mohla. Kdo si odpustky kaupiti chcel, nejprv u Bartoloměga za ně zaplatiti musel, od něhož mu potom swědecitv, že peníze složil dáno, a s tím swědecitvím giti musel ku Leželovi, od něhož na to odpustný list obdržel, kterýž úplně takto zněl:

„Nechat ge ti nás pán Ježíš Kristus milostiv, a nechat té pro zásluhu svých svatých bolestí od hřichů tvých ospravedlnj. Gá pak té ospravedlnugi mocí geho, a geho svatých apostolů Petra a Pavla, a svatého pápeže mocí, která mi w těchto fraginách dána jest a naložena, nejprv ode wsech církewních

pokut, na gakovýkoli způsob si ge zaslaužil, pak ode všech tých hřichů a přestaupení a chlístnosti, gakové mrzské gsau, ba i od takových, kterýchž saud gen samé svaté stolici náleží; a gak daleko moc kljčů sahá, odpustitím tobě všechy pokuty, které si pro tvé hřichy w očistci zaslaužil; dowolugi tobě svaté svatosti církve opět přijinati, wsazugi tě do společenstwa wěřejch a do čistoty newinnosti, kterou si při tvém křestu měl: tak žeby pro tebe, gestlibys zemřel, brány pekelné zatvorené, a brány ráje a blahoslavenstwa otvorené byly. Pakli žeby ale gesse hned nezemřel: milost tato předce má moc swau zadržeti až do okamžení smrti tvé. Ve jméno Boha Otce, Syna i Ducha svatého."

Od čehož tyto odpustky osvobožovaly, o tom w těch časich veliký panoval zmatek, nedorozumení, veliká neumělost a mnohé mrzské bludy. W časich těch učenj církve římské o této wěci nebylo cele vywarzené. Učenější dominjvali se, že odpustky ty pápežské osvobožují od pokut církevních a zewniterního pokání, gakovéž byly: posty, naložené množství modliteb, wtěvrení od církevní společnosti, zabránění wečeře páně, weřegne odpitování, klečení u wrat chrámů atd. o kterých pokutách se dominjvali, že gestliže w tomto životě ge někdo newytrpěl, w očistci musí ge wytrpěti, aniž se prwě do nebe dostane. Jinj ale dominjvali se, že osvobožují negen od pokut hřichů, ale i od hřichů samých, což ovšem naposledy wše gedno gest. Tak i onen list odpustní zněje, že ode všech hřichů, ale dodává, že nakolik moc kljčů sahá: kdože ale to wyměřil, na kolik ta moc sahá? Gestliže pak neosvobožovaly od hřichů, aniž tedy od pokut wěcných, a předce dí se w listě tom, že magi odpustky těmi zatvorený býti pekla brány, a otvorený býti brány nebes. Wše bylo w zmatku i při učených, ale w gakovémze při neučeném lidu! K tomu byli Bartoloměj zwláště a i sám Ležel lidé ne welice bázlini a stydliwj. Powěst nese, že onen prvnj zwlášt zakijnage se

že krew Kristovu dolů po onom kríži tecí vidj, twrdil že: „Gafnáhle se penž w fastni ztočj, dusſe z včisice wýskocj!“ — Že prodávali odpustky tyto i za zlé umysly, a hřichy gesstě neuvedené, nejen za hřichy, za které se gesstě pokánj wůbec, tedy i žel a lítost nečinily, ale které se gen gesstě k spáchání obmyšlely; odkud se dá wyšwétlti i ta připomídká, že sobě gisty zeman u Magdeburku též takových hřich odkaupil, který gen gesstě w umyslu měl vykonati, že potom Tekela w lese předstal, a násilně mu penze geho odebral říkage: že právě to gest ten hřich, který si on od něho giz byl odkaupil. Z toho ale patrné gest, jak náramně se mravný lidu těmi odpustky kazily. Mnozí zarmauceným srdecem hleděli na prodávání to, kde mohli dobrým způsobem, srozuměwsse se s biskupy, vyhýbali tomu knížata, a prodávání to w svých zemích nedopouštěli; avšak se nikdo zgewné gím na odpor postaviti neopovázil, aniž nikdo newěděl, w čemby vlastně ty odpustky záležely, aniž měl kdo té smělosti, poněvadž vláda a vážnost pápežů, ač giz wtehdy něco málo zkleslá, předce gesstě náramná byla a všeliký odpor posavad šťastně přemahajc; též nikdo newěděl o způsobu, jakýmbý se prawdy dopjediti mohl, a gakoby se to na světlo přivéstí mohlo, k čemu a pokud ty odpustky užitečné gsau.

Prodawaci ti odpustků, přissli až k samému Wittenberku, pozastavili pak se w geho sausedství, w Süsterboku, kdež ty odpustky hlásali a ge prodávali. Ty byli lidé, které Luther we Wittenberku, gakoz zpovědný otec gegich k vniternjím pokánj napominal, a když toto nic nezpomáhalo, ano oni w lehkomyšlnosti a nemravnosti swé zůstávali, nechtěl gím rozhřešení uděliti. Tito wytáhli na to kaupené odpustky a pravili, že giz nimi ode všechno pokánj osvobozeni gsau, aniž dbali na to, co gím Luther pravil, žeby se to na zewniternj pokánj, pust, paute, bicowání a na zewniternj časné pokuty církewní wztahovalo; ba sli na to k Tekelovi, a Luthera u něho obžalovali, který

hned proti němu zučiti počal, wzdělal oheň a vyhrázel se, že ho jako faciře zpálí. Kd tím gesstě wětší īmělosti nabyl, a tím nestydatěgých výstupků se dopařitěl, ubezpečeným se býti domnjuwage o wšech hřichů svých sfrze odpustky odpusťenj. Luther na to psal na některé biskupy, předkládaje zlé nadužívání od prodavačů odpustků mocí gím swěřené, rozmáhagjci se u lidu sfrze to nemravnost, a wybjzege gek zaugatj se o wěc tu, k obmezenj nestydatosti Leżelowy a k zabránění zlým u lidu následkům; neobdržel ale žádne odpovědi. T počal tedy Luther kázati o platnosti odpustků, a 4 Septembra 1517 wydal kázeň takowau, aby totiž čtenjm gegi lid se lépe mohl poučiti. Gíz w této kázni dí: „Prawjm pak, že z pjsma sw. nedá se dokázati, jakoby Bůh w spravedlnosti swé, ginau neřest a gine zadostučiněnji žádal od hříšníka, než gediné srdečnau a oprawdowau lhost a poslepšenj, s předsevzetím nésti na pozátm kříž Kristům, a w zwýš připomenutých skutcjch se ewiciti! Budauli dusse sfrze odpustky z očistce wyšwobozeny, to newjm, aniž gesstě wěrjm; a cpráwě to některj nowj doktori prawj, ale nemožné gest gím to proukázati, aniž to posawač církew ustanowila.“ — Znegž totiž, že učení církve římsko-katolické o očistci, gen na tridentském církewním shromáždění od 1546 započatém teprw se ustanowilo a prohlásilo, jakož učení církve wšeobecné; a proto hle i církew starověrská, čili řecká, gíz před tím se od římské odděliwssj, očistec newěrj. Gen na tom shromáždění ustanowilo se w posezenj ssesém, w zákone 30, „žeby bludné učení bylo, gestlizebý kdo učil, že se po přigati milosti ospravedlnugjci, každému hříšníku wina tak odpausť, a zaſlauženost pokutý wěcné zmaze, žeby žádná zaſlauženost pokutý časné bud zde bud w onom životě w očistci nepozůstávala; a že kdo tak učí, zavržen býti má.“

Ačkoli pak ty kázně wšeobecnau pozornost na sebe wzbudily, lid předce sobě odpustky liboval; aniž velice bylo pohodlné za penje se bázni i w tomto i w onom

životě zbwiti a polepſenj ſi za zbytečné učiniti; nebo w tom ſmyſlu měl lid opuſtý za platné, tak ge i odpuſtkáři wyklafowali. Byla pak při wyſokých ſkolách, univerſitách od počátku ta obyčeg, a gest až po dny nasse, že ten, kdož w některém geſte nedosti wygasněném, a nedosti důkladně založeném umění ſwěta hledá, aneb některému neprawému učenj na chybě přijel, a to důvodmi dowésti a tak učenj to bludné podvrátiti chce, ten na černau tabuli budže na chrámě aneb na budovisku ſkolském wiſej to na písmě přibige, že ſe o tom umělecky hádati, tg. s učenými mužmi uſtně dotazovati chce. Takové punkty ſe někdy i gisným ſkolám wyſokým ſdělují, cjm ſe obſſrněgſi pozornost na ty věci wzbuzuge, a gegich pravidloſt neb nepravidloſt zpytuge.

T přibil tedy i Luther dne 31. Oktobra 1517, takových 95 puntků proti odpuſtkám, a učenj odpuſtkářů, na tabuli u brány chrámu zámeckého we Wittenberku, k umělému takovému hádání a dotazování, bud uſtnjmu bud pſſebnímu každého wyzhywage, kdož nebyl gednoho a téhože ſmyſlenj ſi nym: tju eſlem totiž, aby ſe pravá platnoſt odpuſtků wyſetřila a učenj o nich wygasnilo. Sám Luther o umyſlu ſwém při ſkutku tomto takto psal: „Toho času byl ſem gá při zdegiſſim kláſteře kazaſtelem, mladý doktor, nowofutý, nedávno z wyhne wyſlý, ochotný k píſmům ſv. a ohniwý. Poněwadž tehdý mnoho lidu z Wittenberku do Tüterboku pro odpuſtky bězelo, a gá tak w pravdě newěděl ſem, co ty odpuſtky vlastně gsau, gako to pravda gest že mne můg pán Gejjs wykaupil, gakož to též i žádný člověk newěděl, začal ſem pěkně krásně kázati, žeby lidé něco lepſjho činiti mohli, než odpuſtky ſi kupovati.“ A zase: „Gá ſem ani to newěděl co vlastně ty odpuſtky gsau, gakož to i wſſickni poſpolu neznali. Proto ſem ſe hádal o nich, ne tju umyſlem abych ge cele zavrhnul, ale že ſem chtěl gegich moc a bytnost poznati.“ totiž gegich pravidlu a platnoſt a w čem žáležegi. Léhož geſte dne, w němž

Luther těch 95 článků či punktů byl přibíl, psal též arcibiskupovi w Mohuci (Mainzu), přiloživ k listu ty články, a prosil ho pokorně aby zlému nadužívání prodage těch odpustků bránil, a vohoršlivým tém následkům přijíž učiniti ráčil, říkaje mezi ginhym: „Neztežugi si tak přijliš na velikau nestydatost odpustkářů, kterau sem gá sice neschysel, gakoz na ono zlé zrozumenj lidu sprostého a hlaupého, kterhž se wssak tím wssudy chlaubj! Milý Bože, takovým způsobem wedeny gsau dusse okoli Wassého, milý, pobožný otče, k smrti a ne k životu, a zagiště požádá se od Wás přísný počet z toho, co ze dne na den roste“ — Prossj potom, aby se té wěci ugal, a dokládá: „Aby snad někdo nepovstal, genžby i odpustkářům i onomu gegich dowolenj se zprotiwil; a potomby to slaužilo Wassj nehoswjceněgssj milosti k potupě, čehož se hrozim, a předce se obávám, že se tak stane, gestli se wěci té brzo nezpomůže.“

Dwssem netušil ani sám Luther, co to geho těch punktů přibitj a wyzývání k hádání se tomu, za následky miji bude, aniz se mu snjvalo wtehdj pápeži se zprotiwiti, ant za to měl, že u pápeže pravda gest, a wssecko to zlé gen wina gest hlauposti lidu a nestydatosti těch prodavačů odpustků. Sám o svém tehdejším naproti pápeži smýšlenj takto pisse: „Ctenář at wj, že když sem se gá na tu wěc (odpustky) obořil, byl sem mnichem a nesmyšlným pápeže následovníkem, tak cele zatopen w učenj geho, žebych hotow byl býval, wszech těch, kterjby se gemu zprotiwili byli bud gen gednau slabíkau, zabiti aneb k tomu dopomoci aby zabiti byli, kdeby gen byl mohl.“ Předce wssak i k tomuto takovému wytaupení weřgnému, zgewnému, negen před celau uniuersitu ale před wssečen učený a křestanský swět, o kterém wssak wěděti musel, w gakové temnosti, aspoň co se učenj toho o odpustcích týkalo, wězj, bylo důkazem nezhrozené smělosti geho, swědomitosti geho w péci o mravnost lidu, zwlásst pak sobě auřadně swěřeného, a pak

upřímnosti geho w hledání, zkoumání a vyšetřování prawdy, byťby to s gakaukoli obtížností a gakovým-foli nebezpečenstvím, s gakovým-foli nepokojem spo-geno bylo. Z těd uwedených slow arcibiskupu Albrechtu psaných zájisté patrné jest: že nikoli nemyslел wěc tu tak nechat, pakliže se nerádu tomu velikému ti, kterýmžby vlastně bylo nálezelo, na odpór nepostaví. A tato tedy odhodlaná odvážlivost, bud co bud, padni co padni vyšetřiti prawdu a zastati gi, bysliby potřebné i samého života nasazením, bylo prvnj bystre zatřepetání krjdel, wzhůru k slunci, k světsu vznáse-gjeho se orłowského ducha Lutherowa; bylo prvnj udeření na okovu geho k zražení gegich; bylo prvnj zachytění pasma onoho, gehož samowolné odsnowání newyhnuedlně se snovalo od samé té doby, gakož wždy dál a dále postupugjci běh církve obnovení; bylo prvnj zdvižení korauhový boge svatého, boge duchovního, za prawdu, za Kristovu prawdu božského geho Ewangelium, proti všem světa pánum, knížatstvům a mocnostem, zlostem panugjicim vysoko a blu-dům tisícletím. A kdo to začal? syn hanška, žebrácky mnich? ne: Bůh to začal: s Bohem Lutheře!

Mogjm zdánjm byly nevhlavněgss punkty z těch
95 asi následujicj:

5. Pápež nemůže, ani nechce žádně giné pokuty odpuštiti, kromě těch, které aneb svým, aneb zákonu církevních saudem naložil.

8. Zákony církevní o pokáni gen živým gsau naloženy, a umíragjicim nie nemá skrze ně naloženo být.

21. W myslu gsau tedy odpuště prodavací, kterijz mluví, že skrze pápežské odpuště člověk od každé pokuty oslobozen a spasen bude.

26. Dobře činj pápež, že ne z moci kljčů, kterau žádnau nemá, ale w způsobě winse uděluge dussem odpuštěn.

32. Zatraceni budau na wéky i se swými učitely, kteři se domníwají, že magi spasenj své zabezpečené sfrze listy odpustnij.

35. Nekřesťanský kázagj, že těm není potřebné hřichů zkraußené želenj, kteri své duisse wyměnj — totiž sfrze odpustky.

45. Křesťané magi w tom wynaučowáni býti, že kdo widj nuzného a pomína ho dá za odpustky, ten ne odpuštěnij od pápeže ale hněv boží sobě kupuge.

52. Marné gest daufánj na spasenj pro listy odpustnij, i kdyby sám gegich prodawač, ba sám pápež dussi swau za to zastavil.

56. Poklady církve, z nichž pápež odpustky dává, ani dosti gmenovité poznámenány, ani dosti lidu známy negsau.

57. Gisté gest, že časné negsau, neboť ge newelini rozhazují, ale raděgi sbíragj mnozj fazatelé.

58. Aniž gsau zásluhu Krista aneb swatých, nebo tyto wždych i bez pápeže působegj milost člověku vniternému, pak smrt, kříž a peklo zewniternému.

64. Oprawdowý poklad církve gest swatosvaté Evangelium sláwy a milosti boží.

66. Poklady odpustků gsau sij, nijz nynj bohatstwa lidj lowena býwagj.

81. Prostopassné toto odpustků hlásání gest na přečině, že i učeným mužům nesnadno gest obrániti poctivost pápežowu, aneb od zagisté schytralých otázek lidu světského.

Tyto takovéto punkty, gakož i ten 36 tý: „Každý Křesťan, gestliže oprawdowý žel a lítost má nad hřichy svými, má také uplné odpuštění všesliké pokutu a winy, kteréž mu i bez odpustků náleží,” byly prvnj zplápolání ohně světla na písmě sv. Jazatého, kteréž se razem zablesklo od východu až k západu, tak že nym oswjenci lidé gesste gen teprw uhlédali tmu wůkol

panugjej, i hrnuli se k swětlu tomu a radostné ho witali. Pode dwěma týhodny roznéshy se tyto punkty po celé německé zemi a pod čtyrmi týhodněmi po všech wzdělaněgssjho, křestanského světa končinách; všudyn ge přepisováno, všudyn o nich mluweno, hánáno, na ně se dotazováno: co owszem důvodem gest, že práchno bylo suché, do něhož gisfra padla, že se lidé nedjwali lhostegně na prodávání ono odpustků, že se tato věc všech týkala, že zwědawost o tuto věc byla veliká.

Na takovéto smělé, neocékávané wystaupení Lutherovo a wyzwáníj geho náramně se rozlobil Ležel; i letěl hned do Frankfurtu nad Odrau (Wiadrau), doktorem se učiniti dal, a s pomocí Konrada Wimpisnowau shotowil 106 punktů, tém 95 Lutherovým na proti postavených, kteréz nemely za cíl punkty Lutherovy wywrátiti, ale raděgi ge od slowa do slowa, a na prosto za bludy wyhlásiti, o swrchované moci pápeže, a od něho splnomocněných knězů twrditi, že skutečné hřichů odpusťtenj udjsetj mohau (negen tehdy gakoz od Boha udělené ohláshit), oswědčiti též, že moc pápeže právě rovná gest moei Petra apostola, a geho maudrost že neomylná gest nad všecká církvenj shromážděnj, i nad všech giných lidj, co se věc vjry a duchowných věc týká. Punkty Lutherovi ne žeby se byly rozebraly, zpytovaly, rozsoudily; ale všecky razem odsauzeny gsau gakoz odbog proti moci pápežské a gakoz ohavné facrftwj. Tak učiněno z punktů Lutherových Isti w mnohém vjce, než co ony vlastně byly; neuvaženo ge gako učené zpytování a hádku, ale gako odbognjctwj proti pápeži; neobcházjno s Lutherem gakoz učeným mužem chtějicim se přeswědčiti o prawdě, ale gako s buřicem. Nepochybne měl Ležel za cíl poslednj zastrasziti Luthera, aby mu nahnal pokory z bázni před následky, kterými mu vyhrázel; ano aby tak i ginj hágili se přistaupiti k vyšetřování moci odpustků, ale zahrůžení byli a zachráněni. V skutku samém pak zhrozili se některj, a

Luther sám vypravuje, že příslí k němu Prior geho a Superior (představení kláštera), a prosili ho aby neuvědl řád augustinský do hanby a potupy, gímž ale on odpověděl: „Milí otcové, nenjli rada tato z Boha, zahyne brzo; pakliže ge ale z něho, nechte gi!” Luther ale sám byl při hrubý a při tvrdý strom pro takový nožek; on se newelmi zleknul křiku toho, z výhrůžek pak, že co kačík zpálen bude, hrdě se vyšmíval. Ležel ale neustavně horlil, pálil punkty Lutherovy, a punkty své rozesíral na vše strany, kdežto co učenj Lutherovo gen tím výce rozhlasil, an ho byl od slova do slova ve svém spisu opětován. Těž byl vyšíral i k Wittenberku muže gaféhosti se svými punkty, kterémž ale studenti wittenberskij asi 800 kusů odňali a zgewně na placi zpálili. Pomalu však oheň se rozšířoval. Luther posavád stál samoten, a potají množ se, gafoz brzo na to vyniklo, přiznivě, uštně prohlásili, a skutku geho ze srdce se rodovali. Za Ležela, gafoz Dominikanského mnicha zaugal se nejprvě Silvester Prierias též Dominikán a auředník u dvoru pápežského v Itjmě, který tak surově proti Lutherovi psal, a spolu tak přepiatě v plnomocnosti a svrchované moci pápežské: že Luther tím na nevhý popuzen, pápeže, gestliže se ono písmo s geho wědomím vydalo, anciřistem nazval a všem ostro počal naproti dvoru pápežskému mluviti. Powěst nese, že sám pápež další křc Prieriowi zakázal. Tedy věc giz u mnohých říla výce o moci pápežské než o tom, coby vlastně odpustky znamenaly: a tak právě protiinjici Lutherovi k dalšímu výdy a dalšímu postupování ho tisli, nutili. Brzo na to vystoupil proti Lutherovi Jakub z Hochstratu, učitel na univerzitě Kolinské (Köln), kteréhož ale Luther gediným psáním odbyl; potom powstal Ján Eck, učitel v Ingolstadě, genž některá pojmenání k u spisům Lutherovým na prosbu biskupa Eichstädtského byl napsal, pod jménem Obelisků, a biskup to potom vydal tiskem, na kteréž písmo Luther spísem, pod jménem Alsterisků odpověděl.

Alle giž i za Luthera počaly se hlasy ozývat, a mezi prvnjimi byl Carolostadius, Lutherův spolučitel, který též Eckovi byl odpověděl Luthera zastávage, na čež od tohoto k ustnímu hádání se vyžván gest.

Toho času, v Apríli 1518, byl Luther do Heidelbergu k shromáždění augustinských mnichů povolán; tamž i nevyjce pessi ssel samoten, a tam potom zašával několika učených punktů, o nedostatečnosti skutků lidských k spasení, v hogném učených mužů shromáždění; hádal se pak tak důmyslně a důvodně, že minohé získal, z nichž potom se slavní stali mužové, gako kp. Bucer.

Domu se navrátiw psal knihu, v níž vyšvětlil, coby pokáñ bylo, — totž podlé píssma, že není svátoſt, aniž zewniterně udělováno a přigato nebývá; že pokáñ to zewniterní církew pro církevná přestavení nakládá, za hříchy ale že se vyhledává wniterní pokáñ, totž žel a kraffenost, aniž ono zewniterné, tělesné cvičení. Giž zde důvodní proufazuge, že ospravedlnění bez wjen (pauze zewniterními skutky, onoho zewniterního pokáñ a tělesného cvičení) nemozné gest. Dcistec nezaprá sice, ale mluví že dosii gest na zdegsím ſauženj swědomí. Naprosto ale zaprá, žeby církew měla gakýsi poſlad skutků dobrých zbytečných, kteréžby aneb Kristus byl zanechal, anebo svatj učinili, a z něhožby pápež komubý chcel uděliti a tím k spasení dopomoci mohl. Z ohledu pápeže a moci geho mjrne se oswědcuge. Toto písmo pod gménem Resolutiones tg. Rozebrání, totž těch geho punktů proti odpustkům, poslal on v jednom odpisu brandenburgskému biskupovi, prose ho, aby tu wěc, ſrže muže učené dal rozſauditi, druhý zas vytiſ ſposlal Staupitzovi s proſbau, aby ho on do římu, pápežovit zaslal i s přiležejm listem, kterýž Luther na pápeže byl napsal. V listě tomto vyložil Luther celý příběh, gako se to s odpustký ſrže Tezela dalo, a kterak on naproti geho zlému naduzívání moci geho, a nikoli naproti moci pápežské swé punkty byl psal.

„Gá z toho nemohu, gest smysl listu toho, že z věci té tak veliký křík povstal, kterýž sem gá neučinil, ale proti vni jci mogi. Co se mne týká; gá owszem odvolati nemohu to, co sem učil, nebo prawda gest; ale aby mne zle nerozuměli, sepsal sem knihu tuto, a poslám gi, abys ty, svatý otče rozsaudil: „Hle padám k nohaum tvým se wssjim cožkoli gsem a mám: obživ mne aneb zabj, woleg neb odežen, uzneg za dobré neb za zlé, gakoz se ti sibiti bude. Hlas tvůj uznám za hlas Kristův w tobě představený a mluvíš. Zaslaužilli sem smrt, nebudu se smrti stítiti.” O tomto listě a o tom spisu, který spolu s ním byl pápeži poslal, pozděgi takto psíše Luther: „Skrze to se zgewně ukazuje moje hanba, to gest, moje veliká slabost a neumělost, co mne z počátku přinutilo, věci tu gen s bázni a s třesenjem započati. Byl sem samotem, a skrze neprozřetelnost do rozevření té zamotán, a poněvadž sem nemohl zpátkem, w mnohých člancích popustil sem pápeži, ano wzýval sem ho w prawdě.” — „Co mé srdce wýtrpělo prvnjho a druhého léta, a w jakové pokore sem gá wtehdyn wězel, která nebyla smyslena, ani živá ale prawdivá, ano blízká zaufání: — o tom neznají nic ty duije, které nyní naproti pápeži směle horlj. Gá ale nebyl sem tak spočogný, ani sem byl sám, sobě samému zanechán w uzkosti a nebezpečenství, a newěděl sem to, co giz nyní wjm; giným pak dobře bylo na mne se djwati.” — Od kud hle se i ona, až přílišná pokora naproti pápeži w tom uwedeném listu na něho, dá wyswětliti, který list Luther 30. Máje 1518 byl psal.

Luther velikau měl náděgi, že na toto své psání milostivou dostane z Říma odpověď; avšak zklamal se velice. On giz z počátku Augusta skrže pápeže do kláty dán, z církve vyobcowán a do Říma k ospravedlnění se pod 60 dnemi powolán gest, pod pokutou wylášený geg za faciře. Knížeti Friedrichowi dáno na wědomj aby Luthera nezastával; tento ale odpověděl, že se on do hádky Lutherový nerozumí, ale

že, nakořík vj, Luther nessití se rozumného, od nestranných saudců rozařazení své rozepti, a navrhnut k tomu císař arcibiskupa třírského. Byl pak vtehdyn právě sném rýje německé w Augspurku; a poněvadž rozepti Lutherova giz wšechy stavů pronikla a wšeobecnau pozornost na se obrátila, psal ze snemu toho císař Maximilian pápeži, aby se k věci té přjsně měl, že on gafkož císař, wšecko co pápež za dobré uzná, skutkem vyvede. Na tomto snémě chtěl císař Maximilian to dowésti, aby za geho w císařství nástupce, wnauf geho Karel V., král ſpanielský vyvolen byl. Karel ale byl náramně velikým pánum, mage velmi mnoho fragin, tak že mu rovného w tom ohledě za času toho nebylo, ant wedle smyslu samého ſlowa, w fraginách geho nikdy ſlunce nezacházelo, neb když w gedněch zasslo, giz w ginhých wzesslo. Takového pána nad ſebau, neb ſobě u boku nechtěl mít pápež; a poněvadž o tom Maximilian dobře věděl, chtěl mu s tím ponuknutim, že on ochotně wšecko ve věci proti Lutherovi vykoná, zalijíkatati ſe, aby snad tím ſi ho na ſwau stranu při wolení ſvého nástupce získal. Z druhé strany ale, naproti onomu pozvání Luthera před ſaud do Rýma, mnozí ſe hlásili. Luther sám též giti nechtěl; univerſita pak wittenberská psala na pápeže, že Luther do Rýma pro chůrawost a slabost těla giti nemůže, oswědčila též, že gest muž pobožný a prawowěrčej. Spalatin, knížete Friedricha dworský kázatel, proſil císaře aby na tom byl, žeby ſe Luther w německé zemi ſaudil; císař pak nechtěl ani Friedricha rozmízeti, tím méně, poněvadž toto byl vtehdyn nezvážněgší kníže. I Miltiha proſila gest univerſita, aby to u pápeže vykonal, gehož komorníkem on byl. Ačkoli tedy pápež giz 23. Augusta na Friedricha byl proſal, aby Luthera Rajetánovi (Tomáſi de Via Gaeta), wýslanci pápežskému wydal, kterýžby ho do Rýma poſlal, přjsně oſtrížhaného: předce i ten, chtěge Friedricha při wolení císaře po ſvé stránce, totiž proti Karloví V. miti, a tak vyhýbaje rozdrážditi ho, přivolil k tomu,

aby gen w Augspurku před téhož Cajetana Luther se postavil, a před ním se zodpovídal.

Ona klatba, která na Luthera vyřízena byla ne-welice ho nepokogila; on gíz w Juliusi roku toho držel byl k lidu kázání o moci klatby, zlého gegiho naduzj-wání strze pápežské komissary, nad kterým kázáním se lid, nic předtím cosi podobného neslyšel, welice zadivil, gákož o tom tak sám Luther, gisťemu Wenceslawovi Linkovi, též augustinskému mnichu psal. Ačkoli pak gesse posavad nikdo z knížat a wětších zemských pánů, zgewně a weřegně se za Luthera ne-prohlásil: předce gíz potagj mnozj byli mu nakloněni. A některj sice nakloněni byli Lutherovi z přeswědčenj, že nic neprawého neučj, awjsak toto byli gen neywicje učenj mužowé; ginj ale z důvěry měli za to, že pravé býti musj učenj geho; zas ginj mělt náděgi, že to powede ku některým fraginským, občanským wý-hodám a swobodám, že se obmezj moc pápežská a kněžská wubec atd., neymnožsíj ale zagisté w vyskli-wosti bylo nelidské to nakládání s těmi, které stolice římská bud co facjře, bud co sobě nepřiznivé pronásledovala, ač patrné bylo na životě gegich že se spravedlivě chowali. Hus, smrt geho, války husitské a smutné následky přepiatosti z obouj stran, byly gesse w čerstvě paměti; ale gákož se gedni na to s rozhorčenjm rozpomíjali, tak ginj ovět s báznj, aby nesnad cosi takového w německé zemi wypuklo z toho Lutherowa podniknutj; biskupové též, co do svýslenj swého, na různé strany se rozessli: wšech ale zane-prazdňovala ta věc welice. Viděl to Luther, a začal welikost věci swé tušiti, gákož to patrno z listu gednoho, kterýž psal na téhož Wencesl. Linka, mislowaného a důvěrného swého přítele, kde stojí: „Oče-fáwáme wšickni, co mi hrozj; zapálil sem oheň weliký; ale tak hle slovo prawdy gest znamenj, kterémuz bude odpíráno. Gá sem se chtěl o té věci učeně hádat a zgewně, ale powěst to rozesla, a nepokogj mnohých magnatů welice; ano můg brandenburgský

biskup mne říkze velmi vzáctného posla požádal, abych to hádání odložil, což sem i učinil, a poslal ēinjim na radu dobrých přátel. Víz, jak náramný člověk jsem gá, gehož předsevzetí negsau snesitelná."

Před geho odchodem do Augsspurku vystríhal ho hrabě Albrecht z Mansfeldu, aby nessel, Luther na to psal: „Čím více se mi vyhrázej, více sem spokojný. Žena a děti jsou opatřeny, role, dům a jméno zříděno; čest a jméno bez toho giz jsou roztrhána; nepozůstává než mláde a krehké tělo. Dusí mi newezmau. Slovo Kristovo smrti gest vykaupeno, smrti gest kázáno, smrti zdržováno, a smrti i zdržováno být musí." — Ve vypuštěné kutili od Wencesl. Linka, bez halsre, pessi vyfrotil se Luther do Augsspurku, třemi myšleni před městem sednul na wůz, a wessel do augustinského kláštera dne 8. Oktobra. V Augsspurku nemohl hned před Rajetána, poněvadž císař právě byl na polowacku vyssel. Potom dání jsou mu dva císařští radcové k boku a na svědectví, a sili s ním i některj bohoslovce, gako též i prior kláštera k sv. Anně, Link a několika bratrů augustinských, též byli přítomni některj mužové z komonstwa Rajetanova. Luther se před Rajetanem, wedle daného mu poučenj hodil na kolena, a kleče odpovýdal. Rajetán nechtěl se s ním pustiti do hádání, gen aby Luther na prosto své učení odwolal, a zvláště dva facijské punkty: předně, že pápež nemá poklad skutku svrchovaných, z něhožby komubž chcel mohl k spasení přidati, gestibž mu k dosažení toho geho vlastní skutkové dosti nebyly a nepostačovaly; a pak to, že člověk nemůže bez výry ospravedlněn být. Luther se odwolával na písmo svaté, Rajetán na ustanovenj pápežská; i nebylo možné svednocenj se, a tak vrvnij den propusťten gest beze všeckho prospěchu. Ne tak všedně přigal ho Rajetán dne druhého, kterého dne giz i Staupitz rozmlauvánj se tomu byl přítomen. Rajetána ponechávala trpělivost, Luther přicházel do ohně, a nigaz se nechtěl tomu podrobiti, aby o ne-

pravdě svého učenj nepřesvědčen, na prosto ho, galo kacířské, odwolal. Tž odwolal se on na baselštau, freiburštau a pařížštau akademiu a žádal, aby řeze ně rozeprě geho sauzěna byla. Kajetán propustil ho s pohrůžkou, aby se vjce neosmělil před něho předstaupiti, než gen s prostým svého učenj odwolánjm. Potom wjsak předce domolil, že Luther gesstě gednaue přigiti mohl, a w tehdy se od pápeže zle poučeného na pápeže lépe poučeného pjsebně odwolal. Kajetán byl od pápeže splnomocněn, wedle zdání svého, gafokoli s Lutherem naklädati, geg pokutowati, polapiti a do Ríma poslati; i obmýslel on neomylně užitek wzjti moci té sobě dané, ale Luther potomgatž na dva lístky 17. a 18. Okt. na Kajetána psané žádné odpovědi neobdržel, w nichž prosil aby ho k prostému odwolánj bez přesvědčenj geho, aneb aspoň rozsauzenj nenutili, napsal swau appelácji na pápeže lépe poučeného, a tagně sedna na koně, od Staupitza mu zaopatřeného, pomocí gednoho radního pána Augspurkého, Langemantla, w noci z města wypuštěn gest tagně, a zprůvodčím gisťm zaopatřen.

Na cestě, w Norberku (Nürnbergu) zwěděl Luther, w gaf welikém byl nebezpečenství, nic posavad nevěda o oné moci dané Kajetánovi; též, že giz 23. Augusta w Rímě za kacíře vyhlášen gest. Dogda domů hned gal se psati o wyléchání svém řeze Kajetána, a odwolal se, ne giz vjce na pápeže, ale na wšeobecné církevní shromáždění, dobré věda, co se na kostnickém a basilegském takovémto snémě uřidilo, že totiž i pápež pod wýpowědi takových shromáždění postavený gest. Brzo ale, gafž se Kajetán o geho spěšném vzdálenj se z Augspurka dozwěděl, zpurně psal na Friedricha, wydání Luthera žádaje, načež mu Friedrich gen chyby geho při wyléchání Luthera wytíkal. Luther byl tehdáž w nemale uzkoſti. Gíz w Augspurku otázali se ho lidé Kajetánovi, že co myslí, zdaliz Friedrich fragnu swau pro něg na ſocky nastawí? na čez ovšem on gen to odpověděl, že on to

newj; a když ho dále otázáno, že kam potom půgde? odpověděl, že pod holé nebe!

Ale věc velmi přísný pozor na sebe brala. Pápež giz dewátého Novembra wydal krátké psánj (brewe), w němž učenj Čezelovo o odpustcích, co do hlavnj věci, potvrzeno, ginače učiti a proti odpustkum psáti pod pokutau facijskij zapověděno; kteréž brewe sám Kajetán 13. Decembra w Linu prohlásil. Giz i mocný páni počali se za Luthera obávati, a posmuli mu svá bydla, gestlizeby ho aneb kníže Friedrich nechtěl trpěti, anebo gestlizeby se we Wittenberku dosti bezpečným nedomníval. Psal tedy Luther i na knížete Friedricha, jak velice mu lito že pro něho do omrzlosti zamotán gest, žeby ho propuštěl ze zemí svých, a mu do würtemberských odjiti domovil, aneb i do zemi francouzské, kamž ho též voláno; od čehož ho ale zas ginz geho přátelé odradili. Předce u prostřed těchto pěčí nepřestával on dále ptati se na prawdu, gi zkaumiati, wyšetřovati, a téhož času psal na Spalatina w ta slowa: „Péro mé mnohém wětších věc těhotné gest; aniz wjm odkud mi tyto myslénky přicházegj; věc gestě posavad ani se právě nezacala; tak daleko smě od konce, kteréhož sobě římský pánové slibuj.“

Za neystarodávněgssich časů ozdobovali Křesťané oltáře své růžovými věnci, ty kněžji posvěcovali, a lid bral si ge jako drahou památku. Nechybělo, lid zwláštnj gakaň moc přivlastňoval růžem těm. Pozděgi biskupové sami rozesílali tak posvěcené růže, a opět pozděgi stalo se, že pápežové každého roku dali udělati zlatau růži, gi posvětili a knížati tomu darem poslali, kteréhož sobě vysoce vážili, aby mu tím swau přjzení vygewili. Ucházel se byl o takovau růži 1515 roku Friedrich; ale gi neobdržel. — Nynj, zdá se že u dwora pápežského zpozorowali, že se věc Lutherova násiljm a udusenjm skončiti nedá, i našaupili tedy cestu ginau. Poslán gest Karel Míltiš, pápežský tagný komorník, aby nějakým ginzým dobrým

způsobem s Lutherem rozeptí dokonal, a dána mu taková zlatá růže pro knížete Friedricha. Přišel w skutku Miltiž gestě koncem roka 1518 do země saské, a mnozí měli náděgi, že on tu věc zkončí, an byl muž myslí mjrné, k tomu chytrý, rodem pak Němec. On nejprvě Lebzela w Lipsku před sebe povolal, a dozwěděw se o geho nestydlosti a převráceném odpuštění prodávání, twrdě ho vyškolil; na čež tento brzo oněmochel, některý díl že z mrzutosti a hryzenj se nad tím, a zemrel; ačkoli sám Luther mu před geho smrtí psal, a geg potěšoval. Na vrchnost wittenberskou donesl Miltiž list, též i na vrchnost akademickou, aby se za Luthera nigakž zaugimati neopovážily. Poněvadž pak wssudý, kudykoli byl ssesl, zkousil, že se přemnoží za Luthera prohlásili, a že věc tato právě pro způslnost odpůrců Lutherových tak wseobecného uwážení a tak velikého zrůstu dosla; přeswědčil se konečně, že se tu s násilím, a zevniternau mocí udusjením nic vyřídit nedá. Tž pojzádal gest knížete Friedricha, aby Lutheru do Altenburku k němu povolal, který k tomu i přivolil, a Luther ho ochotně uposlechnul. Přišel tedy do Altenburku ejsem svednocenj se s Miltižem a navrácenj tak pofoře do církve.

Zewniternj powaha Lutherova zalsbila se Miltižovi; geho veliká učenost, ostrost wtipu, zbehlost u gadrném wylowněnij svých myslínek, sebe přítomnost a nepřestrassenost patrně mocně působily na Miltiža, takže mu tento pochlebně řekl: „O Martine, gá sem se domníval, že ty nějaký starý bohoslovce (theolog), který někde za pecí sedě sám se sebou se hádá; a teraz vidím, že ty muž hodný we věku a w ssele. Kdybych 25,000 odenců měl, netraufalbých si do Říma té zavést; neboť sem na celé mé cestě zphytovat srdece lidská, coby o té myslily, a hle pokud sem gednoho nassel, kterýž byl na straně pápežské byli tři po tvé straně“ Rozmlauwánj gegich mělo náděgeplný směr ku pokoji, i usnesli se konečně na dwau

punktech, a Miltijs tak se naradowal, že Luther i poljibil. Na čem se usnesli, bylo toto, gakoz se sám Luther we swém psáni z toho ohledu k Friedrichovi knížeti zmíjnuge: „Dáwám Wassi knížecí Milosti na wedomj, gakoz pan Karel Miltijs a gá konečně sme se w rozeprí té sněsli na těchto dwau článcjch. Po prvé, aby se wšeobecný zakaz wydal obau stránkám, njmžby zakázáno bylo o té wěci něco kázati, psati aneb konati. Po druhé chce p. Karel pápeži wypsatи celé wěci powahu, gakoz gi nassel, a na tom státi, aby Geho Swatost pávež rozkázal některemu z biskupů tu wěc konečně dokonati a články ty poznamenati a udati, kteréž gako omýlné, ode mne odwolány býti magi. A pak, gakoz gá o omýlu přesvědčen budu, mám a chci ge odwolati, a swaté římské církve čest a vládu nepoškabit.“ Ti biskupové, na kterýchž se usnesli byli trierský, naumburský a salzburský. Dal se též našloniti Luther Miltižovi k tomu, že psal: „Vonaučenj o některých článcjch, které mu od geho neprjzniwců přimlašnou býwagj a připisowaný,“ a dal to we Februári 1519 wytlačiti, kde si ztežuje, že udáváno býwá, žeby on o erodowání svatých zle miluval, také i o očistci, o dobrých skutcjch, půstě a modlitbách a moci církve římské, gakoby totiž wěci tyto neměly být, a mjrne oswědčil se w smyslenj swém o wěcech těchto. O moci církve římské psal: „Ze církew římská přede wšemi ginými we wážnosti gest u Boha, o tom není pochyby. Ačkoli pak ovšem w římě tak vyhliží, žeby lépe býti mohlo: že předce pro žádnau zlau wěc nemá se nikdo gj ztrhnouti, ale raděgi řím wjce k nj se mjeti, cjm wjce zlého w nj se nalézá; neboť že se společnost a láška i swornost gegi nicjm russiti nemá, ant gegi rozbořenjm to zlé se nepopraví.“ Zlatá slöwa, tato poslednj, kňžby gen w smyslu gegich gednáno bylo bývalo: neomýlně říkalo se byla reformacie w lénu církve, bez gegi rozdrobenj, kteréhož Luther pokud gen mohl utíkal, aniz se říci může žeby geho winau církew se byla roztrhla,

neboť newyštaupil on z církve ale nyvržen byl: winu tedy něsli ti, kteří ho vyvrhli a vyobcovali. Též gessie i w tehdy psal Luther na pápeže velmi pokorně znějící list a upřímný. Psíše, že mu velice líto bylo dozwěděti se od Miltize, jakoby on na cti a vážnosti církve se byl prohřesil obořením se na odpustky, anič právě tím mogjm povstánjm proti těm odpustkům a gegich prodavačům, dí, chtěl sem čest a vážnost církve retovati, kterau oni odpustkáři s krze swau nestydatost do nebezpečí byli uvrhli, a ono prodávání odpustků wsem dobrým k pohoršení bylo. (Growneg gen na hoře uvedený 81 punt z těch, které byl na chrám přibíl, a přeswědčí se o tom.) Amissak cože gíz nyní cinit mám, neyswětěgssí otče! Hněw Vassí Swatosti nemohu snáseti, a předce žádného prostředku newjm odvrátit ho. Žádá se ode mne, abych učenj mé odwolal. Kdyby mé odwolání zmohlo, hnedbych to na rozkaz učinil. Mé spisy právě s krze mých protivníků dále a s přírodi roznětem gšau, než sem gá kdy náděgi měl, a začořenily se do srdeč hluběgi, nežby ge odwolánjm wyrwati možné bylo" atd. — pak dí, že coby to odwolání zmohlo, aby geho učenj předce gen právě zůstalo, a kdyby to lid viděl, církev by proto, že ho k tomu přinuceno, gen hluběgi w své vážnosti klešla, ba naproti tomu vjce w osfliwoſt se vzala, gakoz pěstovatelkyně ne prawdy ale lži, a to slusně; že ti ſkodí církvi, kteří nepřestáwají násilně potlačovati prawdu. „Nu, dí ke konci, neyswětěgssí otče, oswědčugi se před Bohem a geho stvořením wſelikým, že sem gá nikdy skutečně na to nemyslil, ani nyní nemyslím abych římské církvi ſkoden byl, aneb na Vassí Swatost se obořil, aneb w něčem něgakau chytrostí ugnu učinil. Osvědčugi se upřímně, že této církve vláda wſecko přewyſſuge, a že od ní nic předněgssího není ani na nebi ani na zemi, gedinél Gejjs Kristus, ten pán nade wſecko." Posléze ſlibil o odpustcích nic vjce nepsati aneb činiti, gen at protiwinici také pokogně se chowagi a mlčí. Tak opět

celá věc byla zdánlivě blízká konce. Luther vždy upřímnau měl náděgi že pápež a církew prawdu zaštanau, a ty věci za neprawé uznane ponaprawi, což ovšem gedinj možný prostředek byl roztrhnutj církwe překaziti, totiž gi celau obnowiti cili reformowati. Němelo se wssak stati podle toho! Ustáwanj Miltižovo nemelo žádné giné, než právě tyto ted vyložené následky.

Miltiž stal pod zpráwau Kajetánowau, a tento nepochybne ze závisti naproti tomuto nechtěl mít ji saudce žádného z těch tří biskupů, na kterých se byli Luther s Miltižem usnesli; ale urputně stál na tom, aby to byl Albrecht, kníže wolenec a Arcibiskup Mo-hučský (Mainzský), kterého žádná stránka nechtěla. To byla první překážka konečněho věci dokonání. Druhá pak byla: urputný protivník Lutherův, Dr. Eck, kteréhož nové kříky důvodem byly, že se s oným slibem wydání zákazu, aby od obouj stran pokoj se zachovával, upřímně nemínilo, aniž hle protivníci Lutherovi od nových nápadů na něho, a na prawdu njm zgewenu se zdrželi. Gestě totiž když Luther po Augspurku byl, přišel tam též i Dr. Eck, a všedně s Lutherem obcowal; ale později wydal 13 článků proti učení Lutherovu, ač pod pláštěm, že gen s Karlstadtem se chce o tom umělecky hádati. Gíz w prvním měsíci roku 1518 dozwěděl se o tom Luther, a z těch punktů bylo mu patrno, že to vlastně naproti němu čelí, a naproti učení geho o odpustcích a mocí pápeže naměřeno gest. W listu svém 13. Března napsaném ztežuje si Luther u knížete Friedricha, že gáť spatně drží se smlauwa geho s Miltižem učiněna, a oznamuje mu, že Istině tak napadnutu prawdu nemůže ověstiti, aby gi nezastál; a prosi ho o dovolení, by se čelem proti čelu s Eckem postaviti mohl, a vystti s njm w bog uměleckého hádání, cili disputatione. Prinutilo toto Luthera gestě wjce zkaumati historii církewní, čtati zákony pápežské, a geho přeswědčení odtud nadobudnute bylo hlavním druhým základem,

na němž potom dále dílo obnovenij církve staweno gest. Posledníj punkt Eckův zněl takto: „Tagjme, žeby církew římská gíz před časý Sylvestra wšech giných církwí hlawau nebyla býwala: anóbrž my držíme za to, že ten, kdož stolici Petrowu držel a geho wjru měl, wždy též spolu byl nástupcem Petra a místodržejc̄ Krista.“ Luther těmito článcům též 13 punktů naproti postavil, z nichž posledníj zněl: „Ze církew římská wšech giných hlawau byla, to se dowádij z těch pápežských zákonů, kteréž od 400 let učiněné jsou; čemuž ale historie 1100 roků, písmo svaté a uzavření nicenckého církewního všeobecného shromáždění odpovídá.“ Disputacie ta držána gest v Lipsku, započato hádati se dne 27. Junia, a trwala až do 13. Julia. Veliký počet lidí wsselitkého stavu byl swědkem gegjm. Z Wittenberku přišli do Lipska mimo Luthera a Karlstadta též i Melanchton a rektor univerzity téhož času wýwoda Pomoranský, a zpovázjní byli až 200 do spělegjskimi studenty. Eck za to měl, že se v tom počtu mnozí čestní facíři, Husitowé nalezali. Když tito tak přišli do Lipska, kázel biskup merseburcký zakaz na dvěre chrámu přibiti, nijmž se, pod pokutou klatby hádání to zapovědělo; vrchnost ale lipská dala rozkazem, od wýwody Girjho potvrzeným ono zapovědění ztrhnouti. Eck se chtěl bez notářů, kterž měli všecko poznámenati, disputovat, k čemu ale Karlstadt nepřivolil. Za osem dnj hádali se Eck s Karelstadtem o svobodné wůli mravní člověka. Byl pak Karlstadt muž velice učený, ale nedosti živé paměti, aby pak wýpowědi giných mužů od slowa do slowa uwáděti mohl, wzal byl sebou gegich spisy, což mu ale zapověděno. Na druhý týden hádal se Eck s Lutherem o přednosti pápeže. Luther tvrdil že pápeži geho přednost mezi biskupy gen dle lidstvího práva náleží; Eck chtěl dowésti, že mu to i božským právem náleží. Luther odmítl se na svědeckoj historie, a gafž řeč přišla o všeobecných sněmích církewních, tvrdil Luther že na kostnickém shromáždění některé články

neprávě zavrženy gſau. Třetjho týdne opět tito dva spolu se hádali o pokání, o očistci, o odpustcích a moci kněžské; o odpustcích se Eck též cele Lutherovi poddal, že zastávání gegich nebylo nic, mimo všeobecného smíchu. Poslední tři dny se opět Eck s Karlstadttem dispuťoval. Wyhoda Gřej býval pilně hádán se tomu příjmení, ač pak všech tří dispuťantů k obědu povolával, wůbec předce chýlil se vjce na stránu Eckovi. Luther nesměl gindé, než w oné světnici na zámku Pleisenburku, kdež dispuťacie ta držána, kázati; Eck naproti tomu kázal w chrámu, a Luther ho obviňoval, že tam cele gináče mluvil než při hádání se. Za saudce byly ustanovené universitní pařížská a erfurtská. Eck chtěl, aby Augustini erfurtští vytevřeni byli z podjubrání na saudu tom; Luther naproti tomu chtěl, aby negen bohoslovce ale i vysíckni ginj učenj měli djl svůj na tom, což proto pamětihodno gest, že gako se Luther snážil i ginjím všem právo vyrobity, w náboženských věcech sauditi, a hágiti tak swobodu přeswědčení a swědomij, anž slepě gen ghti za tím, což ginj učj. Při hádání se tom užívané gſau, ač wtipné alewissak i neslussné přezývky. Eck Luthera prezýval „Luder“ tg. mrcina; Luther zas „Dr. Eck“ že spolu na gednu čtené činj Drecf, tg. legno, atd. na čem si něco začládati ovšem dětinské gest, ale dává swědectví o duchu času, a duchu dispuťantů, gakož i to, že když w prostřed hádání se Eckovi gakausi kartičku donessen, Karlstadt ho obviňoval, že mu w tom Dominikáni geho střely naproti Lutherovi naostřili. Eck odpověděl na to, že ho w tom psánjeku napomenuto, aby žádal, by Luther pařísku tu, kterouž w prstech držel, přeč odložil, nebo že w ní galyší bůžsk gest, že přey to ale předce nežádal, a že se na boží pomoc zpustil; též že w tom psánj vytržhán byl, gakoby ho Wittenberčané otráviti hledali. Psal potom předce Eck Friedrichu knížeti, Karlstadta i Lutheru tuže obviňoval, pak řekl: „Máli Luther bud w oné paříšce aneb w lutni své

dábla, to newjm; aniž kdo flyssel, abych ho z toho byl obviníoval; avšak to prawda jest, na gaféji niti, a na stříberném prstenu nosil něco na jednom prstě, o čemž mnoho mluweno bylo." Z toho lze poznati, jak w tehdy i nevyceněgjší lidé wespolek se chowali, a na gafowé pletky věrili. Však předce i nyní gesstě lidé učenj, gsauli w rozepti postaveni, začasto rěch nevhrubších slov a urázlivých vygádřenj se na- proti sobě uživagi.

Poněvadž pak sem právě jméno Melanchtona po prvníkráte zmínil, vhodné bude, žede něco o tomto nevpamatněgjším muži po Lutherovi, w ohledě obnovení církve w zemi německé, aspoň běžně připomenuti. Narodil se 16. Februara 1497 w Brettenu; Otec jeho nazýval se Schwarzerd, a byl kovářem zbrogi. Ugec pak jeho Reuchlin, byl muž velice učený a zvláště Kectiny milovník; i proměnil mu jméno to do Kectiny a nazval ho tak na místo Schwarzerda, Melanchtonem, což oboge na Černazem dalo by se přetlumociti. Želeta 12 věku svého odebral se z některých škol pforzheimských do Heidelbergu na akademiu, kdež w 14. léte věku svého čest Baccalaurea dosahil; pak se vyštrogil do Tübingen, kdež 1514, w 17 roce svém Magistrem zůstal, a Reuchlina w jeho sváru s Hochstradtem napomáhal, až roku 1518 do Wittenberku za učitele povolán byl, a stal se strážným angelem Luthera i díla jeho reformacie, byw tím, co o něm Luther svědčí: „Gá gsem k tomu povolán, abych se bořil se zberj a s dáblí, a na bogissti byl ustavičně, proto gsaú mé knihy velice prudce a bogowně psané. Gá musím skály vyváleti, pny vykořenovati, trny a šípy vysekávati, močáre vyrovnávati; tak že, právem popravacem cestu slugi: ale můg Filip (Melanchton) gde za mnau pěkně krásně pomálu, sadj a vzdělává, sege a polévá s ochotností, jakož mi Bůh dal dary jeho w hognosti.” — On se potom 5. Listopadu 1520 oženil, přezíl Lutheru, mnohé, velice výborné knihy sepsal, též i vyznání augšpurké poslo-

ž péra geho, byl muž všedný, tichý, až bázlivý a živ byl k velikému prospěchu reformacie. Zemřel ve Wittenberku 19. Apryla 1560.

Při dispuťací té byl též přítomen gisť učený muž a učitel Moselan, který takto postavu Luthera v času tehdejšího opisuje: „Martin gest zruště středního, těla chudého, péci a studováním seslablého tak, žeby s muž blízka všecky kosti zpočítati mohl; věku květaujího, zdravého, hlasu prorážejícího, hlasného.“ Na jednom kázání Lutherově byl i wýwoda Girský přítomen, neljibilo se mu však, písce na Friedricha, nebo přen Husitčinu páchne. V skutku byli přišli k Lutherovi do Lipska dva husitský učitelové z Prahy, donesli mu od bratrů svých pozdravení, gafkož německému Husovi: byli to Rozdialovin a Padauska, napomnajíce ho k stálosti. Obviněním oným Českým žeby učení Lutherovo husitským bylo, a pak příchodem těchto mužů, zdá se, že pozornost Lutherova na učení husitské teprvě ve větší míře se obrátila. Od toho času návštěvowali ho husitský učitelé, a on jim všecky své knihy, kteréž potud byl wydal, daroval. Gestě toho roku psal knihu a wydal zwlášť gednu kázeň o svěcení večeře páne, s vyobrazením kalicha (znamením to husitským) na první straně. Tam on zpytuge povahu této svátosti, a gegi cíl gafkož spogenj všech Křesťanů pod gednu hlawu, totíž Krista, z něhož všichni živi jsou; na kterauž gednau kázeň se v Čechách na 6000 dussí k husitskému učení obrátilo, gestlize prawda gest, co wýwoda Girský na Friedricha písce, a z toho sobě na Luthera ztěžuje. Gisťe gest, že se Luther na způsobě služeb božích husitských nic neurázel, ani na zevniterním uspořádání gegich církve, ani si lásku a vážnost gegich, kterauž naproti písmu sv. měli na nevhýš pochládal. Husitů následovnic, pod jménem bratrů Českých a Moravských známij, byli nejhorlivější ctitele písem svatých; oni přeložili bibl svatau k užitku nám Čechoslovánům, gafkož gi posavad užíváme s několika

ponaprawenými místy. Neypověstněgssj biblij této vydané gesti to, kteréž obstarali v Králicích r. V. 1579 — 1593, kteráz i s mnohými, výbornými poznámkami text vysvětlujicjmi opatřena gest. Zůstávajice potom při svém zřízenj, přigali téměř we všem učenj Lutherovo; ale po r. 1620, gakoz po bitvě na Bílé hoře u Prahy, téměř všičti w Čechách a na Moravě ukrutně vykořeněni gsau. Množi však se z nich do Polska, k nám Slovákum a do Němec rozutíkali, kdež i vlastní cirkwe, gako w Berlíně, w Drazdanech (Dresden) atd. zarazili, ginj gesjtě dale sli. Gednoth gegich zpráwcem byl i onen světopověstný, převýborně učený muž Amos Komenský, který na 100 knih sepsal, prvnj školn lepssj u nás w ssárošském Potoku zřídil, z Polska do Anglicka, odtud do Švedska, zas do Polska, Sedmihradská, posléz do Nizozemí osudem svým hnán gest, kdež r. 1671 zemrel. Geho kniha: Janua linguarum, nejen do 12 evropských řecí ale i do arabské, perské a tatarské přeložena gest, a geho Orbis pictus do nesčíslných řecí. Muž to byl geden z neyslechetněgssj a neypobožněgssj, který když žil na světě, a geste nevyučeněgssj ze všech nás Čehoslowanů od počátku až do této hodiny. Blahoslavena bud památká geho!

Wrátej se k Lutherovi a vslu geho. Ačkoli se oným pověstným hádáním usilování Miltišowu poněkud přítrž učinila; předce však i potom gesjtě hleděl on rozepti tu k u konci dowéstí s pomocí biskupa trierského. Zdá se však, že Miltiš za kteraukoli cenu chtěl mít uspokojení té rozeptě: Lutherovi slíbil, co dvůr pápežský, chcelli si fausledným a stálým zůstat, držeti ani nemohl, ani nechtěl; pápeži zas oznámil nevauhau prawdu, ale udal mnohé, gakoby to byl Luther slíbil, což tento nikdy neučinil. To oboge vysvitá aspoň z gednoho listu pápeže na Luthera, který list tomuto ale ani doručen nebyl. Umysl Miltišův byl dobrý, ale prostředky nebyly prawé; aniz to možné bylo w těch okolnostech vyřídit. Pápežové nechtěli

pauze podle písmá církew obnoviti, aniž si ze své vážnosti něco zavdati; u Luthera pak, u přemnohých učených a v nesčíslém počtu lidu všech stavů tolifiká oswjcenost se gíz byla rozmohla, a vrelá žádost po gruntowném na písmě sv. založeném ponaprávenj církve a náboženstva, žeby ta věc i bez těch vůdců gegi, kteržž vtehdyn žili, k vyvedenj svému byla přissla.

Tím snadněgi bylo Eckovi průchod učiniti geho žádosti pomsty naproti Lutherovi. Eck skrze dissputacij tu velice ztratil z chwály učenosti své; pokoren gsa a zkmaucen we své domnělosti, chtěl se, bud gakowýmkoli způsobem na Lutherovi vyvrssiti: bězel tedy s počátkem roku 1520 do Říma, aby tam klatbu na Lutheru vyžádal, což se mu i podařilo. Totž císař Maximilian 12. Januara 1519 byl zemřel, na čez se císařské zpráwy na čas kníže Friedrich ugal, až 28. Junia, tedy právě vtehdyn, když dissputacie ta v Lipsku držána byla, za císaře vyvolen gest, vnuk zemřeleho císaře, Karel V. — Maximilian měl Mariu z Burgundu, dceru Karla smělého za manželku, s níž zplodil Filipa, který si byl pogal za manželku Johannu, Ferdinanda katolického, krále v Aragonie a Isabellu, královnu v Kastilií gedinu dceru, s kterou Karla — o němž řec, — a Ferdinanda, potoměckého císaře a krále násseho téhož jména I. byl zplodil. —

Karel V., narozen gsa 1500 dne 24. Februara, byl nynj gesstě gen 19. let star, gsa Pánem nad Aragoniā, Kastiliā, v Nizozemjsk, Neaplem a Siciliā, a ted po smrti svého děde i nad Rakousmi, a císařem ríjmsko-německé! Geho vyvolenj nerád widěl pápež římský, a protož nynj, když gíz vyvolen byl, tím vše mrzel se na Friedricha, gakoz který Karlowi k tomu nehvjece dopomohl, nebot sobě oferowanou korunu nepřigaw, gi všem kurfirsstum Karlowi dáti poraučel. Nemage tedy gíz nynj co na ohled bráti, vydal pápež na žádost a obwinování Eckova proti Lutherovi 25. Junia 1520 hroznau, prokljnagicj buslu, kteráz se začnala: „Exsurge Domine et judica

causam tuam." tg. Powstaniż pane, a sud při swau atd. Tedy ani třetj list Lutherůw na pápeže, který gij po dijsputaci té w Lipšku, Maltíkem gsa k tomu nazkoněn, byl psal, a kterému swůj spis: „O dobrých skutcjch" připogil, nic neprospl. Dwssem ani nic prospeti nemohl; ani z gedné strany odwolání gen pod wyminkau přeswědčenj, aneb wywrácenj učenj swého důvodmi, přísljibil, z druhé strany pak, ac wynjmage osobu pápeže Lea X., tak stolici pápežskau opsal, že se to nikoli lžbiti nemohlo, ale raděgi hněw wzbuditi musilo; akoli prawda gest, že i ginj byli tak, podobným wygádřenjm se pápežum psali. Psal pak byl w listě tom: „Akoli od některých tvých ne-křestanských podlizáců přinucen gsem na wšeobecné, swobodné křestanské shromážděnje odwolati: předce neodwrátil sem nikdy na tolík srdce mé od tebe, žebych tobě a římské stolici nebyl to neylepsjj žádal a u boha modlitbami nehledal. Prosim pak, svatý otče, Leo, abys oblíbil sobě mé wýmluvy atd. Ve wssem chci rád každému ustaupiti; slwo Božj nemohu ani nechci opustiti ani zatajiti. To ale prawda gest, že sem se ostro dotkl stolice římské, kterau nazhwagi římským dworem, o kterém i ty i každý na swětě wyznati musí, že horší gest a hanebněgssj nad Sodomu a Gomoru a Babylon. Na tolík pak saudjm, nenj gj ani radý ani pomocí, atd. Ty pak sedjs, svatý otče, gako beránek mezi vlky a gako Daniel mezi lwy, a Ezechiel mezi gesiterni atd. Gij ge po římské stolici! Hněw božj přissel na ni bez přestání. Gest neprjtel-fyne církewních wšeobecných snemu; nechce se poučit ani ponaprawit atd. Římská stolice nenj tebe a tobě podobných hodna. Zlý duch mělby býti pápežem, který owssem vjce w Babyloně tom panuje než ty." Podobnými slwym gij dávno před Lutherem tak psal kp. i svatý Bernhard; což gen k tomu cíli dokládám, aby to za přísljnnau winu Lutherovi nebylo pocteno, ani w těch časich nemluweno tak hledanými, hladkými slwym gakož my uj, když předce pod těmito často mno-

hém prudcegssj a diwočegssj mysl a w skutku surowęgssj
srdece se sfrýwá. Ali wssak při wssech spissich wscie ná-
ležj hleděti na smysl nezli na slowa, neywje na umysl
psjaře. Z toho psánj pak wynikalo: že sobě Luther
psjmo swate a wubec prawdu daleko nad život swůj
obljbil, že byl naproti neřádum stolice tg. dworu pá-
pežského hořkau osfliwostj naplněn, že nebyl geho
umysl od církve se odtrhnauti. List tento ale přissel
do Rjma giz po wydané proti němu oné hrozné geg
wyobcowacj bulle, Eckem wyjskhané; aniž měl gakých
následků. Bulla nenj zpátkem wzata. W nj se 41
článků z učenj Lutherowa za facjisté prohlassují, ge
učiti aneb zastáwati zakazuge se pod pokutou z církve
wyobcowanj, přikazuge pak se, aby spisj Lutherowi
wsjudy zpáleny byly; též zakazuge se w nj Lutherowi
kázanj Ewangeliu, a přikazuge se mu aby pod 60
dnemi odwolasal, do Rjma přissel, aneb aspoň odwolání
to w neylepsjjm způsobu do Rjma poslal. Gestlizeby
tomu zadost neucinil, že má poważowan býti co facjist,
wsjicni že magj geho obchod utiskati, každý že powin-
nen gest zgjmati ho a do Rjma odeslati. Tak též to
ustanoweno o wssech, kterýbý stáli s Lutherem; wyház-
no pak Interdiktem zeměm tém, w nichžby se zdržovali.

Mezi tím psal Luther na císaře Karla V., o němžto
wubec welice měl dobrav náděgi, nepochybne že byl
mladý, a tedy snad myslí gesstě nepolapené: Při-
mlauwá se mu pak 20. Junia racto, potomakž se
wymluwil že se k němu psáti opovazuge: „Rjmané
se trojí zdj obehnali: předně; že kněžstwo od ginhých
lidj odtrhlí; potom, že pápež gen sobě samému wy-
kládání psjma osobuge; a po tretj, že gen pápež má
práwo wsseobecný církewní sněm swolati.“ Horš dále
potom zwlášt proti wsseobecným tém, pod rozličnými
gmény, daněm, které se do Rjma pod gménem annatů,
odpuštěků, kardinalsckých plásstů, koadiutoriů, kommen-
dů, inkompatibiliů, reserwů a expektancj dávají:
Naposledy přimlauwá se za Husity, a pross aby gini-
uzjwanj wecere p. pod obogi způsobau negen dowe-

leno ale i ugistěno bylo, a aby si biskupa podlé svého zdání sami mohli volit. Na list tento též neobdržel žádné odpovědi. Právě že byl Císař Karel V. mladý, snadno bylo Rímanům obskočiti ho a do sjeti polapiti; ačkoli předce když na něg dotvráno, aby Luthera a postranníky geho zgjmati dal a pokutovati, řekl: „Ne, prvé musím se s otcem Friedrichem o to poraditi.“

W měsíci Septembři začal Eck onu bullu prohlášovati, domníwage se že nij oblohu ztrhne. W zemích Friedrichových nesměla ani ohlášena být, a w Lipsku, ačkoli gi wýwoda Giřík ohlášiti dowolil, ztrhlí gi studenti a činili Eckovi pohrůžky, zpívali mu pojmenovné písni atd., w Erfurtu pak, předstáli ho studenti, wyrwali mu bullu odpisy, potrhali ge před očima geho, a do wody hodili.

Poznamenánj hodné gest, že Luther právě w ty časy spisý Waně. Walla od Ulricha Huttena — gednoho při nemálo chybách, znamenitého rytíře — darem obdržel, z nichž gesitě tím wětší známosti bludů římských navázil. Též i to má připomenuto být, že se giz vtehdyn množi znamenitj mužové mocí veliké za Luthera a učení geho zasazovali, a geg pozvali k sobě, gestlizeby snad Friedrich nechtěl ho trpěti, aneb ne Wittenberku nebezpečj mu nějaké hrozilo, gako Sylvester ze Schauenburku, genž syna u Melanchtona měl, a ginj. Čím dál, tím více rozšířovaly se spisy Lutherovy, negen w německé ale i w talianské, francouzské, španielské, nizozemské kfragně a wždy wětší pochvaly nalézaly, geho pak nehyowissj spisy s nezaužebněgissj dychtirosti kupovány, čteny a rozšířovány gsau. O oné, Eckem vykonané bulle Luther neprvé nechtěl wěřiti žeby w skutku od pápeže pocházela, ale měl za to, že gi gen Eck wymyslil a lšíwě selhal. Když se potom o gegi prawém původě přeswědčil, toto bylo působenj na mysl geho, kteréž ona učinila. Posavad byl Luther gesitě wždy rozličnými ohledy naproti římskému pápeži a geho církvi opaután. Wždy

gesetē měl tu náděgi, že pápež dá se k tomu našloniti, aby opravil církew, a hrozná, nešnesitedlná byla to myslénka pro něho, žeby on snad umyšlně měl církew rozdwogiti a roztrhnouti; gesetē vždy gen napominal, aby se toto i toto a gine napravilo, a sám k napravenj neprostřednemu ruku přiložiti se neopovážil, anto od těch očekával a u těch na to doložal, gegichž wěc to byla, totž od pápeže a biskupů. Tauto bullau vyobcowacj, která ho z lúna církwe římské wywrahla, geg i všech, kterj byli podle něho, w swobodu gest propusťten. Ne on tedy roztrhl církew, ne on wystaupil z nj: že pak wywřen gest, za to nemohl, ant pro prawdu wywřeným se býti cítil. Tauto bullau učiněn on tedy samostatný, směr geho působení ostro wyznačen; nynj aspoň u těch, kterj chceli, kterj se geho přidrželi, církew Kristovu obnowiti, ponaprawiti a podle psjma svatého zřídit, ne z milosti někoho nad njm stojicjho, kū kterémuz by se mu bylo s prosbami utiskati o to, ale od něho samého záviselo. A tedy poważmež, co powědomost tohoto všeho w geho myсли působiti musela? Neomylně konečnau odhodlanost, radost a weselj. Tak střely gedowaté obrácené gšau mu na obživugej; to, co ho poraziti mělo, posílnilo ho; co usmrtili, wzkrjílo. Malit mu falich žalosti a ai, w rukau geho proměnil se mu na falich radosti a weselj. Za faciře wyhlášen gest od stolice římské, a za muže zatracenj; ale on počten gest mezi wywolené božj, a učiněn gest mužem spásenj skrze stolici božj. S Bohem Luthere!

Gíz předtím poučil byl Luther lid o moci klatby pápežské, gaf neprávě gj k udusenj prawdy často nadužíváno. Gesetē pak se nerozhlassovala aůradně po zemi německé, gíz Ec o nj byl svým přátelum ze zemi talianské zpráwu dal, wychlaubage se nj a Lutherowi i přidržencům geho wyhrážege. Proto gíz napřed byli některj možni páni Lutherovi psali, aby w čas potřebý k nim se utekl, že u nich gšau pomoc a bezpečnau dogde ochranu, tak Sickingen a

welikodusnij geho přjtel, swobodnomyslný a sňlechetný
Hutten. Poslední tento zdržoval se za mladí svého
u dvoru arcibiskupa mohučského Albrechta, kdež i
mrazen své, co do vjna atd. něco porušil, stal se
potom výborným básníkem, swobodny welice žádostí-
vým a mužem nad gine učeným. An ho pronásledo-
wano od pápeže, proto že naproti potlačování swo-
body ríjse německé strze něho horšil, odřekl se své
rodinu, aby snad, kdyby sám nesťasné schodil, i geho
rodina strze něho neťasna učiněta nebyla; udal se
potom na zámky Sickingenovy, tam wydával knihy
welice učené a výborné. Nekdy ovšem we své hor-
livosti překypel, a chtělby byl duba na geden ráz
zečat; avšak Sickingen uměl ho zkrocowati. Byli to
tito páni w zemi německé, co pro nás w Uhřích po-
zděgi byli Thurzowci, Tillysházowi, Tökölyowci, Ná-
kóczyowci atd. Lito mužowé tedy psanými listy na
Luthera posílňovali ho a napominali k stálosti; ač on
pro svau osobnost toho nepotřeboval. Naproti bulle
geg profanagjce wydal ospravedlněný těch, w bulle
té jako facijských zavržených 41 článků, kteréhož
ospravedlněný řec byla nad gine smělá, gadrná, přjsná
a ostrá. Při článku 30 tém dokládá: „Prawil sem
předtím, že několika článků z učenj Husova bylo
prawých; gá sem se vtehdyn pomýlil, neboť sem po-
znal, že všecky články učenj mistra Jana Husa jsou
prawé.“

Nalezáli se však předce, kteří nemala chuť zge-
wowali, žádosti papeže a rozkazům geho naproti Lu-
therovi, kdyby gen mohli, ohoztně zadost učiniti. Sbj-
rali spisy geho a pálili ge, profanagjce Lutheru a
učenj geho. Aby tedy svět widěl že není bázni u
muže prawdě posvěceného, a že spisy zpáliti wěc
snadná gest, ovšem snadnější, než gegich učenj dů-
vodmi wywrátiti: odhodlal se k skutku, zgewné a gajné
swědectví o stavu myslí geho wydávagjci. Dne
10. Decembra, dala vrchnost wittenberské akademie
přibiti na černau tabuli ohlášení, že se téhož dne v

9 hodině proklamují ona bulla pápežská páliti bude, a vyzývali se i vysíčni, kdož tomu přistojí být chtějí. Vrchnost města dala potřebné dříví, a tak zprovozen gsa obogi vrchnosti, učitelstvem univerzity a množstvím měšťanů a studentů za bránu Stráci, hodil tam Luther do ohně bullu tu sloupy Iozue 7, 25: „Proč si zkormautil nás? Zkormautí tebe Hospodin v tento den!“ Učitelé a studenti pálili potom gesíte i právo římské kněžské a některé spisy odpůrců Lutherových. Toto tedy bylo zgewné to a skutečné oswědčení, že poněvadž pápež sám cirkem obnoviti nechce, aniž navrátit učenj Evangelium prosté, moc swau naduzívá, a těch, kteří proti neřádum horší z cirkve vylucuje: tito geho moci a vladu se odříkají, ale ty takové geho skutky před Bohem a světem za neprawé uznávají.

Sotyž že se rozplynul v oblacích kaur zpálené Lutherem bullu pápežské, giz opět dne 3. Januara 1521 wydal Leo X. druhou gesíte hrozněgi proklamující bullu proti němu, která se zacjná: Decet Romanum pontificem. V této bulle prifazuge se wšem kněžjm, biskupům a arcibiskupům Luthera a těch, kteří se učenj geho přidržegi jako faciřů poważowati, a podle toho s nimi nařádati. Nepochybne pak wydána byla bulla tato tím cílem, aby, poněvadž sném fraginský nastával, císař výce Luthera k ospravedlnění se newolal, ale gakoz giz odsauzeného dal potrestati, gakoz ho k tomu pápež přísně pobízel.

Luther ale tak byl o prawdě učenj svého přesvědčený, že mu z powědomij toho uplná smělost ve wesselikém počjnání, ducha čerstvost a weselost při konání svého autudu v hogné mjře za djl se dostala. Alno tato bezstarostlivost, a uplné toto důvěrování se Bohu proslily z něho i na těch, kteříž wůkol něho byli; čehož patrným důvodem nám gest, že se onen krotký, ba bázlivý gináče Melanchton 5. Novembra 1520 oženil, tedy zagisté zlých věcí newelice očekával; na které svatbě i Luther a rodicové geho při-

tomni byli. Luther psal o stavu myslí své: „Onoho pronásledování nelekám se z hola nic, ba cíjím ze duch můg nadechnut gest a naplněn gako plachta weslowá, a nynj pochopugi, proc se w pjjmē sw. duchy wétru přirownawagi.“ Téhož 1520 roku byl gakýsi cizinec přijel do Wittenberku, kterého nikdo neznal, a genž se za fancelára nebožtíka císaře Maximilianowa vydával. Když Luther ze školy domů sšel, zastavil ho muž tento a žádal s ním mluviti, na čej ho do svého přibytku w klášteře Luther povolal. Tu mu řekl muž onen: „Milý doktore, dívjm se Vám, že tak neopatrně směly gste, a každému hned ruky podáte; nemůželi někdo w rukávě pistolku mít a wás náhle zastrčelit?“ Na to odpověděl mu Luther, žeby wssak ie to nikdo neosmělil, anby wéděl, žeby při životě z Wittenberku neušel. Zas mu pověděl muž ten: „A kdyby wás gá nynj zadrhnul? budbych pak gá i zabít byl, wssakby mne předce pápež blahoslavil, ale wás zatratal!“ Zleknul se na to Luther a zavolal na služebníka svého; muž pak onen brzo na to odšel od Luthera i z Wittenberku. To pak nám svědčí, že nebyl tuze starostliv Luther o život svůj a geho zachowání.

Zíw byl wždy gesstě gako mnich, professor a kazatel studuge a pjjše mnoho; a gesstíže gíz před rokem 1517 dva pjjáře potřeboval, potřeboval za-gisté nynj gesstě vjce. Pjjal pak nynj negen obrany svého učení, ale i památnau knihu „O ponaprawení stavu křesťanského,“ w kterémžto spisu se německému národu přimluwá a velice mnohých církevních i kra-ginských neřádů se dotyká negen w mrawých ale i w zprávě panugjcích, které zde gen i podotknauti, spis tento velice by roztáhlo. Též psal téhož času proti zlému nadužívání kněžské zpovědi, a dal poucenj lidu kterakby se při nj měl chowati, že kněžím nenáleží se tázati na tagemnosti zpovědníků, ale gen to wyslyšeti, co tyto swědomij gegich mutj wypovídati, a pak že gegich gest powinnost, widjli oprawdomý žel a wni-

ternj polánj, rozhřeszenj uděliti. Opět psal proti omissi gákož oběti, a žádá kalich i pro lidi světského stavu. Nowně zase psal: „O pápežství w Rjmě,” w kterežto spisu „ucí o církvi boží, co ona gest a w čem záleží; že není přivázána na místo ani na osoby; kdo gegi hlawá gest, a která znamení;” kdež dí, že právě ti byli facíři, kteří giné pálili, ti ale, kteříž zpáleni byli, nikoli facíři ale pobožní Křestané že byli. Z toho všechno poznáš, že Luther při pokogné myslí, cele a na všecko byl odhodlán, zaneprázdněn velice pracemi přemnožími, kteréž ducha geho poslňovaly, vždy vjce oswěcowaly, sylu pak geho zmocňovaly, upověňovaly, nebo gi vywinovaly; že on vždy dále a dále šel, a vždy gasněgi to určenj a ustanovenj boží poznával, k čemuž svatým světa tohoto řízenjm povolán byl.

Gíz však se sném fraginsh we Wormsu začít měl. Vubec mluweno, že Luther naň povolán bude. Kinsze Friedrich, zdá se, newěděl sám, co má s Lutherem cíniť, i kázel se ho tedy zeptati, coby myslí, půgdeli tam, pažíže bude povolán, na čež se Luther hotovým bhti oswědčil praviv: že gemu na zachowaný svého života nemoho záleží, že kdož vj, nebudeli geho start pravdě Ewangelium propěšna; že tuto nikdy zatajiti ani od pravdy odstaupiti nechce a nemůže, budby se cokoli s njm dálo. Císař psal na Friedricha w ten smysl, že pakli Luther nechce učení své odvolati, aby na jném ani nepříšel, tg. tedy neuposlechl rozkazu císařského; což patrně bylo od nářivníků geho nastrogeno, aby tak gákož na odbognjska císaři nepolušíneho křičeti a tím spjse geg zahladiti mohli. Luther se o tom nepochybne doměděl a oswědčil se, že kdyby i gíste smrti w ustřetj šel, že předce půgde, gen žeby si winsowal, aby skrze Rjmany byl zabít, a krew geho nepříšla na národ německý. Friedrich odessel na sném. W Koljně (Cöln) zavolal Grasma Rotterodamského před sebe, gákož může we veliké učenosti chvále právě stogojcijho, (kte-

rýj ale učenost výce pro chválu, než pro gegi pravdu a platnost sí obliboval) a zeptal se ho, coby myšel o Lutherovi. Ten nejdřív zakázal (mluví Spalatin) řekl: „Luther se dwogj winy dopustil: Předně, že se na korunu pápežskou, a po druhé, na břicha mnichů obořil.“ Teprv dostal Luther list císařský geg na sném povolávací. Byl pak list ten psán 6. marca 1521; nápis měl: „Poctivému, našemu Milému, Nábožnému Dru Martinu Lutherovi, augustinského rádu;“ zněl pak takto: „Pochtivý, Milý, Nábožný! Potomkaří smě se my a svaté ríjse staví, myně zde shromázdili, a zde smě předsevzali a uzavřeli, o těch knihách, které od některého času od tebe posly, známost jí nadobudnauti, uzavřeli smě tebe semoř povolati, a tobě semoř a zpátkem list swobodného a bezpečného ríjského zprůwodu uděliti, který ti zde poslám. A gest žádost naše přísná, abys se i hned vybral tak, abys pod odplynutím času 21 dnj, gafkož gšau w tom listě ustanovené, gisťe se zde ustanovil, aniž nikoli newystal; žádného pak násilj, ani křivdy se neobával. Nebo tě při tom našsem zprůwodě bezpečného udržjme, a potom též tak propustjme. Ty pak učinjs podle tohoto přísného našeho rozkazu.“

Sněm tento, první který Karel V. držel, měl za hlavní cíl, rozepři w náboženství dokonati, a některé neporádky odstraniti. O pravém smýšlení Karla V. těžce gest saud wynésti; někdy ukázal se gafko cele polapený, někdy zas gafko vlastního ducha magicij. Dny se ucházeli ze všech stran o přízeň geho. Gisťe gest, že panování swé slavným skutkem začti chtěl; newypadlo však gafž se domníval. On ovšem mohl celau církew reformovat, a tím gegi rozpadnutj překazit, nebo tak, gafž byla, déle gisť trvat nemohla, aniž možné bylo gi kterakoli mocí udržeti. Nepříslilo však to císaři k powědomij! Nešlo se.

— Knížata, wývodové, hrabata, arcibiskupové a biskupové atd. atd. w hogném počtu byli se shro-

mázdili. Pápež posal byl dva muže wěc geho wdaucj: Marius Caraccioli byl geden, druhý Hieronym Aleander. Chtěli pak poslowé tito gen prosté udusjení učenj Lutherowa, gako gjz odsauzeného. Aleander měl řec horlivau k shromáždění, w njjz twrdil, že Lutherovo facjstwí tak veliké gest, žeby proň 100,000 facjí právě zpáleno býti mohlo; že w něm gest facjstwí Wilefowo a Husowo; že se prohřessil naproti nebeským, zemským a podzemským (tém w očistci) duchům; že uči neposlušnost naproti vrchnostem atd. atd. Pak žádal, aby se spisý geho wssudy pálily, aby on na sném powolán nebyl, nebo že to hanba bude císaři, poněvadž že nepřigde atd. — Awssak i ti, který nebyli Lutherovi nakloněni knížata německá, velikau wtehdy hořkosti naplněni byli naproti neřádům a výstupkům kněžským a naproti utiskování lidu k rozličným daněm pro pápeže; gako byl i výwoda Girsk, který sám 12 punktů ztěžnosti obecných podal, a církew i kněžstwo ponaprawiti žádal; stawy pak spolu pod. li 101 takových ztěžností, právě proti těmže neřádům.

— Gistý Františekán, Glapio, chtěl se tagně s knížetem Friedrichem smlauwati; awssak tento ho nepřipustil k sobě, a dal ho gen skrze svého kancellara vyslechnauti. Byl pak muž ten zpovědným otcem císaře, a řekl, že spisý Lutherovy i gemu neyprv welice se lzbil, poněvadž prey w nich welice mnoho dobrého a pravdy, gen gediná kniha geho „D zagej babylonském“ že gest hlawně zlá, aby Luther gen tu odwolal, že wse ostatní dá se potom naprawiti skrze muže nevčeněgssj, nehypobožněgssj a neyspravedliwěgssj, kteržby se potom k rozsauzení wěci té ustanowili. Koho napravenjm a takorka nagetjm muž tento gedinal, nedá se s gisťotau rozsaudit. Friedrich nechtěl nic mjtí s njm, gako s mužem welice přehraným a kluzkým.

Gatkáble Luther list bezpečného zpřewodu a průlezdu dostal, kterýž mu newyhnuedlně byl potřebný, nebot gjz byl w klatbě pápežské a tuž od kohokoliv

swobodně mohl zavražděn být, vyštrogíl se i hned na cestu. Vříssel byl k bezpečnému zprovozování jeho herold císařský Kasspar Sturm, s ozbrojenými a se znamením císařským. Šel pak Luther na čebřinovém woze, na sláme sedě, a zprovozeli ho Justus Jonas, Mikuláš Amsdorf a Petr Suaven, jeho přátele, pak Hieronym Schurf, právník, který mu svým právníckým uměním na pomoc být měl. Některý ginj připogili se k nim na cestě. Wissudy, fudykoli říkal zprovozelo ho množství lidu. Ve Weimaru a v Erfurtě musel kázati, a rektor univerzity erfurtské říkal mu i s ginjmi na 40 koních dvě mìle v ustřetí. Wissickni obdivovali jeho smělost. Mnozí přátele vyšříhalí ho a prosili aby paměti gsa na osud Husův nejel gíste své smrti v ustřetí. Starý geden, pobožný kněz v Naumburku podal mu obraz Savanarolu, který 1498 gakoz facír zpálen gest. Luther řekl: „Bytby takový oheň udělali, žeby od Wittenberku až do Wormsu plápolal: předce chci řízne něg progrít!” Na cestě onemocněl, a strassili ho ze všech stran. Přátele zagisté strassili geg, nebo se báli oň; neprátele strassili ho, nebo řízne to chceli na něm vymoci, aby nepřijel do Wormsu, a tím příčinu zavdal, aby s ním gakoz císař neposloušným nakládáno bylo. K tomu cíli byli vykonali u císaře, že tento rozkaz vydal, aby každý povinnen byl spisť Lutherový vrchnosti vydati, a tato aby ge wissudy pánila; čím v skutku tedy u císaře Luther gíz odsauzen, aneb od něho gakoz gíz odsauzený poważowaný byl. Z Frankfurtu psíše Spalatinovi: „Edeme, můg Spalatine, ačkoli mne Satan ne gedině s gednau nemocí zadržeti se usiluge; neboť na celé cestě od Tzenachu až semot gsem nemocen na neobyčejný mně předtím způsob. Též zkusuji, že rozkaz císaře rozhlašuje se k ustrassenj mému. Awssak živ geste gessté Kristus; proto do Wormsu chci, truc bránám pekelným a tém, který gsa wysoko!” (Ef. 6, 12). Tám Spalatin se za něg obával a blíz Oppenheimu poslal mu v ustřetí, aby newjísel do

Wormsu; Luther odpověděl: „A kdyby telik dáblu bylo we Wormsu, kolik gest tam sfindlů na dachu: předce chci dnú wjsti!“ Bucer, vyšlaný od Fr. Sickinga žádal Luthera, aby se dřívě udal na hrad Sickingenův, Ebernburk, že tam se Gladio s ním chce smlauwati. Luther odpověděl: „Do Wormsu pozván gsem, tam se může se mnou smlauwati. Gíz byli u Regnu. Sturm se ho bázlivě zeptal: Pane doktore, chcete li do Wormsu? Chci! odpověděl Luther. Wessel tedy tam dne 16. Apryla. Množi ze slechty sli mu w uštřetj. Kudykoli přes ulice ssel, byla náramná tlačenice lidu; na 2000 slo za ním; každé zwýšsené město bylo plné, všecky okna přeplněna, ano dachy byly wyzdvíženy a lidem dívagcím se a zwědawým okem na Luthera hledající naplněny. Každý chtěl nezbrojeného toho mnicha spatřiti. Zavezzen gest do příbytku, w němž Friedrich Thunau, Filip Feilitzsch a Ulrich Pappenheim, maršsal rísse, bydleli.

Hned na druhý den povolán gest do posezení kraginského před císaře a všecky slavně shromážděné stavby. Proč tak příliš náhleno, není důvod; snad že ho chtěli překvapiti. Prvě nezli ssel, pomodlil se modlitbu, nij se posílniti usilován, oddávage se cele Hospedinu, w této tak přepamatné době pro něho, ano celé křesťanstvo. Cítil velikost a vážnost každého slova, každého skutku, kterýž nyní učiní. Hodinu se na zem, w sňzách modlil se modlitbu následující: „Wjsemohauj, wěčný Bože! ach gak to gde na světě! Gak otrvragi usta lidem, gak malá, gak nepatrná gest důvěra gegich w Boha! Gak gest tělo autlé a mldé, a gak gest dábel mocný a pilník apostoly svými a svými mudráky. Gak lidé brzo gsaň přemoženi, běží a wrž se cestou bezbožných, a po cestě široké gdau peklu wstříce, kamž náležegi. Na to hledj gedině, co mocné gest a slvostné, veliké a silné, a co se do očí staví! Paklibych na to obrátil oči mé: weta gest po mně; gíz gest zwon ulith, wyrčen gest saud! Ach Bože, ach Bože! ty Bože můg, Bože můg! Stůj

při mně proti všemu světa rozumu a moudrosti !
 učii to, ty to müssi učiniti, ty sám ! však to není
 věc má ale twá ; však gá pro manou osobu zde nic
 nemám, nic s témoto velikými světa tohoto pány dě-
 lati, jichých měl dny pohodlné a nepoboučené ! Ale
 twá to věc gest, pane, pravdivá a věčná ; stůg
 při mně věrný, věčný otče ! nezpoléhám na žádném
 člověku. Darmo gest a daremné, všecko kuhá, co
 tělo gest, a co tělem páchné. O Bože, o Bože ! ne-
 slýšíšli Bože můg ? Gsi mrtew ? Ne, ty nemůžeš
 umřiti ; skrywáš se gen ; wywolilli si mne k tomu,
 ptám se tě, jak to i gisťe wjm. Tak to Bůh chtěl ;
 v celém mém životě nepomyslel sem proti tak velikým
 pánum něco započti, aniž sem si to vzal před
 sebe. Ei, Bože, stůg při mně ve gméně twého milého
 syna Gezu Krista, genž budíz manu ochranou a paw-
 zau, ano můg pevný hrad, skrže moc a posilnění
 twého svatého ducha. Kde zůstáváš, pane ? Bože
 můg, kde gsi ? Vříd, přiříd, hotow gsem i život
 můg položiti jako beránek. Spravedlivá a čistá gest
 věc ta, a twá : i nechci se tě ztrhnouti na věky ! To
 budíz zapečetěno ve gméně twém. Svět mne v
 mému svědomí nepřinuceného nechatí musí. A kdyby
 gisťe plnssj byl dáblu, a byťby mé tělo, které však
 dílo gest rukau twých a stvoření twé, rozdrobilo se
 a obrátilo v zem a v prach : milssj gest mi předce
 slwo twé, a gde gen o tělo ; dusse twá gest, a ná-
 leží tobě, a zůstane u tebe na věky. Amen ; Pomá-
 hegž mi, Bože, Amen !” Vstav ssel ! Přes ulice
 nebylo možné pro náramný stisk lidu. Obráceno tedy
 ze dvora do dvora a přes zahradu. V předjsmi do
 světnice, v níž sněm držán, stál wogenský důstojník,
 obržter, Giří Freundsberg, muž hrdinský, rodu sle-
 chetného. Ten voklepaw Lutherowi na plece řekl mu:
 „Mnissku, mnissku ! ty gdeš cestau, gakovau sem gá,
 a negeden náčelník v nekrutégssjm bogi nessel. Gelí
 ale twé domnění prawé, a gili toho gisť : gdi we
 gméně božím a bud dobré myslí. Bůh tě neopustí !” —

Vstoupil do sněmovny. Některý ze stávů chtěli mu smělosti dodatí, a tu mu zašepatal geden: „Když pak Vás vydají, nebudtež pečliví, kterak aneb co byste mluwili; dánost bude záisté wám w tu hodinu, co budete mítí mluwiti!“ Mat. 10, 19., zas druhý: „Nebogte se těch, kteří mordují tělo atd. Mat. 10, 28. Ten gisť maršál rýsse, s kterýmž bydlel, a který byl pro něg poslán, který ho tedy sám tam doprovodil, Pappenheim, dal mu na vědomj, že nemá mluwiti, než gen na otázky dátí odpověd. Právník Schurz řkal wedle něho. Jan Eck, ne onen, s nímž se Luther byl w Lipsku hádal, ale official trierského biskupa měl s Lutherem gednati; i zeptal se ho, zdaz ty knihy, které tam na stole na kopeny byly, za své uznává, a či ge chce odvolati. Gisť Luther w prvním ohni hned byl odpověděl, že owszem ty knihy geho gsau, kdyby Schurz ho nebyl napomenul, aby si nehyprvé gména gegich dal přečitati; nebohy, řekl, i od neprátele podvržené knihy býti mohly mezi nimi. T přečteno tedy gegich titule, a Luther se i hned osvědčil, že to geho knihy gsau. Co do druhé částky otázky té, odpověděl: „Poněvadž to otázka gest o vjře a o duchovním spasení, a týká se slowa božjho, kteréž gest neywětší počlad na nebi i na zemi, a my to weždy w poctivosti mítí máme, bysoby opovážlivě a nebezpečně ode mne gednáno, něco nepomyšlně učiniti, pouěwadžbych snadno anebo méně, nežli věc žádá, anebo vjce, nežliby podle věci bylo, za gisťe udati mohl, co obogj do toho saudu přivedloby mne, který učinil Kristus, když dí: kdo mne zapří před lidmi, zapřím ho i gá před mým otcem nebeským; — proto prosím od Vassii císařské Gasnosti neyponíženégi a neypokornégi čas kу rozmyſlenj, abych bez škody slowa božjho a nebezpečí mého spásenj, na otázky ty mi předložené právě odpovědjeti mohl.“ Císař mu odpověděl, že dost sice gisť času měl k rozmyſlenj se; ale wssak že se mu předce gesstě geden den povoluge. Schromážděný rozhodnutí bylo tu lidj

w snémowně, w předsjných a wůkol shromážděno, a když Luther wen ſſel, ozval se hlas geden: „Blahoſlawený život, který tebe nosíl!“ — Proč Luther hned odwolání knih svých neodeprěl, přejinu nepočybne bylo, že gſa w ſluktu překvapen, a nad sláwau swěta tohoto gakoby uſtrnuw, wěděl ſice, coby měl odpovědji, ale ſnad obával ſe něco, aby w zpūſobě, gako totiž by odpovědji měl, nepochybíl, w okamžení tak ſlawném, wážném, přepamatném, w němž od gednoho ſlowa, od gednoho wygádřenj ſe tak náramně mnoho záviselo. Díwſem tato geho ſobě přijtoninost a rozwaha chwalně o něm ſwědčí, že nebyl gakowauſi přepiatostí naplněn, ale že co konal, konal zdravým rozumem, a uplným celé ſvé duſe přeſwědčením.

Na druhý den, přiſſli opět o 4 hodinách pro něho, nemstaupil ale do ſnémowny, než o hodině ſté, když giz ſvíce a pochodně (fakly) zapáleny byly. Gakoz dnú wkrocíl, počal k němu opět Jan Eck: „Včera večer, wyznacila Geho Gasnost císařská, tobě Martine Luthere, tuto hodinu, poněwadž ſi ty knihy, které ſme včera gmenowali, weřegně za twé uznal a přigal. Poněwadž ſi ale na otázku, zdaž některé z nich za nic nemáš, aneboli wſſe, k čemu ſe přiznáwáš, za prawé držis a za dobré máš, čas k rozmyſſlenj wyžádal, který giz nynj uplynil. Ačkoſ libys podle práwa nebyl měl času k rozmyſſlenj wjce giz obdržeti, aniž ſi tak dlauhý čas dobře znal, k čemu ře ſem pozváno, a weci wjry gednomu každému tak giffé býti magi a každý w nich tak zbehly býti má, žeby o nich, kteréhoſoli času důvod, přijinu a počet dáti mohl, tjm wjce ty, kterýs tak veliký a wycvičený doktor w písmě ſwatém. Nu, deg tedy odpověd, na žádost Geho císařské Gasnosti, kteréž dobrotivau milost ſi w propučeném tobě čase k rozmyſſlenj zkauſil: Cheeffli wſſecly od tebe za twé uznané knihy zaſtawati, či něco odwolati?“ Tak ho zeptáno německy a latine. Luther odpověděl: „Přenehgasněgſſi, ney-

mocněgssj ejšači, neygasněgssj knižata, neymilostivěgssj
a milostivý Páni! Vla lhůtu (termín) tu a na čas
ten, včeřegssj večer mi propučený a vykázaný, usta-
nowugi se gakoz poslušný, a prosím pro milosrdenství
boží, aby Wasse císařská Gasnost a Milost ráčila věc
tuto pravdy a spravedlnosti, gak za to mám, milo-
stivě vyslyšeti," atd. Prossj potom za odpusťtenj,
gestližebn snad někomu dostatečný titul nedal, anebo
gestliby w geho způsobě mluwenj něco neslušného na-
lezeno bylo; nebo že nenawill mezi knižaty mluviti,
gakoz ten, který se w kautech klášterských vychowal. Ze
giz včera se oswědcil, na otázku prvnj; co se ale
druhé otázky týká, že zde následujcji potrebj gest roz-
saudit. Předně, že mezi těmi knihami gsau takové,
kteréž některé články vry křestanské a mrawej přiká-
zanj obsahuj, naproti kterým i geho protinjci že
nic nemaj, aniz mjtí mohau; ba že sama ona pro-
klynagcji bulla ge za dobré uznáwá sice výslovně,
předce wssak ge zavrhuje. Tyto tedy že odwolati ne-
může. Druhá část knih geho že se wztahuje na pá-
pežství, geho nařzenj a ustanovenj, gakoz taková,
která zlým učenjim a zlým příkladem lidu křestanskému
na dussi i na těle řekodu přinášsegj, gakoz nimž se
swědomij gjmá, potlačuge a sužuge, pohodlj pak a sta-
tek národu německého pozdrá. Tyto že též, lečby li-
bowolnému, nespravedlivému a potlačujcimu panstvu
prospěti chtěl, odwolati nemůže. Některé knihy, že
naměřené gsau proti gednotlivým osobám, a co w
těchto snad nad mjru přehorleně mluweno, a snad i
úražek se nachází, ty že rád odwolává, a uražené za
odpuštěnjj prossj. Co se wssak učenj geho týká, že to
nikoli odwolati nemůže; an sám pán Gejjs Kristus,
kdyz mu onen služebník Anássum policek dal, řekl:
"Mluwilli sem zle, swědectví wydeg o zlém!" Ze
kdyz tedy sám pán, swědectví proukázání pravdy od
podlého služebníka nezamítal, že nikoli ani žádnj Kře-
stane, kteří wssak wssíkni pomýsliti se mohau, nemaj
swědectvím proukázání pohrdati, a něco bez přeswěd-

čenj se důvodmi o geho neplatnosti zamítati. že mu včera namítnuto bylo, žeby geho učením nepokoge a roztržitosti byly zníkly; genu ale že právě to za důkaz slauží, že učenj geho gest učenj Kristovo, učenj pravdy. že Kristus řekl: „Nepřináššim pokog, ale měc.“ Mat. 10, 34. (Totíž že pravda protiví se lzi a nespravedlnosti, kteréž na světě panovati chtějí, a toho gím pravda nechce dopustiti.) Naposledy proš císaře, aby nedal mýsta pomluvacum a osoucovačelum. Když dokonal, žádáno od něho aby to gíste i latině pověděl. Stíst byl veliký; Luther se náramně potil. Friedrich z Thunau řekl mu, že pakli nemůže, aby nechal tak; on ale opět to gíste latině od počátku do konce pověděl. Na to mu ale řekl řečník císařský, že se tu nechtějí s ním hádati; ale gen aby prostau dal odpověď: Odvoláwáli kníhy své, čili nic? Od- pověděl Luther: „Poněvadž tedy Wasse císařská Ga- nost a Milost prostau odpověd mýti chce, chci gi dáti takowau, kteráz ani rohů ani zubů nemá, totíž takto: Gestliže anebo swědectwjm píjma sw., anebo ginými zgewnyimi, patrnými a gasnými důvody přemožen a přeswědčen nebudu, (neboť newěřím ani pápeži ani církewnjm snémum gediné, poněvadž na býledni gest, že se často pomýlily, a sobě wespolek odporovaly), a gá tehdy těmi mýsty píjma svatého, která ode mne uwadena gsau přeswědčen gsem, a mé swědomij slo- wem božím se drží gato, nemohu ani nechci nic od- volati, nebo ani bezpečné ani radno nenj, něco proti swědomij učiniti. Tu stogjm, gináč nemohu, Pán Bůh mi pomáheg. Almen!“ Official na to v krátkosti od- pověděl, žeby se nemohlo proukazati, žeby se cír- kewnj snémym byly zmýlily; Luther však byl k tomu hotov. Shromážděný se rozeslo, v němž Luther za dvě hodiny mluvil. Španieli se smáli z něho; ale wýwoda brunswický Erich, poslal mu večer pjiva v stříberné lahvici. Luther s podivem přigal dar, a řekl: „Gakož se wýwoda Erich dnes na mne rozpo- menul; rozpomeníž se naň pán Bůh při hodině smrti.

Rozumně, saudně, maudře a opatrně sobě počinajcji
gednánj bez lži a lsti w ſrdce nechciſtěgſſi upřimnoſti;
láſka ſlowa božjho a prawdy geho nade wſſe, a hoto-
woſt obětowanij ſe za Krista a ſwaté geho Ewange-
lium. Kdyby byl upálen býval, reformacie ſice ne-
bylaby ſe tím překazila — to gíz bylo nemožné —
ale nesnadněgſſiby běh gegj byl býval a neporádněgſſi;
osobnoſt geho měla nejmírně závažj, i pro vlaſtnoſti
ducha geho, i pro důvěru, kterauž ſe naproti němu
chowali. K zdařilému reformacie prowedenj byl on
přepotřebný. Prawice božj chránila ho. Bůh ho za-
choval. Šel z Wormſu gako oſwědčený wywoleñý
páně. S Bohem Luthere!

Na zpáteční ſvé cestě, w mnohých místech přigat
gest Luther ſlawně, w uſtřej mu wyſſlau vrchnoſti,
a vjezoflaſawným pokřikowaným lidu, gakož gměno-
vitě w Hirschfeldu, kdež i kázal, též i w Tjenachu
a ginde. We Friedberku opustil ho Sturm na wrátiw
ſe, gemuž odtud Luther dwa líſty ſebau dal, geden
na cíſſare, druhý na Štawy, w nichž ſi ztežuge, že
gíz před geho přichodem do Wormſu cíſſarſkym rozka-
zem ſpiſy geho pálili; a poněvadž ſe předce we
Wormſu uſtanowil, aby aspoň gíz nynj ſpiſy geho
podle píſma ſauděny byly proſſi, gakož i to, aby mu
náſiljím nic zlého činiti nedopuſtili. Z téhož míſta psal
také Lukáſſi Cranachowi, maljci we Wittenberku a
ſwému kmotrowi, a píſſe mezi giným: „Dovšem zpí-
wagi Židé: Jo, Jo, Jo! ale i nám přigde weliko-
nočný ſvátek, a budeme zpívati Hallelujah! Něco
mūſſime pomlčeti a potrpěti. „Máličko a neužříte mne,
a opět máličko a uzříte mne,” dj Kristus. Mám ná-
děgi že i nynj ſe tak ſtane. Patrné pak gest z toho
že Luther wěděl o tom, co ſe s njm ſtati má. W Mōre
pobyl u ſwých pokrewných, potom ſſel dále na woze
s Almsdorfem a bratrem ſwým mladšíjm, Jakubem.
W leſe u Waltershaufenu, předpadli ge bogowně
wyſtrogeni, přeoblečeni, zamumláni mužowé, kteriſ
tam těch rozpläſſili, Luthera ale na koně poſadili a

na vysoký geden hrad, Wartburk, blíž Issenachu do-
provodili. Gíz pak dávno byl Luther na tomto bezpe-
čném místě, když onen rozkaz proti němu z Wormsu
vydán gest, kterýž Aléandrem byl složený, a w němž
se ty nevhodnější věci Lutherovi za vinu dávaly,
gako k. že wraždu, odbognjetví, podpalačství učí a
káze atd. Abyšak rozkaz ten malého byl působenj.
Císař oděsil ze země německé, aniž, zamotán gsa do
wognu s králem francouzským Františkem I., než gen
po 8 letech do ní se navrátil.

Za hodný čas vůbec se neuvedělo, kam se Luther
poděl. Panovalo domnění že od pronagathých gest
přepadnut a zavražděn; z toho pocházela radoš u
neprátel, žalost u přátel geho. Albrecht Dürer, ma-
líř, žalostně naříká nad njm. Na Wartburku neypřiv
nepochybne zamknutý držán gest Luther za geden čas
a péčlivě oštřhán, wedle naložený Friedrichowa, kte-
rýž to vše byl nastrogil. Musel přigati na se oděv
rytíšský, zapustil si bradu, a nazývali ho panicem
Gíjem. Tato ale tak prudká proměna života geho
způsobu, nedobře působila na mysl geho. Před ně-
kolika dní, a to za dlauhý čas, w gruntu myslí geho
a srdece geho rozdrážděn a popuzen a rozpalen tak,
že všecky duchovní sily geho na nevýhře byly napnuty
a tak držány gsa; k tom dávný gíz nawiklost vždy
tuze zaneprázdněnu bhti; a myně z razu přetrhnutí
všechno toho a přivedení do stavu, w němž gen my-
šlenkám zanechán ode všechno působení odstráněn byl:
to zagisté dostatečným nám světlem gest u vyloženj
si toho, že Luther na zámku tomto w prvních časich
do těžkomyslnosti upadl. Aniž věru dim! Očekávaný
co se myně džti bude s Ewangeliem, gakože se národ
německý zachowá, co si knížata počnou, co lid? —
Přitom geho svědomí úlož a námítky, že an věc
Ewangeliem w nebezpečenství tak velikém gest, on
se dal chytiti a na místo bezpečné odvesti; gak pře-
potřebný by on byl we Wittenberku; a co, gestliby
ho snad knížje nikdy vše odtud propustiti nechtl? co

gestlizebý i tento zradil Ewangelium? gestlize snad toto geho ukrýwanj gen plásst gest, aby se potud dílo njm začaté tím snadněgi udusilo? O kříž raděg gest upálen we Wormsu, takby aspoň svět wěděl že ze mřel gato swědek prawdy, a zaugalbý se snad za wěc Ewangelium, ohněm geho roznícen gsa. Nynj snad k chaulostivosti a bázni přivedeni budau lidé, nebo že i on utkal smrt mučedníkau! Nepochybne na prvnj listy neobdržel hned odpověd: tím se rozmohlo geho sauženj. Pokrmu a nápoge dáváno mu dosti: kleslo tělo geho w nemoce; těžkomyslnost geho se zmáhala. Gedenj swé nazýval ožralstvím, pitj swé opilstvím. Zas výčitky si držel, že Friedricha wzal w podezření, tak dobratiwé, tak maudré, milostiwé kníže! Ale wěc Ewangelium! Echtél uteci. Co žeby wssak z toho následovalo? Nemilosť snad knížete a hněv, snad zbauřenj lidu! Powědomost této mdloby a nedokonaliosti stavu člověka na zemi, w nijz duisse opautána gest, byla mu to neyzivěgšíj powědomij dědičného hříchu nasejeho, že proč sime předce takowj, na sto mdlob, na sto ohledů, na sto negistot — či dobré to, co činíme, či ne — přiwázání, an sime předce swobodní we wúli mrawnj: bylo to gemu náramným skormaucenjm, taužicjmu wygjiti z mdloby této těla. Listy geho w tehdy na Melanchtona psané gsa ty nepronikawěgšíj, gakové kdo kdysi sepsati může. Tak císte, tak celau dussj se dítě nemodlji Bohu, gak on tam prosí, aby se modlili za něho, by ho neopustil Bůh w sauženj hrozném tom, w pokaušenj tom blízkém zaufání. — Pomalu wssak přicházela k sobě, an se dozwídala o běhu wěci Ewangelium. Listu mu množství donášjno každého dne, a on na ně pilně odpovídala. Násilně wyzwáno ho na lówy. — Napadla ho božská myslénka: písmo svaté do Němciny přeložiti, i odhodil oděw svůj rytířský, držel každého týdne kázání, a pak sedna si začal překládati nový zákon, které dílo zde i dokonal. A to bylo geho uzdrawenj, to bylo geho spasenj a spolu spasenj reformacie.

To gest zagiště věčné požehnání pracovitosti, že ona negen užitečná dyla wywázj, ale samému pracujcimu, giz w tom čase, když pracuje, hognau swau vdměnu přináší, činje pracujcimu radost a působje mu mysl weselau, i zmocňuje silu geho. Pomalu mizzelo tageinstwj o pobytu a messkánj Lutherowu, a on tím vjce dostával na práci. Mimo překládání písmá sv. psal zde poučenj o zpovědi tg. navedenj k nj; též psal zde postillu, aneboli výklad textů nedělních ewangelických a epistolických; zas i navedenj gako se křestiti má; potom psal proti patříským bohoslovečům, kteríž geho dijsputacii s Eckem odšandili; vpět naproti Enferovi čtvero pogednání; naproti bulle pápežské: „In coena Domini, postavil wywracujcji gi spis, a též swau bullu naproti pápežskému učenj a ustanovenj, w nž newybíral slowa pěčlivě, a ustanovenj a zřízenj pápežská zrušiti napomjná, gakož taková, kteráž gsať proti ustanovenjím Kristovým. Na všecky strany žádali gsať od něho rady; nevýjce dopisoval si s Melanchtonem, genž mu hodný fuis práce zavdal otázkau o právě nad životem i smrtí člověka, a ponawrženjm Karlstadtwým o rozwázání slibů bezzenstwj a pannjetwj. Totíž některí knězji vocali se ženiti, i bylo na nevhýš potřebj větu podle písmá důvodně rozfauditi. Luther sepsal o tom velice sandný, rozwázlivý, wtipný a důmyslný spis, který otec swému připsal, kteréž připsanj velice utěšené gest čitat, an w něm Luther mnoho z malosti swé připomjná, a též o tom gako se minichent stal „znamenjím z nebe, ne ochotně a s radostj, aniž abych břichu howěl, ale že když strachem a uzkostí smrti náhle obkljčen byl“ atd. Summa pak spisu toho gest: Sliby ony gsať gen k tělesnému ewičenj, a žádná zásluha před Bohem, kdo se chce tak tělesně ewičiti ať ge drži, ljbíli se mu, nebo tělesné ewičenj malého gest užitku, dj Pawel, ale ať každý za to má, že ge poważowati gako zásluhu pred Bohem hřich gest, hřich gest ge tak přikazewati anebo w bludě učiněné

držeti. „Tak se magj sliby ony (pannjctw) a bezžensiwj) w uplné důvěře zrušiti, a k u swobodě wjry Křestanské navrátiti, to gest mé gisťe a nepochybne domněnij, za které gá požehnáwám a děkugi milosti-wému nassemu Spasiteli a pánu Kristu Gejzisi.“ Zase psal proti tiché omssi, gakž takowému ustanowenj, kteréžby cele wúli Kristowé odporné bylo, ant̄ Kristus večeri swau pro církew, pro shromážděnij, pro lid, pro spogitost následownjku svých ustanowil, a ne gakž obět, kterázby od kněze obetowaná býti měla. Schwálil proto Luther Wittenberčany, že tuto tichau omssi odstránili.

Hned z počátku pobytu Lutherowa na Wartburku i to ho často nepokogilo w srdeci geho, zdaz on gest na tolík nad giné maudregssj, že po tolíka stoletjch, mezi tolíka tisícjmi a tisícjmi učených, on tak obssirné obnowenj církve před sebe bráti může; zdalíz toto nenj dábelské mámenj? Alwssak giz po frátfém čase odbil takowato pokusjenj bázliovosti, geg se z prvních let mníšského života geho, gakž vtehdyn cele byl zastrašenj, přidržegicj. A aby patrné bylo, gak cele odhodlané myslí opět nabyl, ano gak si geg i neprátele geho wázili, ba gak se ho obávali, opomenu gen toto. Albrecht, arcibiskup Mohučský, Cardinal a kníže wolenec, muž, který gen pro získ a panstwj knězem byl, gaknáhle Luther byl zmiznul opět dal odpustky hlášati a kněze gednoho w Hali, že se oženil, přinutil manželku swau odehnati. Dowěděn se o tom Luther psal mu list, ač dosť vlijdný, wssak předce i dosť kárawý, přjsně trestagicj a vystříhagicj, w kterémž znělo: „Proto budíz Wassj knížecj Milosti, upřmně a pjssebně oznámeno, že gestli se nezruši ta modloslužba (rozuměg odpusťku prodeg) musím gá to podle učenj křestanského a k spasenj za potrebnau, nuticj a newyhnutedlnau přejčinu poważowati, Wassj knížecj Milosti, gak posud pápeže, dothkati se, takowému počjnánj brániti a wssecku ohawnost Leželowu na biskupa mohučského obrátili, i celému světu ukázati

rozdíl, který gest mezi biskupem a vlkem. Podle toho ať se Wassé knížecí Milost zpravuje. Po druhé též proším aby se Wassé kn. M. zdržovala nepokogiti knězj, který se do stavu manželského oddali k vywarování se smilstvu atd." Na takovýto list odpověděl mu arcibiskup až na dív vlněně a pokorně, ba poslušně, přijmaje trest a kárání Lutherovo, „gakо člověk hříšný, ano nad giné hříšný.“ Tak tedy Luther v dwogj flatbě, i v církewní i v kraginské postaven, měl měsíj moc než mnozí wznesjeni, a provozoval gi i nad biskupy a knížaty. Byl pak v Arcibiskupa toho muž učený, Fabricius Capito, přítel Lutherův, ale něco nedosti přísného smýšlení, o němž když se Luther dowěděl, že totíž on, co do mizernosti, přes prsty prohleděl pánum a biskupum, psal mu list trestající ho, ale plný žele, zármutku, hořkosti nad tak mrzkým užíváním pláště Evangelium, anebo raděgi, že se Capito tak lšívě v tom objral, mnege že dost gest, když gen získá lidj, budby i nemizavni zůstali. Nelze wyšlowiti gakovau boleslj to Luthera naplnilo! Dobrý Luthere! Posavad byl si mučedníkem prawdy trápeným od neprátel, odsavad ustanoven gří, aby s se přes celý život twůg i s přátely pothkal, a od těchto aby ti byl učiněn život neřestj a trápenj! Věru gen welikánská syla ducha Lutherova byla s to, snéstti ta nescílná trápenj, kteráz mu odsavad gako řetěz nastávaly, že sotwy pominula gedna gíz byla tu druhá, a býda býdu honila až do skonání geho. To gest ale nebeská, diwná a božská moc pobožnosti srdce, že ono nij wšemu oddolá a vředce se zachowá tiché a weselé. Nad oblakmi wzdy svjtlj slunce! Gest Bůh na nebi!

U prostřed toliké hlauposti, nebylo možné, aby učenj Lutherovo, kteréž on neywje slowny písmá sw. a způsobem wygádrenj se těch mužů, který ho byli sepsali, přednášel, aby, prawjm, toto učenj geho nebyli mnozí zle rozuměli. A toto byla gedná hlavní studnice Lutherova trápenj, který negen toto viděl,

ale i to, že umyšléně k zlým a přewráceným skutkům mnozí berávali učení Ewangelium za plájt, nerozumíce aneb nechtějce rozuměti smyslu geho, a pauze slova geho se přidržejce. Gessé r. 1492, tudž 25 rokm i před reformací, zbauřili se byli sedláci v zemích franských, kteří posavad ani uplně uspokogeni, ani přemoženi nebyli. Nyni výsly knihy psané od Luthera, a důvodní písem sv. potvrzené, o svobodě Křestana, že on totž svobodný gest od zákona, rozuměg od nucení zákona, nebo Křestan wse dobré ochotně a z radosti koná; aniz svoboden od zákona fraginstého, ale od zákona Mogžíssova, vydaných skrze Mogžíssje přikázani, která Křestan ſamovolně plní, gatkáhle v něm gest výra živá v Krista Gežiſe. Lid vůbec přigali učení Lutherovo s radostí, a tak i ti sedláci; za to počali ge pronásledovati páni gegich, biskupové atd. tito pak, giz k zbauření se takorčka navíklj, opět počali se baučiti, a zbauření swé učením Lutherovým ospravedlňovati. Tujíl to byl Luther — gakoz to z mnohých listů geho patrno — proto napomínal knížata a pánu, aby mjrne se měli k poddaným svým, přigali Ewangelium, a nikoli mu na odpor se nepostavili, bránice ho poddaným svým; nebo že skrze to bog se ztrhne, a když se ztrhne, že potom rozpálené myslí snadno cele ginám wěc obrátí. Když předce geg neu- poslechnuto, a sedláci se v těchž franských zemích počali baučiti, nesmírnau to žalost působilo Lutherovi, který dobře wěděl, že nevratelé geho, to bauření se jako výrod učení geho považovati budou, že se wěc Ewangelium snadno s wěc zbauřených smíchá a zároveň považována bude. Gessé wssak posavad, poskud Luther byl na Wartburku povstání newypuklo, ač myslí giz rozgatřené byly. — Zas ginj nedržíce mjrnu v smýšlenj, a wjce oddávajce se přepiatemu čítění a fantazi, nežli aby wždy wedeni byli bývali soudným a přísným wěci rozwáženym, ač nic zlého nesmýšleli ale pro netrpělivost swau přehorlili. Tak povstali v Torgawě některj, kteří v rozpálcivosti myslí

swé domnjwali se, že Bůh neprostředně mluwj k nim, a gím toto neb ono neprodleně vykonati káze. Příslí byli i do Wittenberku, a sám Melanchton wzaw ge před sebe zphytowal ge. Knjze Friedrich welice zlým okem patřil na toto nesmyšlné lidi těchto počjnání, a obávage se žeby z toho gáfesi zbauřenj též i w geho zemjch nepowstalo, gíz na tom byl, že se welice přjsně k njm zachowá, od čeho gen, tak se zdá, Lutherem byl odweden; aspoň Luther welice pross listowně Spalatina, aby si wsse na práci dal, odwěsti knjze od toho, aby ruky swé krovj gegich nepoškwrnil. Ti Torčané wydáwali se na prosto za proroky. Melanchton si newěděl radý; psal Lutherovi poučenj si žádage. Luther mu odpowěděl, aby „zkausil duchů, zdaz z Boha gsau“ slowny Alpostolskými; aby zrazil ge z domněnij za proroky se držeti, nebo že nikdy nikdo od Boha poslán nenj, ani syn geho, kterýby k tomu aneb znamenjm z nebe oswědčen nebyl, anebo skrže člowěka powolán (totiž gehožby auřad nebyl wyučowati), že to nicemnost gest, aby Bůh neprostředně s někým mluvil aneb něco někomu zwěstoval, poněwadž že nemůže člowěk Boha ani widěti, ani slyšeti, ani sloučum geho, gestližebý mluvil k němu rozuměti; owszem že Bůh mluwj k lidem, ale prostředně, skrže písmo sw., skrže rozum, skrže swědomj atd. Tyto wěci welice nepokogily Luthera, kteréž on, gakož i wssecko zlé působenj Satana připisoval.

Připomídká ale, gakoby Luther se byl domnjval někdy, že dábla očima svýmá widj, ano že když ho gednauc dábel matal, on do něho kalamářem hodil, to daremná gest pleťka, hlaupým lidem wymyslena. Luther mnohém byl oswjcenější, mnohém rozwážnějšího saudu, než aby mu to bylo někdy na myslí tanulo. Newěrilli on na osobnj Boha se zgwenij, gakož z toho listu na Melanchtona, o těch zwikawských prorocjch patřno, newěril zagisté ani na zgwenij se osobnj dábla. Ba to wěru obdiwu hodné gest, a stogi za to, aby poznamenáno bylo, literák Luther zwlášt

za toho času, když na Wartburku byl, přijal rozumnost, všech gímých i sebe učenějších lidí přewyšoval. Tak kp. Melanchton velice mnoho na to držel, kdo na gakovau planétu se narodí, co zas Luther, za velikau pletku měl. Možná věc gest, že připovídky a básně takové povstaly z některých zle rozuměných slow Lutherových, nimiž nepokog svůg a trávenj svá wygádruge, když psíše kp. To aneb ono gest dílo Satanovo; gest dábel w těle mém; Satan mne trápí velice; tu gšau množi sselmowé dábli, kterí mne sužují — modlite se za mne atd. Luther totiž nepřestavne se s psímem sv. obřrage navýknul si způsob wygádrenj se psíma sv., totiž w obrazích, a mluvil o sobě, k u překladu, že w něm gest Satan, právě w tom smyslu a tak, gako i Pawel Ap. (II. Kor. 12, 7.); z čeho ale pocházelo, že nejen spoluveci geho zle rozumeli geg, a zvláští nepřátele geho právě přeprácený smysl w slowích těch nacházeli bludné, ale i po smrti geho u následowníku geho mnohé učené swáry a rozeptě z toho povstaly. Kterak přijne, rozumne a rozwážlivě smysl Lüther, patrné nám gest i z těch slow geho w tom spisu, kterýž zde na Wartburku proti bezženství a pannictví byl sepsal: „Co rozumu, který wssak mdly gest a chlaulostivý, odporné gest, to gesitě mnohem více pravdě boží odporné býti musí.“ Dheň a prudkost myslí a citu geho nemohly se gináče než w prudkých wygádrených vysloviti. Tak kp. když w onné bulle swé, kterau sem giž zpomněl, psíše: „pobožně a dobře činj, kdo biskupiwa zraži, zbauřá, ztroškotá, w niweč obrátj,“ nerozumí ani zdaleka to, aby lid se na biskupu obořil, wognu začal atd., co nesmyslné gest, ale ohavnost svou naproti biskupském neřádům dává tím na gewo, a chec ge msti, owszem w porádku zrušena. Vůbec spis Lütherový nemožné gest rozumeti bez toho, aby se čistagjci cele do stavu myslí Lutherový newmyslili, geho umysl, způsob smyslenj a wygádrenj se neměl ustawičně před očima.

Ku těm zwikawským prorokům, kteríž do Wittenberku přišli byli, připogil se i nerozwážlivý Karlstadt, welčel se s nimi do chrámu zámeckého, a tuž začali obrazy wynásetti a ge kaziti, oltáře bořiti, lid ku svatosti wěcere p. bez přípravý připaustiti, a tím velikého pohoršení násilným takovým se chowánym zavdávati. Melanchton sám žádal Luthera, newěda ří pomoci. Dozwěděn se pak Luther o těchto vždy vjce hrozicích wězech, náhle se dne 3. Marca 1522 z Wartburku do Wittenberku mimo vůli svých strážních a knížete Friedricha odebral. Na cestě své napsal list na Friedricha, w němž mu to geho odgitj z Wartburku oznamuje, w němž psíše: „Tak mne žalost sevřela, že gestlizebých nebyl gist, že se držíme čistého Ewangelium, gízbych byl zaufal na wěci nassj.“ — „Wajse knížecí Milost wj, a gestlize newj, tedy at gíz nynj wj skrže toto, že gá Ewangelium nemám od lidj ale z nebe skrže nasseho pána Gejjsse Krista atd;“ že tedy gíz veze wšeho ohledu musí se wšemu nebezpečenství wydati, aby Dábel nezrušil dílo Kristovo a geho Ewangelium; že on nežádá žádné ochrany knížecí, gemu že Bůh gest ochrana; že gíz posavád proti powolání swému mnoho zhřejšíl daw se na Wartburku, gaťobý smrti se obávage, držeti atd.

A hle k potvrzenj toho, o čem sem právě mluvil, mohu uvésti, kterak tažé slowa Lutherova „že mu Ewangelium ne od lidj ale z nebe dáno gest,“ překrautena byla a býwagj posavád od nepřátel geho, aby ho obvinovali, že se on za neprostředního posla božího wydával, což wěru není tak, an on těmi slowny gen to myslel, že Ewangelium nám dáno gest od Boha, a ti, kterým ho zwěstovati náleží, hrísné gest bráti ohled na lidj, že si nemají dátí zabránit učení a hlásání a obraňování geho. Lutherovi velice nepohodlná byla ta zpráva, kterau Friedrich z opatrnosti nad njm držel; geho bystrý a smělý duch nerád trpěl takového obmezenj, kteréž ale Friedrich nehypřímněgssjm srdečem za potřebné uznal, ohled bera na císaře, na stavu

říssé, a na giné fraginské záležitosti. Lutheru ukrytj na Wartburku bylo umluwené mezi Friedrichem a Cjsarem gesjtě we Wormsu. Když tedy nynj Luther swévolně Wartburk zanechal, musel i hned z Wittenberku, tamž k němu onoho Schurfa (genž s Lutherem we Wormsu byl) poslat, aby Luther oswědčujcji pjsmo vyhotowil, že mimo wule knjjzete z Wartburku odessel, proc odessel, a že žádné ochrany od nikoho nežádá. To pjsmo bylo Friedrichovi potřebné k wymluwenj se u Cjsare, a k dalšíjmu udrženj po koge.

Konal cestu tuto Luther na vrchloni gak rytjé gsa oblecen. Welice pak zábawno gest čtati, kterak se večer toho dne, w Jéně w hospodě k černému medwědi, s dwěma mladými muži ze země swéycarské sessel, kteřj pauze proto tak dalekau cestu konali, aby Lutheru widěli a o geho učenj důvodněgssj známosti si nabyli. Geden z nich, Kessler, byl powěstný potom reformator města Sw. Gallen. Což gá gen k tomu dokládám, aby patrné bylo, gak giz w těchto časich učenj Lutherovo se rozšírowalo, a ze všech stran k němu se mužové mladí učiti se žádagjce sbjiali. Těž byli vtehdy přissli do té hospodyn kupci, tam přenocovati chtegjce, kteřj knihy Lutherovy se seba vozili a po cestě čitali. Lutheru gen hospodský poznal; ginj měli ho za Huttena; sám pak nedal se gím cele poznati.

Mezitjm se we Wittenberku, k tém zwikawským prorokům, Stübnerovi, Thomä, Storchowi, nejen Karlstadt připogil, ale i Dydimus, Gabriel a ginj. Dogda tedy do Wittenberku naleznul Luther plné ruky práce, smlauval se s lidmi těmi, vyhýkal gím gegich usilně se chowání a náramně ge káral, zvláště pro znewážení svátosti večeře páne, že k nj lid nepřipravený připaussteli. Kázel na to s kázánjm, kteréž keci geho gsau plné mjrnosti, maudrosti a té nevrozuměgssj rozwahy. Posth pravil negsau ani zlé ani dobré wěci před bohem; dobré gegich užívání k cvičenj těla dobré gest, kdo bez toho býti může, ať ge

nechá, každý podle svédomí svého ať se v tom zprawuje. Tak gest s každým tělesným cvičením, ono gen naší moc v panování nad sebou samými má posilnit; zásluhu ale žádné nemá v sobě samém. Obrazu negsau zlé samy v sobě, gáto ani dobré; zlé gegich užívání zlé gest; dobré gegich užívání dobré gest. Nic zewniternjho nám nesklodí, chránjmeli srdece své aby na něm nevisele. Vři všem pak zachovávat gest ohled na mládež a slabé, a zdržeti se od toho, aby ge pro neumělost gegich pohoršit mohlo; ge poučiti povinnost gest, ge násilním chováním naučit, hřich veliký. „Summa summarum, kázati chci, miluji chci, psati chci; ale nutiti a siliti nechci nikoho; nebo všra se má připravit ohotně a bez nucení.“ „Děnit se, obrazu odstranit, mnichem nebo mnichkau se stat, přestat být mnichem anebo mnichkau, a z kláštera vyjít, maso gíst anebo negjst v pátek atd. všechy tyto věci gsau svobodné a nemají zabráněny být od nikoho; gestlize je ale zabráněny, to není po prawém; chcessli a můžessli ge držeti bez ublížení svédomí, drž ge; nemůžessli ge držeti bez obtížení svédomí nech ge, aby si snad neupadl v pokusení.“

Brzo na to dokonal Luther překládání své Nového Zákona do gazyku německého, a tím položil takovy korunu dílu svému; nebo lid gednaue ze sna probuzený s tau nehusilněgí chtivosti čítal psímo svaté, čím samým weden gest k přígeti učení obnoveného, gákož takového, které se pauze na výsmě svatém začládalо. Některí z těch zwikavských zmatenců, gákož i z těch, kteří se gím byli připogili k pořádku přivedení gsau, některí ale ginám se odebrali, mezi nimiž i Karlstadt, genž gesště mnohé giné mrzutosti Lutherovi natropil, psaw proti němu, ač o všem něco hrđím wyzwáním Lutherovým k tomu gsa popuzen. Karlstadt totiž odegda z Wittenberku na mnoha místech se zdržoval, a nesrownávagicí se učení s učením Lutherovým o smyslu slov „toto gest tělo mé“ atd. přednášel. Luther měl za to, že se tím svátost russí

a zhanobuge, pročež velmi těžce to nesl, a proti tomu horlil. Doteck se byl toho i w jednom kázání, kteréž ro Jéně držel, an na kterém i Karlstadt newdogat byl přítomen. Tím kázáním cítil se Karlstadt uraženým, a přišel k Lutherovi těžce si na to ztěžuje. Luther řekl — w přítomnosti mnohých — že ne geg ale učenj to měl na myslí, pakliže ale se Karlstadt uraženým býti cíti, aby si to sám připísal; gestliže pak daufá swé učenj zastáti moci, aby zgewně psal proti Lutherovi, on že mu na vydání knihy té dá 1 zlatý. Uražený Karlstadt přigal wyzwání ono i zlatý onen na svědectví. Z toho possly mnohé mrzutosti; až se opět Karlstadt s Lutherem smířil, blž Wittenberku bydlel, při gehož dítkách potom Lutherova manželka u křestu stála, zase pak se do hádeč za maloval, až posléze do Šweycar ſsel 1528 roku a tam w Báselu po kogně žil.

Gen totiž o rok později než Luther, 1518 powstal i w zemi ſweycarské Ulrich Zwingli, gáko reformator aneb obnovitel církve. Příčinu zavdalo to samé, co i Lutherovi. Ulrich Zwingli 1484 narozen, w ſkolách w Bernu a Báselu ewicen byl zwláſt w Nectině. Potom ſtudoval we Wjdni, odkud se navrátil 1506 za kazatele do Glarus powolán byl. On gíz tu proti ſpatnému tomu obyčegi horlil, že se Šweyciri komukoliv za penze do wogenské služby pronagjmali. Roku 1516 zůstal kazatelem w Einsiedlu, kamž 1518 dossil Bernhardin Samson, mnich rádu frantiſkanſkého odpustky za penze hlásage; tomu se Zwingli zprotivil, a vrchnost města Zürichu se zaň zaugala ochotně přigawíjj učenj geho. S Lutherem se we výjem ſrownával, gediné ne u vykládání slow Kristových při ustanovenij wel. svátosti weč. Páně, ani Luther tak ge rozuměl že owszem pod způsobem chleba a wjna ſkutečně přigjmá se tělo a krew Kristova, a tedy nikoli gákož učí církew římská, totiž že se chleb a wino při vyrcenj těch slow ſkrze kněze: toto gest atd. ſkutečně na tělo a krew Kristovu

proměně, gakož to učenj 1215 roku na jednom laterském církevním sněmě ustanovenovo bylo; Zwingli ale právě tak gako i Karlstadt za to měl, žeby chléb a víno gen znamenaly tělo a krew Kristovu. Hessský Landgravě Filip, chtěže ge svednotiti povolal ge potom 1529 do Marburku, kamž s Zwinglim i onen velice učený a pověstný Dekolampadius přišel, s Luthernm ale Melanchton. Ve výslechu se uplně svednotili, w tom gediném ne; Luther pak napsal na stůl: „Toto gest tělo mé,“ a oswědčil se, že děg se co děg, od toho, takořka literijnho smyslu slow těch neodstaupí. T rozessli se slibivosse s lásku a upřimnau pomoc. Ale toto roztrhnutj nové církve pro toto gediné vykládání slow těch, mělo potom, žel Bohu dosti smutné následky, a má ge až po den dnejsní, an se tím gedenota nové církve zrušila, syla umenshila, a poněvadž potom každá stránka takořka samostatně zrušila, a sice Zwinglowa, gakož vn w bitvě 1531 zabit, rozčtvrtěn a zpálen byl, skrze Calvina, Frantauze, muže učeného zemřelého r. 1564, každá i ginau vzdělanost a tvárnost wzala na sebe. Gen od 1817 roku se w nehwětší částce země německé opět obě stránky w gedinau církew spogily, ani na toto ani na tamto vykládání přísně nedržíce, an owssem nemožné bylo hned prvním reformatorům we wssem k pauhé pravdě proniknauti, poněvadž tak dlauho w mnohých bludech držáni byli, w nich se odchowali, w nich zrušili. Nynj owssem s uplnau giz gisťotau výslechu, že slowa ta znamenati magj oswědčenj se těch, kterj k stolu pána Ježíše přicházegi, že chtěgi z Krista Ježíše živí býti, totiž z ducha geho, z učení geho, z výry geho, z překladu potěšenj a slibů geho tak, gakobyž živí byli tělesně z něho, kdybyž geho skutečné tělo gídali a krew geho skutečnau pýgeli; nebo slowa ta duch gíau a ne tělo; tělo nic neprospívá, a gen duch obživuge Žaua VI., 63.; že w něm živí gíau a skrze něho, který ge vykaupil království svému obětowanym sebe, výsliv za ně krew swau a výdaw tělo swé:

pročez připomijnagice si smrt geho gedj z gednoho toho chléba, který s nebe zstaupil, Krista, a všickni pigz z falicha toho společné radosti nad vykaupením svým a k udržování spogenj swého w té gednotě wjry w Krista. Kýzby vssudu následewáno pozehnaného toho příkladu, a kdež to pro zewniternj otolicnosti nemožné, kýz se aspoň w lásce upřimné gednota těchto vlastních, blížných sester zdržuge. —

Mnohem prudcejší a srdnatější bog wedl Luther s Gindrichem VIII. (Heinrichem) králem anglickým, který proti knize Lutherowý: „O zagetj babylonském,” ostro byl psal, a za to gméno „Obránce církve” od pápeže obdržel, ačkoli i sám brzo na to od římské církve odstaupil a zwláštní církve založil, kteráž se anglickau či biskupstau nazývá, srownawagicí se s církví ewangelickau co do učení a zas co do zewniternjho usporádání, magis biskup, arcibiskup atd. s církví římskau, a gíz se neywětší počet národu anglického přidrží, magis ve veliké nenávisti pápežská ustanovení.

T s Erasmem příssel do učené, dosti prudké hádky Luther, poněvadž Erasmus knihu byl psal: „O svobodné libovolnosti,” které Luther ginau: „O služebné libovolnosti,” naproti postavil. Mnohem vysak wětší neřesti, nežli všech tyto hádky, donesly Lutherovi ta zbauřenj a powstání sedláků, o nichž sem se gíz zmínil. Některj zemané měli na myslí i kraginský říši německau ponaprawiti, a mezi těmi byl, téměř co hlawa i onen Sickingen, učenj Lutherowu nakloněný. Ten powstal 1522 proti trierskemu biskupovi rukau zbrannau, a za to od císaře do klatby dán byl, náčež se na něg tři knížata, totiž trierský, z Pfalzu a z Hessenu obořili, gízž on oddolati nemohl, na hradě geho Landstuhl zagat byl raněný, na čež brzo zemřel, gízž uplně zkroceni 1523. Welice množi, aspoň všickni nepřátelé Lutherovi dávali gemu za winu, že ge to owoce učení geho, obvinovali ho z toho, že o tom wěděl, a říkali: „Gíz říčsář mrtew! Bůh degž aby i lžipápež podobného konce nassel!” Obvinování to

nemožno za prawé proukázati, Luther pak an se o smrti Sickingenowý doměděl wzdechl: „Divný gest Bůh, ale spravedlivý; nechce aby geho Ewangelium mečem je napomáhalo! — Mnohém vjce obořila se zuřivost neprátel Lutherových na něho, ovšem z rovně nespravedlného podezření, když nespokognj oni sedláci w schwabské, bamberské a posléz i w thürinské zemi zbranně povstali, mnohé ukrutné věci spáchali, a mezi svými 12 žádostmi, za kterých prej vyzkávanj zbroje se chopili, hned prvnj, svobodné vyznávání nového neboli obnoveného učenj umíštěno bylo, ač všech ginié články se giniých telesných a kraginských věci týkaly. Z těchto sedláčků gedni přemoženi gsau r. 1526, a tito hrozně gsau potrestáni, mezi nimiž w Thuringu i oni zwikawští proroci a C. Münster pověstní, naproti kterým výwoda Gijsk dosti ukrutně zuřil; gini zase k pokogi doveněni gsau smlauwau s nimi učiněnau. Luther proti témito zbauřeným sedláčkům mnohé spisy vydal, ge trestal a káral, ačkoli i nemilosrdné gegich potlačovately k lásce a všednosti napominal horlivě; vůbec pak toto povstání gako trest boží považoval, a w srdeci svém se velice hryzl, že tím Ewangelium do zlé pověsti přichází, na čemž ovšem žádnau winau nebylo. Proti těm 12 artikulum, či ztěžnostem sedláčků zbauřených vydal on též 12 článků, z nichž vyjmáme následujicj, aby z toho patrné bylo, gako obaum, i knížatům a pánum i sedláčkům domlaувал. „To znegte, Milj páni, Bůh to činj, že ani se nemá, ani nechce ani nemůže wasse zuřivost déle trpěti. Musíte se proměniti, a vzdati čest slouvu božímu i ustaupiti mu. Neučinjte to všedně a ochotným způsobem, učinjte to na náslný a záhubný způsob. A gestliby ste všech pobili, gesste negsau zbiti; Bůh vzbudí ginié. Nebo on Vás chce bjtí, a bude wás bjtí. Negsau to sedláci, kterj se stavj proti Wám, Milj Páni, Bůh sám to gest, který se stavj proti Wám, aby navštjvil wás pro zuřenj wasse. Gsau některj mezi wámi, kterj řekli, že chtěj lid i

statek na to odváziti aby lutheranské učení vykřenili.
 Co se wám zdá, gestli ste sami wassjimi prorokmi byli,
 a gestli gíz lid i statek odwážen gest? Některý dawagj
 winu Ewangelium a říkagj, že to ge ovocé mého
 učení. Vdu, nu gen se rauhegte, Milj Páni! Bez-
 pochyby gá newjm co sem učil a co gest Ewangelium,
 ale gest gíz přede dvěrmi, který wás naučj, gestli
 se nepolepíjte. Wy a každý musí mi přiswědčit, že
 sem gá w tichosti učil, prudce proti zbauřenj horlil,
 a k poslušnosti a k vážnosti i wasj tyranské vrchnosti
 oddané pilně napominal, že toto zbauřenj nemůže
 krze mne pocházeti" atd. K sedlakům takto se tam
 primlauwá pp. „Ano, říkáte, vrchnost ge zlá a ne
 k ztrpenj, nebo nám Ewangelium nechtj nechatí, a
 utiskuj nás welice w zemských věcech, a k u zkáze
 přivádž nás na dusi i na těle. Odpovídám: že
 vrchnost zlá gest a neprawá, to newymlauwá žádné
 spiknutj a zbauřenj. Nebo zlost pokutovat nenáleží
 každému, ale světské vrchnosti kteráž nese meč. Tak
 to říká i to přirozené a celého světa právo, že nikdo
 nemůže svým vlastním saudcem být, ani sám sebe pom-
 stit. Něj, nemůžete tagiti, že wasse zbauřenj gest tak-
 wé, že se sami saudcemi činje, a sami se chcete pomstít
 a žádnau křivdu netrpěti. Mateli tedy obstat s wa-
 sijm předsevzetjim, an máte proti sobě i božské a kře-
 stanské právo starého i nového zákona, proti sobě i
 přirozené právo, musíte se zwláštním rozkazem božím
 vyhswědčiti, znamením a divy to dokazati, že wám
 na to moc Bůh dává a to káže. Sje ginače Bůh
 svůj pořádek nedopusí krze neprárosti wasj zrušit. Gá
 wás samé za saudce postavím, a odvoláwám se
 na wás rozsaudek. Který laupežník ge horší; tenli,
 který druhému veliký díl statku geho wezme a nechá
 předce něco mu, aneboli ten, který druhému všecko
 wezme, cokoli má a gesstě i život? Vrchnost wám
 neprávě běre to, co wasse gest, to ge gedno; zase
 pak wy běrete gj gegj moc, w které wy všickni s tě-
 lem a se životem stojíte: proto gste wy mnohém wětší

laupejnici, gáko oni, a chceete mnohém horší věci páchatí, než ti učinili." atd. To poslal jim byl Luthér, nebo se výslovně we svých ztěžnostech na něho odvolávali, a spravedlivost žádostí svých z písma svatého proukázati chtěli. Dařemné tedy bylo obvinování Luthera od nepřátel geho, že on a učenj geho wina gsau toho. Lidem tém písma sw. gen plásťtem bylo, a měli „swobodu zlosti swé za záštěru“ (1. Petra 2, 16.). Cestlizeby ale proto nemělo dánno býti písma sw. lidu do rukau, že ho někdo zle užiti může, takbý i s ohněm nikdo na světě obcházeni neměl, proto že někdo ohněm dům blížního swého může podpalit. Abyšak písma sw. při zdravém rozumu gen ten může zle užiti, kdo ho zle užiti w umyslu má, slowem, kdo ho místi chce zlosti swé za záštěru. Boží to dar, gáko rozum, který též možno k zkáze blížního vynaložit.

Mezi tím gž 1523 swlékl byl mníšské raucho a oblékl si plásť kazatelský, na který mu kníže Friedrich sukna byl daroval, což toho budíz důvodem, že Friedrich ač se vždy vzdálil držel od Luthera gemu a dílu geho nakloněn byl. Tak složil Luther i poslední známenj předešlého swého mníšského stavu, a nachází se na jednom žaltáři, kterýž nyní w Danziku býti má, vlastní rukau geho napsáno latine: 1518 oswobodil mne pan Staupiz od poslušnosti rádu, a zanechal mne samému Bohu; 1519 vyobcowal mne pápež Leo X. ze swé církve, a tak po druhé gsem oswobozen; 1521 vyobcowal mne císař Karel V. ze swého císařstva, a tak po třetj sem oswobozen.

Luther, gázkoli se mu to za winu dává od nepřátel geho, nebyl cti anebo slávy lakový; on celým srdcem taužil žiwu být podle nařízenj Kristových. Ne tehdyn proto, žeby to mu na domnělé gákesti cti řekodné bylo, zpauzel se on posavad do stavu manželského wstaupiti, ale gediné žeby to prospěchu rozšíření se Ewangelium překáželo. Posavad vždy gesce we velikém nebezpečenství nalézalo se obnovené učenj; gázk ale celé fragny ho přigaly, gázk se zaň možnij knížata

zasadili: tuť on i na wzdor tomu mnichonásobněmu pomlauvání, které z toho očekával k manželství odhodlal se, nezamítaje milost boží tu, která skrže zřízení člověka k stavu tomu, vykazuje mu v tom cestu k rádnemu zplození a výchováním dítěk a k vyvinutí těch cností, kteréž gen v stavě tom možné jsou, i k požívání radoší těch, které gediné stavu tomu vlastné jsou. Gestě 1523 vyšvobodil byl torgawský radní pán, Köppen 9 mňssek z nimptschenštejnského kláštera, a dowedl ge byl do Wittenberku, kdež u městského písáre obýadal, až se gakší zaopatřil. Mezi těmi byla i gistá Katarina Bora, narozena 1499, gegijz matka byla Anna Hugewitz, ze starého zemanštejnského rodu, gakož i gegij otec ze slechty byl. Byla mramou vlnjdnych a přívětiivých. V listě 12. října 1524 napomjná Luther Jeronyma Baumgärtnera: „Gestliže twau Katku miji chceš, pospěš s předsevzetím, pokud se ginému neoddá, který na blízku gest.“ Tento na blízku byl Kasspar Glaz, kazatel orlamundský. Dna ale k žádnému náklonnost z téhoto necjila, než ale buď k Almsdorfovi aneb k Lutherovi. I zasnubil si gi Luther oddav se s nj dne 25. Junia 1525, magocy tehdy 26. let, on pak sám měno let 42. Prstenky gegich slibné sám viděl sem v Islebii v domě Lutherovém, kteréhož spodní částka cele tak zachowána gest gakož byla, kdež se on byl narodil, vrchní ale pořehodí shořelo bylo, kdež on zemřel byl, a v kterém nynj v nově vyšawaném mniché památky reformacie se chowají. Na gedenom z těch prstenků, v němž rubin vsazen gest napsáno gest wewniter: D. M. Luther, Catharina von Bora 13. Juni 1525; na druhém magocy rubin a diamant stog: „Co Bůh spogil člověk nerozlučug,“ v němčině. Geho manželství bylo sňatné; on wraueně miloval manželku svou, a častěgi miloval žeby gi za císařství nedal. Zdá se však, že Lutera někdy až příliš od sňatosti zdržovala, pročež gi tento i někdy v listech pánum svým nazývá. Lutherovi pak množí magetní lidé ne nepatrného gměni

a statku poručili, což on zase wšecko své manželce poručil w testamente velmi pronikavé díky gi zanechávage. Po smrti geho žila we Wittenberku; potom utrpěla velikau ztrátu na gměnji skrže wogny, pro které se do Lipsku odebrala, kdež tizé dítky držela při stole a tím, pak dobročinností knížat živa byla. Po skončených wognách navrácono gi gměnji, a ona opět přesla do Wittenberku, odkud ale pro morovou ránu do Torgauw se přežehowala kdež i 1552 27. Dec. zemřela. Luther zplodil s ní 6 dítek, z nichž ale dvě gestě před njm a matkou svou zemřeli. Připomínám pak, že když se těch čtvero pozůstalých dítek po smrti matky své s gměnjem rozdělili, každé dostalo asi 1825 zlatých, odkud na gměnji Lutherovo zamjrati lze, kteří on pauze dobročinností giných shromázdil, ačby mnohem vjce byl mohl, ale mnohé dary on nepřigal; dům pak geho, totiž klášter augustinský, kterýž mu fuisse daroval byl, a peněznicie geho byly wšem potřebním vždy otěvřeny, takže se někdy pro giné i zadlužil; w dávání darů fp. při křestu dítek přátele svých byl až nad míru sice, za vyučování pak při univerzitě nechtěl vžiti žádného platu, gen o plat dobrý pro Melanchtona a giné učitely se zasazovaw. — Gakož se právě dowídám z novin wšeobecných církevních vydávaných od Gen. Superint. Dr. K. G. Betschneidera r. 1840, čísla 27 a 28. žige nyní 5 potomkům Lutherových w Erfurtském stiftě, kterýž se Martinovým ke cti Luthera nazýwá, a sroty opatrůže.

Luther velice miloval dítky své; když se mu první synáček narodil, toto psal začnaje list na Špalatinu: „Milost a Votog! Děkugi ti w pánu, můg Špalatine, že mi tak z celého srdce scestí přegeš (o by to Boh též poprial) mně sťasněmu manželi, kterému mně má neylepsí manželka a neymilegsí hospodářkyně synáčka, Jana Lutherka, z požehnání božího darovala, tak že sem se stal otcem z divné milosti boží.“ Potom 1530 z Coburku takto psal tomu čtyřletímu synáčku: „To mne těší, že se dobře učíš a

gsi pilný. Čin to i na dále, synáčku můg, navrájmlí se domů, donesu ti pěkné garmočné. Znám o nedne krásné, rozkošné zahradě, tam se procházegj mnohé džity, magj zlaté sňaty, a sbíragj frasna gablka pod stromami, též i hrušky, čeressně a slivy; skálagj, zpívajgj a gsau veselé; magj též pěkné konjky se zlatými uždami a stříbernými sedly. Žeptal sem se toho muže, genuž ta zahrada náleží, číby to džity byli? Ten mi odpověděl: „To gsau ty džity, které se rádi modlji, učí a gsau pobožné“ atd. Kteráž slova gsau jako okno do geho srdece, gakovéž měl k džitkám svým. Luther často, když mu čas dowolil, se známými svými a učedlníky musikoval; hudba vždy miláckem geho zůstala. Mimo hudbu rád měl při výchovávání mládeže cvičení těla s hrze hry rytmické, sformování, boření se či pasování, drápání se na stromy, vystakování na dřeveného koně atd.: „Nehvje se mi ljbí, řekl, dva kunsty pro zábavu: hudba a hry rytmické; tamta rozhánj peče srdece a téžkomyslnost, tato slauží k záhewání prawého zrostu těla a zdraví audů geho.“

Býval ale Luther častěgi nemocen; téžkomyslnost ona ne zřídka napádala ho, magje přiležitostní přejčinu w chorebě těla geho, neboť ho zlatá žila velice trápivala. Tak zwláště roku 1527., w němž dosíával náramné hučení do hlavy, trpjal na závrat a častěgi zamíles. Geho téžkomyslnost roku tohoto byla podobná oné, kterouž vytrpěl při začátku ukrytij swého na hradě Wartburku. Nechybělo sice na takových, který tyto geho nemoce jako posedlost od Dábla a patrný trest boží povážovali, totiž nepřátelé geho, kteříž ho měli w nenávistí; ale nechybělo i na takových, který to gedu připisovali, genžby mu od nepřátel geho tagně podán byl býval. Nese pověst, že i we Wormsu w nedne sklenicce gedu mu podáno, když ale on chtěl z ní piti, sklenice ta že se náhle rozpufla; Luther sám na to nemyslel, ale říkal, že sklenice byla studená, napog nalitý teplý, že proto pukla se. We Wittenberku mnoho vytríháno geg před galhymsi pronagatým

polštím Židem, který měl přijti k němu aby ho otrávil. Tí w skutku byli dva polapeni, kteríž po dezřenj na sebe vzbudili; nemohlo se však nic dosvědčit, a tak ge propuštěno.

Reformacie tím časem velice se zmáhala gíz i po jiných kraginách, gi přigali králové a královny w Denemarku a w království říšském, w Nizozemích; w Polsku, a w Uhrách vždy více zmáhala se; Luther pak se všemi si dopisoval. W Uhrách první byli kteří obnowené učení zwěstowali, Martin Ciriaky, Lewočan 1522; Dionysius Lincius a Baltazar Gleba, Budíncané r. 1524; Jan Uthman, r. 1525; Kristian Lány, r. 1526; Jan Siegler, r. 1527; Michal Szalan, r. 1528; Matěj Děwaj, r. 1529. Wanr. Serpilius, adi. a gíz r. 1522 dva učitele na budínské akademii učenj to přednášeli: Simon Grineus a Vít Winsheim. Barri Čestj a moravští též spopitost udržovali s Lutherem, a r. 1523 poslali Jana Cornu a Michala Albusa k němu. Obnowené toto učení uvedlo se i do celé pruské kraginy skrze to, že Veliký Mistr rádu německých rytířů Albrecht z Brandenburgu, pokog s králem polštím Zigmundem učinil, oděv rytířů svlékl, kragnu od krále polštého na leno vzal, tg. stal se gegi pánum pod ochranou krále polštého, zůstávaje w nějaké odmítnosti od něho, pak vřigal učení obnovené a se oženil s dcerau krále denemarského, a tím základ založil k nynějsjmu slavnému království pruskému, r. 1525.

W běhu roku tohoto zemřel byl kurfürst Friedrich, onen taknazvaný a w skutku Maudrý, kterýž opatrností svau velice byl prospěšný dílu Lutherowu, a pro geho lásku k němu radosť Lutherowa a potěšení geho. Berlu geho a ducha geho zdědil po něm bratr geho Ján prýjmjm Stálý, pro zmínilé geho setrvání při Ewangeliu, kteréž sobě nad všecken statek svůj ano nad život svůj vážil, a to skutkem potom dokázal. Gaknáhle on na trůn dosednul, tuž i hned dílo naprávení služeb božích w geho kraginách předose

wzato. Luther i sami naprawdewował církwe, i Melanchtonowi, Spalatinowi, Bugenhagowi, Myconiusowi, Meniusowi a giným to poraučel a swéřil. Melanchton sepsal byl prawidla, které Luther gen něco málo proměnil, podlé kterých by církwe wiſitowány čili prohlíženy býti mely, a wseliký počádek w nich držán býti měl. Takové pak prohlížení církwy trvalo více let, poněvadž wssudý bylo náramně mnoho dělati. Sami kazatelové z wětší částky odběhlj mniši a předessli knězji málo co znali z Ewangelium; někde se i mje držela i wečeře páne; na mnohých mísťech potřebi bylo nové chrámy stavěti, učitele a knězji uvésti, atd. Gen 1529 dokonána tato první wiſitacie w zemích saských, a Luther k užitku knězji a učitelů sepsal svůj wětší katechismus, k užitku pak dítek mensí katechismus, které nesčíslné mnoho dobrého pro prostý onen způsob, genž w nich články křesťanského učenj podává, působilý, ac giz nynj owszem uplněgjsjho nawedenj velice potřebi gest, zwlášt co se týká hlavnjho učenj církwe nassj, totiž o písmě svatém, kteréž w katechismich těch obsažené není.

Když se ale toto tak s Lutherem a vůkol něho dalo, zemřel byl w Rímě gesitě I. Decembra 1521 pápež Leo X., a stolici pápežskou nastoupil dne 9 téhož měsice Hadrian téhož jména VI., muž pokogný, bývalý výchovávatel čili pestaun císaře Karla V., kteříž právě sněm byl do Norbertu (Nürnbergu) w Novembri 1522 sfrze swého bratra Ferdinanda w Kaujsích panujicjho, držel. Na tento sněm vyslal byl pápež od sebe biskupa teramonského z Neapolu, jménem Františka Cheregatti, naloživ mu vyznati na sněmě tom veliké porušení církwe na hlawě a na údech, a učiniti slib, že pápež na tom bude, aby se především dwür pápežský, mnohého pohoršení zadávagjej ponapravil. Nic méně ani on nechtěl o Lutherovi a jeho napravení církwe co slíbiti, hledě na to gako na zprotiwenj se moci pápežské a tedy gako na odbognictví. Též psal na Friedricha list, w němž

tohoto významného muže velice obrazil. Stavové poslali na sněmě tom 100 článků, čili ztěžností naproti stolici římské, a shromáždění se skončilo r. 1523 ve Februáři s tím wypowěděj: „Abi se až po všeobecné církevní shromáždění gen pauhé Ewangelium kázalo,” což obě stránky na svůj smysl vykládaly. Hadriana si dvůr jeho vzal v nenávist; on zemřel 14. Října téhož roku. Jeho nástupcem byl Clemens VII., mnohem prudcejšího smýšlení. Tento poslal Wavřince Campegia na sněm opět 1523 vyhlášení do Norberku, který ale gen následujícího roku držán gest. V Norberku gíz na 4000 ducí wečeři P. pod obagi přigjmalo; předce vykonal onen výslance, že stavové vypowěděnemu Wormského držeti a zachovávatí příslíbili pod tím vymínkou, gestlize pápež všeobecných církevních sněm čím nejspíše vyhláší. Tím v skutku počalo se přísněji na držení onoho wormského rozkazu dotírat; tu i tam gsaú některý zlati, některý upáleni. Tím vjce obávali se ewangelické stavové násilného chování se císaře naproti nim, když tento nad Františkem, králem francouzským u Pavie zwítězil geg samého zagal, a nyní sněm vyhlásil, gehožby cíl býti měl vykorenění luteranství Lutherova a vypovědění vypovědi sněmu wormského. Vypláněl toto v tak prudké řeči, přivedlo stavu ewangelické k tomu, že se, ač nevšední, v Magdeburgu r. 1526 v Torgauve spogili, a pomoc naproti násilnému nápadu si příslíbili. Sněm, který z počátku v Augsburku držán byl, byl dále veden we Spjře (Speieru) od Junia 1526, a na tom tak zmížile drželi se ewangelické stavové, že na něm nic vjce neuzávřeno než to, aby se od vypovědění wormského rozkazu na čas zdržáno, aby vše zůstalo tak, jak gest, pokud by císař sám osobně do říše nepríšel a všeobecný církevní sněm nesvolal, zač k němu vyslanství s probau giti mělo. Tuž zase vypukla válka mezi císařem a králem francouzským Františkem I., nebo tento daw slib císaři, že nikdy vjce naproti němu nic nepočne a potvrďiv to přiznává, ode držení při

sahy té strze pápeže svobodný prohlášen gest, spogil se s ním, a oba tak naproti císaři válčili. Vokrewnj Františkůw, ištok Bourbon, byl wůdcem wogsta Karlowa, dobyl Řím, který wogáci geho wyrabowali, a ze samopasje w něm Luthera za pápeže prohlásili, pápeže chytli a gatého na zámku Engelsburg co wězně drželi. Takovéto zaneprázdnění císaře bylo ovšem reformacii prospěšné; awšak tyto wogny byly gednoho následku, který pro obnovené učení we všech fragiách náramně záhubným se stal. Totiž 1521 při dobývání zámku, Pampelona zvaném, raněn gest gisť ſpanielský wogák, gménem Ignác di Loyola, genž předtím prostopassný život wedl, od toho času smyslenj swé změnil, až se o nedlauho zakladatelem stal rádu Jesuitého, nehlstivěgssho a nezuriwěgssho přítele církve ewangelické.

Na to se ſeffli některj katoljcij knížata, gatož Ferdinand, bratr císařůw a Gírk, wýwoda ſaſký, we Bratislavě (Breslau), radice se wespolek. Wýwody Gírkůw radce ale, gisť Pač, ſsel ku geho zeti Filipu, landhraběti z Hessen, učení ewangelické přigavujmu, a tomu úklady těch wyzradil, kterak totiž z nenadála na ſawy ewangelické napadnauti a ge zniciti uzavřeli. Tak i tito začali zbraň sbírat, a obě stránky wždy zrůstajicj mrzutostj a hněwem patřily na ſebe. Císař opět vyhlásil ſněm do Speieru, na němž dle wětssjho počtu hlasů uzavřeno, aby ſe císař geſte gednaue poproſil, pod rokem aneb wſeobecně církewnj ſhromážděný národu německého, při kterémby ſám byl přítomen. Až potud aby ti ſawové, kterž posavad wýpověd wormſau drželi, i na dále při tom zůstali a swé oddané k tomu měli, při těch ginhch ale, kdeby ſe obnovené učení bez nebezpečenſtvj odstráni nemohlo, žeby ſe wſemu dalšímu rozšířenj nakolik možno a lidoſt to dopauffit, překazilo, až po ono církewnj ſhromážděnij. Učení o ſvatosti těla a krve páně aby ſe nikde neprigalo ani kázati nedowolilo, též aby ſe mſe neod-

stránila, atd. Ale ewangelickj stavové nechtěli uzávření toto dopustiti pravice, že věc náboženství gest věc svědomj, kterauž nelze hlasý ale důvodmi uzavřiti; že oni nemohau vzjti si na svědomj aby kdo výpowěd wormskau držeti musel; že to nenj po slušném aby oni dopustili mží swatau a katolci aby nedopustili wel. svátost večere páně atd., i žádali tedy aby se zanechalo gen při uzavření posledního speierškého sněmu. Když ale na toto nechtěli tamti přistati: zložili tito 19. Aprila 1529 odporugicj pjsmo, cili protestacj naproti úsudku tomu, a od toho pjsma oni napotom Protestanti nazwáni gsau. Osvedčili w tomto odporowacjm pjsmě: „Ze i protiwná stránka w obnoveném tomto učenj ewangelickém mnohé články za prawé uznáwá, proto že každý snadno rozsaudit může, že oni proti svému svědomj čisté to učenj zavrci, ani na to ptiwoliti, ani na tom u svých státi nemohau. Ze tehdy odporugj zgeweně před Bohem, stvořitelem a zdržovatelem, vykupitelem a Spasitelem, a přede všemi lidmi i přede vším stvořenim, že oni pro sebe a swé a kohokoliv na žádné skutky a uzavření, které naproti zmjněným věcem a naproti Bohu a geho slouvu swatému, naproti spasenj dušnjmu a dobrému svědomj, i proti poslednjmu speierškému sněmu učiněné gsau nepřistáwagi ani nepřipusťtegj ge, ale pro zgewené důvody i také giné upřijné ptičiny za nic a za neplatné ge poważugi, že Geho Císařské Gasnosti to w známost uwedau a přitom se wedle výpowědi posledního speierškého sněmu zprawowati budau.“ Tuto protestacj podepsali Kurfiršt Ján Sash; Markrabě Gířj z Brandenburgu, dva výwodowé z Lüneburgu; Landrabě Filip z Hessen, kníže Wolfgang z Anhaltu a 14 říšských měst. Téhož roku ale dal se Karel gakoz císař ed pápeže w Bologně korunovati, poljsbil pápeži střevje a vyhlásil sněm na rok 1530 do Augsburku. Babil pak se císař vtehdyn w Piacenci, kamž k němu vyslanci stavů ewangelických s odporowacjm pjsmem přisli na

čej ale on rozhněván do žaláře ge wsaditi dal, ač o 7 dnj opět propustil s tím osvědčenjm, že giz na rok budoucí onen sném w Augšpurku sám osobně držeti bude.

Tak wždy přjsněgssjho, vyhrázejcegssjho pozoru stávalo se chowání císařovo naproti Evangelitům, kterí sami mezi sebou, přičinau nesrownávajcijho se vykládání sumusu slouw ustanovenj večeře P. Luthera s Zinglowým svednotiti se nemohli, kteréhož awssak nehtaužebněgi žádal byl zwlássti Filip Landhrabě Hesský; pročež i ono smlauwání se Luthera s Zwinglem, o němž sme giz zpomněli byl w Marburku nastrogil, kteréž ale svednocenj se to neuskutečnilo. W zemi německé ale mimo některá města wssickni gini s vykla- dem Lutherovým drželi vtehdyn, a proto hrozjej wssem nebezpečenství odvrátili chtějce častěgi scházeli se, radice se wespolek w Rode, w Salfeldu, w Schwabachu, w Schmalkaldu, w Norberku a ginde, kde kterežto spolku upewněný Luther 17 článků wjry obnovené ode wssich těchto gedomyjslē přigathých sepsal.

Wykázal tedy císař sném na 8. Apryl 1530 do Augšpurku, awssak slouwý mnohém injněgssjmi a po- fogněgssjmi, nezli se očekávalo: „aby se wsecko, co od obou stran neprávě gednáno aneb vykládáno odstránilo, gednota prawého náboženství, církve a svor- nosti a pokoge uzavřena byla“ atd., a když w dru- hém ohlášení sném se na 1 Mág odložil gesstě w hogněgssj milosti mluveno. Wssickni se osobně na sném přigjiti žádali, a zwlásstě i Ján, kurfirsst Saský. Tento žádal summu nějakau obnoveného učenj od svých bohoslovčů, i podáno mu těch 17 článků schwabaských w Torgawe, odkudž s Lutherem, s Melanchtonem, ee Spalatinem a Jonasem do Augšpurku na sném edessel, Luthera wssak w Koburku zůstavil, proto že byl w klatbě od Císaře, i ostýcháno se ho tedy sebou vzti až do samého Augšpurku, ale předce aby na blížku byl, a radau swau na pomoc býti mohl. W Augšpurku ustanowil se Ján kurfirsst téměr samý

první, což katolickým stávům bylo k obdivu, evangelickým ale k nabytí smělosti a dobrého daufání. Augšpurští žádali kurfiršta, aby domobil, by gím od geho knězů kázáno bylo, což tento i učinil; ale zanejeno to i hned císaři, kterýž gesitě nepřistomen gsa dal na wědomj, že mu to není milé, mezi tím ant' to nezakázal, nepovažovali to jako zabráněné. Luther dal na radu odpověd, aby se Císař poprosil, by swědky: k slyšení kázání těch poslal, aniž prvé co zabránil, o čem se nepřeswědčil, zdažby to, co se káže nekřesťanské bylo. Naposledy se w tom sghednotili, aby pod časem trvání sněmu žádná stránka ode svých kazatelů řeči držeti nedala.

Pomalu přiblížoval se Císař. Mnozí mu sli až do Insspruku w ustřetj z nepřátel nového učenj, a tři z těchto nehorlivější: Gírk, Wiljm wýwoda z Bavor a kurfiršt brandenburgský hleděli osociti Jana, w podezřenj ho uwáděgjce, že s velikým komonstvem přišel na sném. Chtěl ho tedy k sobě povolati Císař, ale tomu wýslanci Janovi překazili, a tak sli mu na ustřetj syn geho Jan Friedrich. Až pokud ale Císař přitahl, stavové ewangelijští se radili o svém wyznání, kteréž Melanchtonovi podle těch 17 schwabských článků vypracovati naloženo, genž to i pilně vypracoval tak, že gž 11. Máje Lutherovi k prohlídnutj bylo posláno. Tento odpověděl: „Přecíel sem M. Filipa apoloģii: lsbí se mi téměř weskrz, nic neujm na ní proměnit nebo opraviti, aniž by se to hodilo, poněvadž gá neumí tak tisíce staupat. Ván Gejjs Kristus pomáhegž aby přinesla owoce mnohého, čehož se i nadějeme a zač prosíme. Amen!“

Dne 15. Junia přišel se slavným zprowidem Císař do Augšpurku. Kurfirštové a knížata mu vstře wylíli, a tu po prvé vzato na zkusy Ewangeliky, Pápežský wýslance Campegius gezdíl wedle Císaře, a gáž se se Starý potkali dal gím pápežské požehnání, očekávage že wšickni pokleknau; ale neučinili to stavý Ewangelické, nýbrž gen tamti sami. Gáž weslli do

města podřádano Stawy ewangelické, a otevřeno gůn
skrže bratra Cjsarowa, že i oni nazegtrj processii bo-
žjho těla přijomni býti magj; a tak po druhýkrat ge-
zkauszeno, zdaz se dagj k odstaupenj od wjry swé na-
stloniti. Ddepřeli ale i to Stawowé tito a Ján kur-
firs̄t se oswēdčil, že raděgi hned poklekně a hlawu
si ztjti dā, nežby to učinil, na čež mu Cjsar sám mi-
lostivě odpověděl, že nenj tak zle myněno. Stawowé
katoljcti měli pjsebně ztjznosti swé proti nowém učenj
přinesti; ale nedonesli: předce žádali Ewangelici, aby
se wyznání gegich, gakož náramně pomlauwano a gakož
bezbožné prohlášeno, co spravedlivé a křestanské oswēd-
čiti mohlo, a tak aby wěregně přečteno bylo. Nechtěl
to Cjsar nejprw dowoliti, tak byl opaután, posléz
předce dowolil a ustanoweno den 25. Junia fu pře-
čtenj, ne wssak na radnjm domě ale w palaci geho.
W zasednutj tedy tom pamatném předstaupili před
Cjsare dva kancljri kurfirs̄tovi Brück čili Pontanus,
a Beier, tamten s latiniským, tento s německým od-
pisem onoho Melanchtonem sepsaného wyznání. Cjsar
chtěl, aby se w latině přečcelo, na kurfirs̄tovo wssak
přimlauwanj dowolil, žeby se gakož w německé říši,
německé wyznání přečcelo. I přečtel to tedy Beier
tak hlasitě, že ho wssudy, w předsjných a we dwoře
dobke slyssáno bylo, a tak rada ta na zmar přive-
dena, že čtenj se newzalo před sebe w radnjm domě,
kdež mnohém wětssj byla swětnice, w njzby se tedy
mnohém wětssj počet poslauchačů byl směstnal, čemuž
stránka pápežská myhnauti se snažila skrže to, že čtenj
to w palaci Cjsarském předsewzato.

Melanchton celé učenj podle hlawních článků na-
giste punkty uwedl, rozdělil a wsecko na dvě částky.
Uvod učinil na Cjsare Karla V., kdež se hotovost
stavu ewangelických podepsaných oswēdčuge, srownati
se s odpornau stránkau, na kolik to při dobrém swě-
domj možno, pakližeby to se nepodustilo, že hotowi
gsau na wsseobecný cirkewnj sněm k obraně učenj
swého přigjti. Prvnj částka obsahuge 21 článků, w

nichž se prosté, následujicj učenj zavírá: 1., O Bohu. 2., O hřichu původném. 3., O synu božím. 4., O ospravedlnění. 5., O službě církve. 6., O nové poslušnosti. 7., O církvi. 8., Co gest církew. 9., O křtu. 10., O večeři páne. 11., O Zpovědi. 12., O pokání. 13., O užívání svátosti. 14., O rádu církveném. 15., O obrádech církvených. 16., O věcech světských. 17., O příchodu Krista k saudu. 18., O svobodě libovolnosti. 19., O přijatém hřichu. 20., O dobrých skutečnostech. 21., O počtu svatých. Druhá částka obsahuje 7 článků o zlém některých věcích v církvi římské užívání, které gíz od Evangeliků proměněné jsou: 1., O svátosti pod obogji. 2., O manželství knězů. 3., O mšii. 4., O zpovědi. 5., O rozdělu pokrmů. 6., O slibech mniších. 7. O moci církvení. V punktě prvním: že P. Kristus večeři ustanovil pod obogji způsobu chleba a vína, a na kalich řekl: „Pjte z toho všíckni“, který že se tedy neprávě lidu utahuje. V druhém punktě: že se psí smem sv. nepřikazuje bezzenství a že to gest proti učenj apostolském, kteréž welj, aby každý kněz byl gedné manželky muž, a že lépe gest ženiti se než pálit, odkud že bezzenství pro nezdrželiost mnohého pohoršení gest původem. V třetím punktě: že Evangelici též magi mši sv. totiž večeři p., gen že gegi přisluhování v gazyku materškém držej, a zbytěčné obrády že od nj odstranili, pak že se gen přigjmáním prospějnau statí muže, proto že ony tiché, či pokautné mši, galožby ony samy pro sebe, co robotná práce prospěly, zrušeny jsou, an gen k sítpatnému zisku slaužily. V čtvrtém punktě: že není potřebné zpovídání do ucha gednotlivých hřichů a gegich vypočtování, an to ani možné renj. V pátém: že zdržování se od pokrmů gen k ewičenj těla gest, zásluhu v sobě nemá, a sítodné gest, an se na to zpoléhají lidé, u nichž se potom taužení po milosti boží ospravedlnugicí tím slabí, že ne co do ust gde poskvrnuje člověka, ale to, co z ust pochází. Koloss. 2, 16. V šestém punktě: že

sliby a závazky mrzské, nic negsan platné an gsau proci ustanovenij božimu. W sedmém punktě, že moc kljčů wztahuge je na věci duchownj, w přisluhování Ewangelium a svátostj a odpusťení hřichů zwěstování, a že od ní cele rozdělná má se držeti moc meče, anž s tanta spolu spogenia. Podepsáni byli wyznání tomuto: Ján, Wýwoda Saský, kurfiršt. Gíř, Markrabě brandenburgský. Ernest, Wýwoda luneburgský. Filip, Landhrabě heský. Ján Friedrich, Wýwoda saský. Wolfgang, kníže anhaltský. Rada města nürnbergského. Rada města reutlinského. — Potom podepsali gessťe města Kemten, Hailbrunn, Winsheim a Weissenburg. Nazváno pak toto wyznání augšpurkým; nebo strana ejrke obnovené s tauto se w článku o wečerí P. nesrownávající sepsala též fwé články w schweicarjch či w Helvecii, odkud to wyznání helwetské sluge.

Toto přečtenj tohoto tak uspořádaného wyznání wjry obnovené welice přiznivě působilo na mysl posluchačů, z nichž mnozj byli, kteři se domnívali posadad, že Luther a stránka geho bezbožné něgaké, ne-křesťanské a ohavné věci učí. Odewzdáno pak gest potom toto wyznání strze Císaře katolickým bohoslovůcům, kteří ho wyvrátili měli, genž ale tak prudce a způrně psali, že gím císař gím složiti naručil. Toto potom w snémě přečteno, a oswědčeno wůli císaře, aby se ewangelicij tomu oddali; tito žádali si písmo to, že dagi naň odpowěd, ale wssak nemohli ho obdržeti, a tak potom pozděg gen podlé toho gak si punkty ty w paměti zadrželi, a rychle za samým cístánjem ge napsali, Melanchton ge wyvrátil w spisu fwém, Obrana wyznání augšpurkého, nazwaném. Mezi tím rychle a neocékávaně wytrhnil se ze sněmu Filip Landhrabě heský, dne 8. Augusta, a poněvadž z toho na chystání se k zbrogi zamjráno, a císař welikau chut k obraně pápežských ustanovenj u Stanů newiděl, nařídil aby se obogi stránky bohoslovcowé pokousili o wyrownání se a šgednocenj. Ustanoveno tedy nejprv wětší wýbor, a gakž tento z hola nic neprospěl,

opět mensí, z každé strany dva knížata, dva právníci a tři bohoslovce. V skutku zdálo se, gatobý svednocenj se a vyrownání možné bylo. Melanchton zvláště, který biskupské zřízenj a gednotu církve udržeti se snážil, velice se usiloval na svednocenj se. Katolická stránka dowolila večeři páně pod obogj, ewangelická zase mšii svatau, ani od katol. stránky osvědčeno bylo, že se tam obětování Kristova těla a krve gen obrazně rozumí; katolická stránka dowolila moc biskupů obmeziti na Ewangeliump a svátosti, Ewangelici zas dowolili, že bezzenství knězů se má na budaujím církevním sněmu rozhodnouti, atd. atd. — Melanchton, který věc tu vjce gáko muž učený povážoval, aniz znal kdy ze své zkušenosti vniterní církve římské porušenj témito příliš mnoho upustil, gákož se hned naproti tomu Nürnbergané hlásili, a potom on od mnohých — owssem až přílišně utržky trpěti musil. Aniz to mohlo vésti k uplnému vyrovnání se, poněvadž mnohé věci odložily se na budaují to církevné shromáždění, které podle žádosti Ewangeliků z písma sv. sauditi mělo, což Katolici připustiti nemohli; zas pak žádáno od Ewangeliků, aby až do toho církevního sněmu všecko, co posavad proměnili, k starému způsobu zpátkem dowedli, kteréžto žádosti owssem nemožné bylo dosť učiniti. Císař gestě gednu napomínal Ewangeliky k navrácenj se; tito se osvědčili, že co učiniti mohli, to gíz učinili. Stavové se rozešli; Císař se odebral.

Na sném tento, a na to, co z obou stránek gednáno pozoroval Luther z Coburku. Tu za geden čas opět na zlatau žilu trpěl, kterážto choroba se tak rozmohla, že se gíz blízkým smrti domnival Luther, a gíz si místo posledního odpočinutí, kdeby se pochrbiti kázel, výhledal, totíž v kaplonce pod křížem. Uvěčenj těla, střílenjm z kusí a nepochybne i točenjm na tokárně, gákož to doma činival, ulewila se nemoc; těžkomyslnost pak zahánil hudebau a zpěvem. Zde složil on pověstnau onu píseň: „Hrad přepewní gest

pán Bůh nás!" podle nápěwu gedné husitské písni; odkud se mi zdá vysvitati, že lid nás tuto píseň tak výborně a horlivě zpívá, ani nápěw ten mage w sobě nadšenj husitské, lidu nássemu gest jako drahé dědictví z časů, w nichž gejste husitské písni podle nj zpíval, jám byw učenj husitskému oddán. — Dopisoval sī pak Luther welice pilně zwláště s Kurfirſtem Janem a s Melanchtonem, gehož bázlivost a přijíšné po-paſtění velmi těžce neſl. „Wassj péci, psal mu, která Wás sužuje a slabj, nenávidjm; avšak tomu gest na příčině ne wěc naše veliká, ale veliká naše newéra." Pod wěc velikau, rozumij zde veliké ne-bezpečenství. „Tato wěc wětší byla za časů Jana Husa a mnohých ginch, nežli za dnú naších. A byťby jak veliká byla, wětší gest ten kdož gi počal a wede, nebo nenj naše. Cože se tak sužujete neustavně? Nestojmeli na prawém, tedy odwolegměz. Wasse mudrctví a ne Vaře bohoslovj mučj Wás. Cože může Dábel vjce, než aby nás zabil. Uslyšímli že to zle růkol wás sfogj, nenechám to tak, pospjším k Wám a popatřím na hrozné ty zuby Dábla." — „Wassj apolo-gií sem obdržel, a welice se diwjí co s tím chcete že w čem a na kolik upustiti máme. Zptytugi se na to dnem i nocj, myslím, zkaumám, dohadugi je, pro-hlídám celé písmo; ale wždy se gen o důvodnosti vjry našíj vjce přesvědčugi; proto zrůstám w smělosti, že ſi, takli chce Bůh, nic nechci dat wzjt, děg se co děg!" — „Konec té wěci strassj Wás, že ho pocho-piti nemůžete; Bůh to na takové místo uložil, které se ani w rhetorice ani w mudrctví Wassem nenašel, totiž na vjre, která vše obsahuge, co se ani pochopiti ani makati nedá, a kdo to tak učiniti chce, ten má na odměnu bolest frdce a kvílenj jako Vy, ač proti mé wuli." — „Aži newjm, co mám psáti, tak mi ge na myslí pro Wasse proklaté a ničenné strachy; gíz widjm že može rada nic u Wás nezpomáhá." „Summa summarum: nigakž se mi nelšíj, že se má o gednotě vjry vygednávati, když předce to nemožné

gest, pokud pápež pápežství své neodloží: „Puknu od
hněvu a zlosti; prosím Vás: odřežte gíz tu věc a
přestaňte a podte gen domů.” Na kněžišti Brücka
psal 5. Aug.: „Dva dny sem nedávno viděl; prvnj,
když sem wen oknem hleděl, viděl sem hvězdy a celau
oblohu nebeskau krásnau a welebnau, a nikde sem ne-
viděl sloupy, na kteréby to sklepenj mistr geho byl po-
stavil; a předce se nebesa nezboří a sklepenj to stogj
pevné. Gsau mezi rámi, který takovéto sloupy chtějí
vidět a omakat, a poněvadž to nemohau, lefagi je
a strachugi se že do gista proborí se gíz nebesa gen
proto, že oni ty sloupy newidí.” atd. Ida hradě tomto
měl se Luther skryté držeti, proto své listy gakovy
v giném času psané podpisoval, anebo obrátil jméno
Sloburk zpátkem, Grubok z něho udělaw. Vyhoto-
wil pak zde i giné spisy, zwláště k obraně těch věcí,
z nichž w Augspurku něco cílem svednocenj se od Me-
lanchtona upustěno. Pro rozweselenj se překládal bágky
Esopových. Posluhující geho Wjt Dietrich, psal do
Wittenberku pro ujpotogenj geho manželky, když tato
manželi svému psala, že otec geho zemřel, nad čím
Luther slusně žalostil, ale se brzo potěsil. Psíše pak
Dietrich i toto: „Prossim Vás aby ste list p. Dokto-
ruw věrně uvažila. Gá se nemohu dosti přenadiviti,
nad geho stálosti, radosti, výrau a nádějí w těchto
přebjdných časích. W tom se ale zmocňuje denně pil-
ním cvičenjm se w slowě božjm. Den nepomijgj, w
němžby se aspoň za tři hodiny, které studování gsau
neyprospěšněgssj, nemodlil. Gednauc se mi podařilo,
že sem ho slyssel modliti se. Bože! gakový duch,
gaková výra ge w slowých geho! Tak nábožné modlí
se, gakož Bohu, a opět takowau důvěrau, nádějí
a výrau, gako který se s otcem svým smlauwá” atd.
Z ohledu smrti otce svého (29. Mage 1530), psal
Melanchtonovi: „Vice nechci psáti, poněvadž slusné
gest a pobožné abych gá syn želel sem takového otce,
strze něhož mne otec milosrdenství stvořil, geho potem
živil a vychowal, že sem to, cokoli gsem. Raduji se

pał, že žil gest až po časy tyto, w nichž mohl swětlo Ewangelium užíti. Požehnaný gest Bůh we všech svých skutečných a mylných, na věky. Amen." Mařka Lutherowa zemřela o rok později, totž 30. Junia 1531. Luther, na zámku města Coburka, byl jako Angel strážce toho, co se w Augšpurku konalo. Odtud on horlil, napominal, zdržoval, káral a těšíl těch, kteří tam byli, zmuzilé, pokogné odhodlanosti všem dodávage. „Gá sem tu wěc Bohu poručil," píše w listě na Kurfirſta, „on gi zachoval, to wjm; on gi wywede, to wěrjm: neboť není w moci člověka takovéto učenj začít aneb dát. Přidíz tedy, co gde, we gméně Páně, Amen." Daufalt w Boha a Bůh neopustil ho; on byl hradem geho a skálou geho spásenj.

Při skončení se sněmu w Augšpurku nařídil byl a wydal 22. Sept. císař Karel V. rozkaz, aby Ewangelici až do 15. Apr. 1531 do církve římské se návrátili, i ustavowil brzo na to výbor mužů, kteříby knízatům, pánum a městům rozkazu toho neposlušným při učinil, ge před saud pohnal, a k ztracenj statku atd. odsaudil. Na to se knížata ewangelickj a města sessli w Schmalkaldu w Marci 1531, kdež smlauwu na sest let trwati magicej mezi sebou uzavřeli k cíli tomu, že si geden druhému gestlizebý ze strany nepřátelské napadnuti byli, zbrannou rukou spěšně k pomoci přispěj, aby se wespolek obranili a w bezpečnosti udrželi. Času tohoto psal gíz Luther a wydal spis, žeby císaři, pakliby Ewangelium pronásledoval, nikdo z Ewangeliků neuposlechl do boga s ním gisti proti učenj Kristovu a k zpátečnému uwedenj pápežství, w němžby plnost byla všelikého porušenj; a tyto spisy nemálo k tomu slaužily, že se u spogenců ewangelických duch odhodlaný ukázoval. Gakž se tito ale opět k radě we Frankfurtu sessli, dali se gimi za prostřednictva kurfürstové z Mohučí a z Brandenburgu, tak že na rok geden s vywedenjem onoho rozkazu ode dne 22. Sept. 1530, sněmu augšpurkého, ze strany císaře odloženo. Totž téhož roku vywolen gest Ferdinand, bratr Karlův

za císaře nástupce, a proti tomu kurfiršt Ján odpouznej písmo poddal, gemit se potom i katolický Wývodové bavorštj připogili, čím tedy spolek umluvny Schmalkaldské se posilnil. Právě z toho ohledu chtěl mít císař pokoge, který krom toho, gatož i bratr geho Ferdinand mnoho měli s Turkem co dělati, který giz po ty časy i Wjden byl oblehnul. Hledělo se tedy z obav stránek v mjr se umlumiti we Schweinfurtě, na čez i v skutku pokog v Nürnbergu uzavřen gest, v němž se wýpowěd sněmu Speyerškého, odročenj wěci až na wšeobecný církevní sněm, potvrdila. Tomuto pokogi se Luther velice radowal; nebo píše: „Nepochybne slvssel si giz, milý Hausmanne, kteraké divy Bůh s námi učinil! Pokog mezi knjzaty, pokog s Erfurtškými, a giz dřjwe pokog s Císařem, a to wše v lásce. Bohu bud dřka za knjze nasse, Amen.” Ale tento wýborný kurfiršt, Ján Stálh, brzo na to 16. Aug. 1532 zemřel, a na trůně mu následoval syn geho Ján Friedrich, muž v ewangelickém učení velice horlivý, i v nesštěstí svém mužně se chovajc.

Císaři ale samému na udrženj pokoge záleželo: i dotíral tedy na pápeže Clemensa VII. ab. i giz gednauc wšeobecný církevní sněm swolal. Pápež tedy poslal do německé říše wýslance svého biskupa Hugo Ranga, aby umysl pápežský stavům wygewil, že se takové círk. shromážděnj na způsob posavádnj bud v Mantui, bud v Bologni bud ale v Viacencu držeti bude. Na to wšak oswědcili se stavové ewangelicij ze Speyeru císaři, že mu sice za ustáwanj geho v wšeobecný círk. sněm děkují, že wšak oni na gini, než kterýby se v Německých držel, a na němžby se písmo sw. za nehwětší pravidlo postavilo, přijti nemohau. Pápež Clemens VII. zemřel 25. Sept. 1534.

Téhož roku dokonal a wydal Luther přeloženj své celého písma sw. čili celau biblj sw., dílo náramné, obrovské. Nebo negenže učenosti veliké potřebovalo a neobvyčejné trpělivosti, pak času, pohodl a myslí spokogné, ale také i té nehwětší prozřetelnosti a pil-

nosti. Tak ale život Lutherův meždy byl nepokoren, tak náramně zaneprázdněn; kterak sily jeho i ducha i těla na sto věcji neustávně naměřené býti musely; tak nejmírně mnoho spisů sepsal on, a takových; tak mnoha nebezpečenství, nepřátelství, hádky a žváry atd. musel on vésti: a předce dokonal dílo toto tak výborně, že se mu posavad, co do celosti, žádné giné přeložení pro prostotu jeho a jeho gadrosti, v řecí německé vyrovnati nemůže. Kdyby žádných žáků svých a učitelů s ním zrůstajících a od něho se učících nebyl po své smrti zanechal; jeho toto přeložení všem svatých bylo byvalo dostatečné obnovenj církve udržeti a dále vésti. Gediné toto jeho dílo zasluhuje, aby mu zlaté sláupy byly postaveny!

Na trůně pápežském nasledoval po Clemensi VII Pawel III., který sice dobravu vůli progewil, dvůr svůj napraviti; ale o obnovenj církve, a nejméně o tom, kteréž Luther byl způsobil, nic nechtěl slyšet. On byl poslal vyhlance svého Wergeria do říše německé, aby umysl stavu vyklámal, a ge ku přigetj všeobecného církveního sněmu namluvil, gemitž ale 1535 stavové gen to odpověděli, že gen takové shromáždění uznají, kteréby se v Němcích drželo a výsměj sw. za nevyhýší pravidlo výry, podle něhožby se články odporné rozhodly, přigalo. S Wergeriem tímto smlauval se ve Wittenberku i sám Luther, co ale nic neznamenal. — Paměti hodno gest, že vyhlance tento potom sám přigal náboženství obnovené a na dvoře knížete brandenburgského slaužil. Pawel III. tedy vyhlásil potom r. 1536 všeobecné církvení shromáždění, kteréžby se následujícího roku v Mantui držeti mělo, kteréžto vyhlášenj cíli držeti se magistratu sněmu tomu právě umyslně odporné bylo, an v něm znělo, že sněmu toho cíli býti má ponapřavenj církve a vykoreněnj gedovatého, morového kacírství lutheranského" atd. což dostatečné bylo, že si Evangelici takového za nic neuvažili. A upovnění pak svazku svého na tom pracovali zwlášt knížata,

aby se gesstě gednauc a aspoň nakolik možno obě stránky ewangelické, totiž následující Luther a Zwingla svednotilily. Ve gméně tedy obou stránek slozili Luther a Bucer, a pak i swabští bohoslovci usnesení, kterež w knihách naších církevních formula Concordiae sluge, roku 1536. Předce však chystáno se i ze strany ewangelické na ono tolifráte žádané a slibné svobodné církve shromázdění. Poněvadž pak w Augspurku pilně toho setřeno, aby ani stjm nějakého uraženj stránky odporné nepovstal, ve význání tom, tam řeze Melanchtona složeném, gen nejhawnější článek učenj obnoveného od římského se dělského, obřazeny byly: nyní na všeobecném círk. sněmu chtěli Ewangelici všecko přednéti; proto naložil kurfiřt Ján Friedrich Lutherovi, gesstě i ty gne článek poznámenati, což tento i učinil, a gakoz článek ty řeze stavý ewangelické w Schmalkaldu 1537 přigath byly, schmalkaldskými nazvaný gsa, a gsa tedy gakoby doplněný význání augspurkého. Ze Schmalkaldu pak opětně roku 1538 osvědčili se Stavý ewang. že gen na takové shromázdění círk. přistanau, kteréby se w Němcích drželo, a na němžby písmo sv. věc rozhodlo.

Awšak i katholická knížata se k ochraně své 1538 spogily, gímž ale brzo hlawní geden aud zemřel, totiž Girek, výwoda saský, dne 17. Apr. 1539, kteremuž na trůně Gindrich (Heinrich) tak nazvaný Po božný následoval, a který, gsa celau dussi učenj obnovenému oddán, toto učenj do všech svých zemí, w nichž ho lid dychtiwě přigal, ano gij předtím ho význával, uwedl. Za tedy obě stránky stálý proti sobě; an se smlauma schmalkaldská knížat ewangelických až do r. 1547 obnowila. Císař ale byl ginde zaneprázdněn, bratr pak geho měl mnoho s Turky co dělati a žádal stálau pomoc naproti nim. Žádostivě tedy bylo owszem smířenj se a svednocenj. Vokausily se o to obě strany, a vypláno k tomu cíli mužů učených do Speyeru, potom do Hagenawu a do Wormsu 1540, kdež se Melanchton s Janem Eckem, hned

o prvním článku za čtyři dny hádal, a předce ani o krok se nezblížili. T wyhlásil tedy Císař sněm do Nezna (Negeňspurku), a chtěl mít, aby se pomoc proti Turkům vyjednala, a věc náboženské konci dowedla. Zas Melanchton na to tam gíti musel, a za 13 dnů se ve 4 článcích augissp. wyznání svedno-tili, ale gatz na další věc příslila, nastrž bylo nemožné k něčemu přijiti tak, že pokus ten dne 22. Marge cele přestal. Wyšlano pak odtud muže slavné, knížata Jana a Girjho z Anhaltu, radce knížete brandenburškého Matěje Schulenburga a bohoslovce Alexia Alešiuse k Lutherovi, a to s povědomím Císaře, aby s ním se pokoušili. Tito řekli mu w čem gíz svedno-gíau; Luther pak nejprv ušně potom písebně se osvědčil, že pakli gen ty první čtyři články wyznání augisspurškého upřímně za právě křesťanské od odporné stránky uznány budou w celém gegich obsahu, on že nigakz nepochybuge aby se věc sítajně dokonala. Tito odesíli; ale ani katolická stránka ty články w celém gegich obsahu nepřipustila, ani zas Ewangelici od wyznání augisspurškého odstaviti nechtěli. Císař sněm dokonal, nařídil aby se smlauva pokoge, kteráž w Nürnbergu učiněna byla potvrdila a držela, nad to pak některá wygádrenj též smlauwy, kteráž se Stavům ewangelickým nelšíbily, k gegich uspořáděným zwláštnym wyšwětlenj se opravily.

Na církevní sněm od Vápeče do Tridentu 1542 vyhlášený nepříslí nikdo. Ewangelici Stavové ta-kové moci dosíli, že wýwodu Gindřicha z Braunschweigu, který města Goslar a Braunschweig že byly Ewangelium přigali pronásledoval, gatož buřice pokoge kragny, že zemí geho vyhnali a kragnu geho wogstem osadili; a na to gím bratr císařův Ferdinand svědecky wydati musil, že právě učinili, aniz kdy za to před saud pohnání býti mohau. Tak předce sessel se sněm církevní od Vápeče vyhlášení do Tridentu 1545 roku, na který ale Ewangelici, wedle svého mnoholkráteho osvědčení se, nepříslí, an ge-

gich hlawnj žádosti newyhoveno. Císař tedy uzavřel zbranné se na ně oboriti; čehož ale gíz Lutherový oči newidely, kteréž on pokogně zavřel roku 1546, w témž městečku banském Islebii, kdež se byl narodil, aniž mu popriano bylo to, čehož sobě on vjcefráte žádal prawě: „Oby mne Bůh za hodného nalezl smrti ohně, aneb giné ode pápeže nařízené smrti; poněvadž ale negsme hodni toho, aby jsme učenj násse krwí swau potvrditi mohli: prosmež Boha za to milosrdenství, aby nám dal směle wyznávati, že Gejjs Kristus gest gediný nás pán. Bohu bud sláwa na věky, Amen.” — Propuštěn gest w pokogi !

IV.

Smrt Dra Martina Luthera.

Gíz ode dávna chůrawěl Luther; aniž bylo možné aby tolika prácem, bděnj, bogem, starostem a neprestávagcím mrzutostem i to neysilněgší tělo, gaskovým ho byl Bůh wystrgil, nebylo podlehlo. Videlí sme, jak hrozně trpjal na zlatau žilu; roku 1537, když se w Schmalkaldu bawil, trpěl náramně na pysek, a gíz tam očekáváno skonání geho. Hned z počátku roku 1546 poslali k němu do Wittenberku hrabata z Mansfeldu, Albrecht, Filip a Gíř, kancljře Lautenberka s prosbau, aby k nim do Islebie přijiti, a rozeprí gegich z ohledu dědictví swého porownati sobě nezjezowal. Gako se w tehdy měl, že nám poznati z několika slow gednoho listu, kterýž před poslední tauto swau cestau psal: „Gá sessly, prezraly, ztruchnatelj, ustalj, studenj a gíz gen gednooth muž, naděl sem se, že aspoň teraz něco pokoge místi budau; a předce tak přeobjzen gsem písánjm, mluwenjm, činenjm a konánjm, gako kdybých nikdy nic nebyl psal, mluvil anebo konal. Gsem sit světa a svět mne,

snadno se tedy rozlaučíme, jako host, který hospodu nechává. Proto za milostivou hodinku prosím, aniž žádám víc swéta tohoto." Nastaupil cestu tuto 23. Januara 1546. První noc ztrávil v Bitterfeldu, potom nazentří přišel před polednem do Hally, kdež se u swého přítele Justa Jonasse, tamějšího Superintendenta, složiv za tři dny bavil, nemoha dále pro vylití se řeky Sály. Dne 27 držel tam gessé gednu kázeň, a 28 sedna si se swými třemi synmi Janem, Martinem a Pavlem, a s Dr. Jonassem do čluna přeplavil se na druhý břeh v žertu mluvě Jonassovi: „Bylby to smích a radost pro dábla, kdyby jsem se gá tu s mými třemi synmi a s Wámi zatopil!" Šťastně se však přeplaviv přišel do Islebie, odkud mu mnozí v ústřej přišli. Zde on pod třemi týdnemi třikrát s velikou srdečností kázal, posledníkrát dne 14. Februara, řka při konci kázání tohoto: „Poněwadž sem se gíz za geden čas mezi wámi zabavil a Wám kázával, a gíz domů musím, a gíz wám sotry kdy víc budu kázati — : přigmítež vdečně požehnání mé s tau prosbau; abyssie plně zetrvávali při slouvu božímu, v kterémžto wás wassí kazatelové myučugí. Navíkegeť se modliti, aby wás Bůh ode všech mudiáků zachoval, kterížto učenj Evangelium zamítají, gemu za často mnoho zlého činí, a i nyní činiti se mynasnajzugí." Pode třemi týdny přijmal on zde dva krátké wečeři páne, a gessé poslední neděli posvětil dva muže za Slova Bož. Kazately.

Tak přišel den 17. Februara, a mlého Luthera sami hrabata prosili, aby se k nim neustával, raději doma zetrvával; pod samý wecer navštívil předce swé přátele, a mnoho s njimi, nevýce však o smrti a budaucí se shlédání rozmlauval. Razem zastoná, že mu v prších velice teskno, i doprovzen gest domů děma swými mladšími synmi a Coesinsem, podav všem srdečně swau, tolík za sluh o pokolenj lidské si vyrobily pravici na dobrav — wečnau noc!

We swé chýžce opřel se, dle swého zwiku na

obloč, vraueně se modlil k Bohu za zdržování Ewangelium a vlasti, potom si lehl na lůžko. Nemoc se zmáhala: Tesklivě o život geho pecugicj přátele sběhli se brzo, třeli ho teplými řaukenci, hrabě pak Albrecht a manželka geho připravovali mu léky. Na to po-kogně spal za hodinu. O hodině 10 se probudil: „Hle wy gisťe sedjte? nelehnete sobě?“ Na to vstal, dal si perinky zehříti a w bočné chýžce se procházege modlil se řka: „Otče, w ruce twé poraučjm ducha mého; ty si mne vykaupil, wěrný Bože!“ Když si opět lehnul řekl k přistogicjmu, Jonassovi a Coeliusovi: „Modletež se za Ewangelium.“ Usnul a spal až do gedné po půl noci; tu procjtinu služebníku dřívj. do peci naházel kázel, ač vždy hořelo, k Jonassovi pak řekl: „Ach, milý Doktore Jonassi! cítím, že gá zde, kde sem se narodil a pokřestěn jsem také i dokonám“ Neměl pokoge, i vstal procházel se táž slouva říkage: „Otče, w ruce twé poraučjm ducha mého!“ Když si opět lehnul, a hrabě Albrecht s manželkou swau opět mu léky připravili vzděchl: „O Bože, gak mne velice bolj: gisťe w Islebii zůstanu.“ Jonas, chtěge ho potěšit ukažoval mu, že se potj: „Ano, odpo-wěděl, to ge pot studený; gisťe tu w Islebii zůstanu. Otče můg, Bože a Otče pána nasseho Jezu Krista, Bože všechno potěšenj! Děkugi tobě že si mi twého milého syna, Gejsse Krista zgewiti rácil, w kterého sem uwěřil, kterého sem miloval a zveleboval. Pro-sím tě, můg Jezu Kriste, přigmíž ducha mého. O ne-beský otče, ačkoli gá toto tělo zanechati, a z tohoto života vytržen býti musím, znám předce že u tebe na věky zůstanu, anž mne kdo z ruky twé bude moci wyrwati. Tak Bůh miloval svět, že syna svého gednorozencého dal, aby každý, kdož věří w něho, nezahynul, ale měl život věčný. Máme gediného Baba, který zpomáhá, a gediného pána — pána, genž od smrti wysvobožuje.“

Nynj zatichl. Wsse se zděšilo. Gisťe gednauc mu léky podáno, kteréž on přigaw smrtedlným hlasem

řekl: „V ruce tvé, o Bože, poraučím ducha mého!“ Oči zavřel, ruky složil. — Vtehdy se nahna ponad něho, hlasitě zeptal se geg Jonas, říkage: Drogostí hodný otče, chceteli na Krista a wasse učenj zemřít?“ na čej on hlasitým: „Aho!“ odpověděv obrátil se na pravý bok, spal za čtvrt hodiny. Potom tvář bledla, ruky i nohy stydly, dýchání se umensšovalo, ruce ovisly: vzdal ducha svého Hospodinu o 3 čtvrtech na třetj hodinu rannj dne 18. Febr. 1546. živ gsa let 62, 3 měsíce, 7 dnj a 4 hodiny.

Tělo gesitě na gíné zehřité lůžko přeloženo — duch geho nebyl víc v něm. Aurifaber mu o 3 hodině oči zatiskl. Při smrti geho bylo mnoho lidj; mimo gmenované, byli tam gesitě příssli: Wolfgang, kníže z Anhaltu, hrabě Jan a Gindrich ze Schwarzenburku i se svou manželkou, hrabata Filip a Gitz z Mansfeldu, a ginj mnozí.

Sotva se pověst o smrti Lutherowý po městě rozesla, i hned naplnily se všecky ulice krajlenjem. „Dtec, nás otec nám zemřel!“ narýkalo všecko. Ve Wittenberku, všecko se na pověst tu užaslo. Melanchton právě učil v škole, a gafž mu ta pověst doňesena zleknutým se nemohl dále a gen řekl: Milí mogi, nás otec nám zemřel.

Tělo bezdušné v bjlé plátno zavinuto, za čas v témž domě ponecháno gest, potom nazevší v přítomnosti všech pánů do chrámu gest přenejmeno. Tam držel Justus Jonas kázání. Přes noc drželo stráž 10 městjanů u těla geho. Dne 20. Febr. kázal Coelius z Izaiásse 57, 1. 2., který text se pro nastawagicj nepotoge tak welice hodil. Gíz wssak byl wůz od Kurfiršta Jana Friedricha pro tělo Lutherovo dossel, na který naloženo gest, a od všech obyvatelů města, od všech přítomných pánů, ode všech v bjlé raucho oděných dítek wen za bránu zprowázjno gest. Tam pokleknuto na kolena a všichni zazpívali psaní mezi mnohými slzami: „Zachowegž nás při svém slowu!“ Wůz s tělem mrtvým nesíslným počtem lidu zprowázjen při ustanoveném zwonění, a kudykoli ssel velikém

kvjšlenj příssel do Wittenberku, kde tělo Lutherovo, w tomže chráme, na který své články proti odpustkům byl přibíl, pochowáno gest k prawé straně oltáře. Hrob značí tabule s nápisem: „*Martini Lutheri S. Theologiae D. Corpus. H. L. S. E. Qui An. Christi M,DXLVI, XII. Cal. Martii Eyslebii in Patria S. M. O. C. V. An. LXIII. M. II. D. X.* —

Tak se narodil žil a zemřel muž, gafkowého zřídka widěl svět; nejménší svého století. Wykonal dílo w následcích nekonečné, neocenitelné. Skála pevná, strnajíc u prostřed vlnobuij moře, znal si vážit života, znal i jím vážit. Mnich postavil se s mečem slowa božího smíle, na odpor zlému světu běhu tehdejsímu: Bůh byl s ním! Nezemřel, ale žil gako mučedník pravdy; zemřel wymučený, zehnaje svět. „Patřili na život geho a to, co on wykonal w něm, pravý geden znamenitý německý spisovatel, ejtjme křivdu, kteréž se dopauštěj lidé, když na krátkost života lidského si ztežují; ano že to hanba gest, ani se přes wěk života lidského tak mnoho dá vykonati.“ Newpusťim se k obhájenj cti geho proti utržkám, kteříž se mu činily a činj. Kdo w stavě gest Lutherovi utrhati není hoden slowa ale politování. Sepsal spisů w životě svém na 400. Je se dopauštěl i slow a vygádrenj hrubých, pravda; někdy činil to, dobře wěda co činj, že gafké dřevo měl před sebou, takau sekru vzítí musel; někdy však newědomě, nemoha, newěda gináče. Nepocházelo však to ze svárlivosti, aneb gafkou nebyl znal nechatí hněv. Newjm ale, či na koho vjce zlého mluweno kdy na světě, a či koho vjce popuzováno. Neobmezená láska Melanchtonova k němu gest nám swědectví gisťé, že znal býti též i přijatelem. Mjtězoslavná znamení, kterýchž dobyl gsau: swoboda zpětování písem; swoboda přeswědčení; swoboda vyznávání toho. To pak tré gedno gest: swoboda swědomj, dědictví nasse po něm, abychom w tom kouali spasenj své. Blahoslavena bud památká geho!

Společnost učených mužů v hrabství Mansfeld, učinila r. 1803 sbírku na pomník Luthera, a sám král pruský Friedrich Wilhelm III. založil nařízení základný, dne 1. Novembra 1817 na placi wittenberském. Na politorovaném kameni, žule, stojí veličízna litina představujícího Luthera, držejícího v levici písmo svaté. Na přední straně se čte: „Werte v swaté Ewangelium;“ na pravé straně pozorovatele: „Gestlize gest z lidj dílo toto rozprchneť se; pakli z Boha, oštogi;“ na straně lewe: „Hrad přepewní gest pán Bůh nás;“ na zadní straně pak: „Od mansfeldské společnosti sítze učiněnau sbírku pomník založen; od krále Friedr. Wilhelma III. postawen. Wystawen gest 18. Oktobra 1821 a posvěcen 31. Octobra 1821.“

„Pokrytstvoj nebylo v něm;
Prsa měl z oceli výry,
Za milost knížatum chytře se nekoril;
Že měl chybň lidstvě, netagil na věky.
Byl otec, muž, byl vřitel, byl poddaný,
Léšitel býdných, ssel vzneseným během
Po zakonu božím, mužně si kráčege.
Zůstal při chudobě: rozkoši byl mu Bůh.
A geho radost zde, k vzdoru posetilým,
Byla žena stydliwá a dum geho.“

Gměna pp. podepsatelů.

Adamovič Sam. m. w B. Bystřici.
Agenáš Joz. papýrn. pod Míuránem.
Umbrožy Ondr. m. w B. Bystřici.
Andrašewon Paw. taktéž.
Antal Gíři, rychtář na Komlošši.
Antolek Vlčich. řst. uč. w Plessivoci.

Baláš Sam. Sl. B. K. w Kru-
pině. 20 Ex.
Balko Mat. O. w Dobreniwe.
Barczy Kar. kupec w Radwani.
Barč Ondr. O. Migleský.
Barháč Mart. O. Komlošský.
Batyka Ján, řst. uč. w Bělé.
Bay Paw. řrafár při Koalicii.
Bečer Ján, kostelník w Šimeticích.
Bende Kar. SlBk. na Komlošši.
9 Ex.

Biskup Nat. SlBk. na Křtjši.
Blasko Sam., m. w B. Bystřici.
Blatnický Sam. řst. uč. Pognický.
Bláži N. m. w Radwani.
Bláži Pawel, SlBk. w Skalici.
Bobek Kar. taktéž. 10 Ex.
Bchunka Dan., řst. uč. w Očowě.
Bešy Mich. SlBk na R. Brezové.
Boho Ján. SlBk Hruškovský.
Bradovka Sam. SlBk. Ratkovský
Bradovka Kar. SlBk. w Kame-
nanach. 3 Ex.

Braxateris Kar. SlBk. w Tesá-
řech 10 Ex.

Brečka Ján, m. w Brezne.
Brečka Mrt. taktéž.
Breznen Ján. O. w Šimeticích.
Brošman Sam. m. w Brezne.
Brošman Matěg, taktéž.
Brošman Ján, taktéž.
Brošman J. řst. uč. w Tomassowcech
Brožík Ondr., řst. uč. w Cerové.
Brueth Ján, m. w Brezne.

Clementis Stef., Inssp. cirk. Chýž-
ňanské.
Cochius Ctib. SlBk. w Jasenové.
Cochius Jozef, m. w Libětové.
Čzener Ondr. SlBk. w Čerenčanech.
Čzerva Lad. stol. perceptor a cirk-
kve Bystř. Kašší.

Čámy Ján, m. w Libětové.
Černák Ondr. m. w Brezne.
Černák Mich. taktéž.
Černák Ján, taktéž.
Černý Paweł, m. Hodrušský.
Čípka Ján. m. w Brezne.
Čízmár Martin o. na Dlauhélance.
Daubner Paw m. w B. Bystřici.
Daubner Ondr. radnij P. w Láučenci.
Dianowsky Ján SlBk. Plachtinský.
Dimák Maria w B. Stávnici.
Dimák N. w Hodruši.
Dobák Juz. vdova m. w B. Bystř.
Droba Juz. vdova w Radwani.
Droppa Sam. řst. uč. w Bystř. 4Ex.
Dudík Ján, SlBk. na Odždnej.
Durčo Gíři o. w Dlauhélance.
Durej Gíři taktéž.
Durej Ján, taktéž.

Fabjan Ján, O. w Jakubé.
Faluha Ján, řst. uč. w Šimeticích.
Farkaš Ján, řrafár w Šimeti hámri.
Farkaš Pawel, O. Komlošský.
Farkaš Stef. zemský p. na R. Barci.
Fassko Ján, m. w Brezne.
Fejerpataky K., m. w sv. Mikuláši.
Ferjenčík S. Slbk w Gelssawé 25ex.
Fizely Gíři, m. w B. Bystřici.
Fontany Pawel, taktéž.
Fuchs Ján, Slbk. w Sl. Lipči.
Fürregyi Ján, m. w Radwani.

- Jurghik Sam. taktež.
 Jutas Ondr. m. w Březně.
 Gajdossik Ján, m. w Březně.
 Gallas Kar. sst. uč. w Minjsanech.
 Gally Jakub Slfk. na Čucháni.
 Gejš Ján, Slfk. w Očové.
 Gemický Jos., m. w Bystřici.
 Gleš Ondr., m. w Gelsawě.
 Gočaltowšký Ján, taktež.
 Godra Sam. kaplán w Radwani.
 Gubaný Sam. sst. uč. w Drjenčan.
 Hajtmanský S. sstuc. w Dobreniwe.
 Hajtmanský Sam. sstuc. Potrganský.
 Hausman Juz. vdova w Stávnici.
 Hilmert Ján, m. w Březně.
 Hlawáč Ma. vdowa m. w Gelsaw.
 Hošć Sam. Slfk. na h. Mičiné.
 Holeczky Lud. superatt. Kaplán w
 B. Stávnici
 Holeczky Mich. sst. uč. w Sasově.
 Holeš Sam. m. w Bystřici.
 Holeš Anna, vdova m. w Bystř.
 Holko Miatég. Slfk. na R. Vani.
 Honetzy Dan. Slfk. w Kygaticech.
 Hrčka Dan. m. w Bystřici
 Hrčka Mar. vdova m. w Bystřici.
 Het Ján, sst. uč. na R. Brezově.
 Hruž Ján, m. w Radwani.
 Hudoba Ján. stol. Zw. hlavní fisc.
 Hudoba Maria vdova m. w Bystř.
 Huszagh Stef., Stol. Zvol. gen.
 perceptor a církve Bystř. Insp.
 Hyben Mich. O. ne Wázci.
 Chalupka Sam. Slfk. h. Lehotský.
 Chowan Ján, m. w Bystřici.
 Jakobaei Kar. Slfk. w Nandrássu.
 Jakubowic Girj, O. w Mageri.
 Ján N. O. Brusnický.
 Jankowic Ondr. m. w Bystřici.
 Jankowic Girj, O. w Dlauhelance.
 Jeszensky Mik. m. w Bystřici.
 Jesznitský Ján, taktež.
 Juh M. sst. uč. na h. Mičiné.
 Jwan Ondr. sst. Uč.
 Kálnich Ondr. sst. uč. w Laučenci.
 Kapusta Sam. Ob. Sásowský.
 Kellner Adam m. w Bystřici.
 Kellner Sam. taktež.
 Kicla Kar. sst. uč. na Um. Lehote.
 Kiss Johanna vdowa m. w Bystř.
 Kiszelk Mich. m. w Bystřici.
 Kiszelk Mich. kaplán w Pazdissow-
 cech 30 Cr.
 Klimo Sam. sst. uč. w Bystřici.
 Klimo Dan. m. w Bystřici.
 Klimo Anna, vdowa m. w Bystř.
 Klobušický Mich. m. w Bystřici.
 Klobušický Dan. taktež.
 Knero Ondr. O. w Radwani.
 Kocman Pav. Slfk. w Čiševicech.
 Kochan Ján, O. w Čiševicech.
 Kollár Mich. m. w Bystřici.
 Koppa Ondr. m. w Radwoni.
 Korcél Friedr. Slfk. na Abeleově.
 Kriftansky Pav. m. w Bystřici.
 Košec Miat. Slfk. w Pognitách.
 Kostolný Pav. m. w Bystř.
 Kreen Mart. m. w B. Stávnici.
 Krisztóffy Sam. Slfk. na Nagys-
 laku. 10 Cr.
 Krissák Sam. radní p. w Laučenci.
 Krisska Ján, m. w Bystřici.
 Krumm Dan taktež.
 Kubíšs Sam. Arendator w Očové.
 Kubowic Frant. Slfk. w Miessew-
 cech. 4 Cr.
 Kuma Ad. sst. Uč. Celomský
 Kupček Mat. m. w Březně.
 Kurjatko Tomáš, O. Sásowský
 Kurjatko Giř, taktež.
 Kurjatko Ján, taktež.
 Květko Mart. O. w Dlauhelance.
 Květko Giř, taktež.
 Laegak N., Št. Uč.
 Lámer Ján, měst. w Březně.
 Lánik Martin, O. w Mageri.
 Lehottkay Gabr. sst. Uč. w N. Barti.
 Lehotský Sam. m. w Bystřici.
 Lehetský Ondr. taktež.
 Lessko Michal.
 Lický Dan. sst. uč. w B. Slatine.
 Lichý Ondr. O. w Sásově.

- Lichý Ondr. od Kopův taktež.
 Líša Kar. sst. uč. na Ostrelance.
 Lipták Ondr. O. w Olauhelauce.
 Lissay Ján, Slbk. w Drenčanech.
 Locz Ján. O. Komlošský.
 Locišwa Michal, O. w Niageri.
 Logko Ondr. Slbk. na Dobreniwe.
 Longauer Sam. Slbk. na Skálniku.
 Lepušný Jakub m. w Březně.
 Lukáč Ondr. w Hodruši. 4 Ex.
 Lyacho Ján, o Komlošský.

 Machnák Sam. sst. Uč. w Likeri.
 Mladarasz Sam. radní p. w Gelssaw
 Malyus Mat. starší m. w Březně.
 Makom Pav. Slbk. we Zwoleně.
 Markovič Sam. starší m. w Radov.
 Markovič Juž. vdova m. w Radov.
 Markovič Ondr. m. w Radmaně.
 Markovič Sam. mladší taktež.
 Maro Sam. m. w B. Bystřici.
 Marothý Ján, Slbk. w Lančenci.
 Marothý Mart. sst. uč. w Miaske.
 Marothý Ján, m. Tuhárský.
 Martiný Dan. Slbk. w Hágí.
 Martiný Dan. m. w Béle.
 Mastič Ján, Ček. behosl. w sv.
 Mikuláši.
 Matausska Joz. Slbk. w Rykynčic.
 Matausska Gúj. Slbk. w Ľstebném
- 10 Ex.
- Mazuch Gúj, o. w Očově.
 Medvežky Sam. Slbk. w Veslati.
 Mieserschmidt Ján, m. w Libětově.
 Mikuláš Dan. sst. uč. w Zweleně.
 Misskuly Lud. Slbk. w Plessivci.
- Náděga Ondr. m. w Bystřici.
 Náwoj Mat. m. w Březně.
 Naray Mich. taktež.
 Naray Ondr. horár Coburgský.
 Niederland Mart. m. w B. Ľtavon.
 Niederland Mich. o. w Dobreniwe.
 Nowák Pav. sst. uč. na Komlošský.
- Pacek Joz. cirkve Kokawské Inssp.
 Palčo Kar. měst. w Březně.
 Pauer Mich. sst. uč. w Budikovan.
- Pawlowic Ján, měst. w Březně.
 Pečný Jan, O. w Molci.
 Pekár Štef. Slbk. na Kokawě.
 Penzel Ant. Slbk. na Olauhelauce.
 Pepich Mil. Slbk. w Libětově.
 Peterny Nat. Slbk. na Ľutempoli.
 Peteny Joz. Slbk. w Lubereči.
 Peter Ján, O. w Ľutovicech.
 Petríkovič Ján, m. w Králové.
 Philadelphia Joz. radní p. w Libet.
 Philadelphia Adam. Slbk. w Něm.
- Lipč. 10 Ex.
- Plácko Štef. Drienovský Slbk. Gex.
 Pole Gažové Mart. o. w Dobreni.
 Polner Štef. kupec w Očově.
 Powazai Ján, o. w Komlošský.
 Privich Alex. Slbk. w Závadě.
 Privich Adam, w Hodruši.
 Puliny Nat. Slbk. w Budikowan.
 Püssel Pawel, O. w Komlošský.
 Püssel Ján, taktež.
 Puž Ján, sst. Uč. na Kalinově.
- Rafaideš Sam. Slbk. w Čerově.
 Názdecký, Mat. m. w Březně.
 Reinhardt Ján, m. Tuhárský.
 Repka Ján, mladší, m. w Břez.
 Repkovský Ján.
 Reway Ludov. zemská p. w Bystř.
 Riš Ondr. O. Sásorovský
 Rissány Mat. měst. w Bystřici.
 Neháč Mich. taktež.
 Neháč Ondr. o. Sásorovský.
 Rosstár Ondr. starší, m. w Břez.
 Rosstár Ondr. mladší, taktež.
 Rotarides R. sst. uč. Pržbelští.
 Roy Ján, Slbk. w Novém městě
 a Senior 5 Ex.
- Seberiny Ján, Okolí baňsk. Su-
 perint. a Slbk. w B. Ľtavonici.
 Selecký Dan. měst. w Bystřici.
 Simonides Mart. o. w Olauhel.
 Slabejcius Sam. m. w Březně.
 Slanenýk Sam. m. w Bystř.
 Sonntagh Dan. taktež.
 Stech Sam. Slbk. w Potore.
 Styk Ondr. m. w Bystřici.

Strelko Katarina vdowa.
Surový Mich. m. w Březně.
Svoreny Ján, m. w Bystřici.
Szalay Ján. určadník na h. Míčine.
Szomora Ján, m. w Radwaní.
Scher Paw. m. w Bystřici.
Schiro Gířs, Slbk. w Padarowc.
Schnürer Ján, o. w Očové.
Schrader Stef. m. na Tuháři.
Schulz Ján. Slbk. w Mygawě 4er.
Simuny Ondr. m. w Březně.
Škrabák Ján, sst. Uč.
Škrownina Sam. m. w Březně.
Škrownina Sam. taktež.
Škrownina Jul. vdova m. w Březně.
Škrownina Mat. m. w Březně.
Šolc Sam. sst. uč. na Hrchoti.
Štefanovič Anna, vdova měšť.
w Bystřici.
Šteffek Dan. m. w Štáwnici.
Štefanko Gířs, o. w Dlauhélauce.
Štěwenka Sam. m. w Štawni.
Štjtnický Paw. m. w Šelšawie.
Šiolman Sam. m. w Bystřici.
Šturmankin Ján, o. w Dlauhel.
Šuhajský Ondr. měšť. w Bystři.
Šupalka Ondr. m. w Březně.
Šustek Ondr. taktež.
Šwehla Paw. m. w Bystřici.

Lehlár Ondr. m. w Bystřici.
Lešák Sam. Slbk. w Čenici.
Thebus Jan. sst. uč. Čuchanský.
Thurský Dan. Slbk. na Ostrelouce.
Thurzo Mich m. w Radwaní.
Thurzo Ján, taktež.
Témášek Sam. Slbk. w Chýžněti
Tomko Dan. O. Komlošský
Tráger Ján mladší, m. w Bystři.
Trštyenský Jos. Slbk. na Kalinevě.
Tulinský Jos. m. w Bystřici.
Uhlíšek Gířs horní. O. w Očové.
Ujkerešky Ester.
Urbanež Cain. Slbk. na Rybníku.
Užlebec Jan. m. w Bělé.
Wagner Dan. měšť. w Bystřici.
Wagner Jos. kupec w Bystřici.
Wagner Mich. m. w Bystřici.
Wagner Sam. taktež.
Walentiný Dan. Slbk. na Hrachově
Warga Gířs, O. Komlčský.
Weissenbacher Mich. m. w Březně.
Welgačký Paw. O. w Mageti.
Weselko Dan. m. w Březně.
Weselko Mat. taktež.
Weselský Mart. sst uč. w Drenově.
Witalis Paweł. sst uč. w Lautenci.
Záhon Stef. sst. uč. Lomský.
Zachar Ondr. m. w Březně.
Zelenreich Anna vdova w Radwaní
Zingor Mat. měšť. w Březně.
Zorkož Ján, m. w Radwaní.

